

tv-15 naš TOVARIS

Št. 24
16. junija 1983
Leto XXI

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Kljub slabemu vremenu se je minulo soboto na Ljubelju za hip ustavil čas. Ustavil se je čas tudi takrat, ko se je množica zazrla v tiste še maloštevilne nekdanje internirance, ki so prišli od blizu in daleč, da bi se ponovno spomnili nekdanjih sotrpinov, ki so svoj življenjski krog končali na Ljubelju, kjer je bila podružnica nekdanjega zloglasnega taborišča Mauthausen.

Letošnje enajsto srečanje internirancev, ki ga je organizirala občina Ljubljana Šiška, je bilo nekoliko okrnjeno glede števila udeležencev. Mnogi niso prišli zaradi slabih vremenskih razmer. Kljub temu se je zbrala množica mladine, krajanov, predstavnikov DPO skoraj iz vse Slovenije in delegacij iz zamejstva. Med nekdanjimi interniranci so nekateri prišli na srečanje v originalni zaporniški »uniformi« s številko.

Med udeleženci sobotnega srečanja internirancev sta bila tudi Alija Šahinović iz Hercegovine in Savo Bensa iz Ljubljane. Takole sta strnila vtise in spomine na taborišče pred štiridesetimi leti.

Alija Šahinović, 61-letni upokojenec iz Hercegovine:
»Ko sem se vključil v OF, so me leta 1943 aretirali in junija sem se znašel v taborišču Mauthausen. Septembra istega

leta so me skupaj s Poljaki premestili na Ljubelj. Življenje, kakršnega smo tu okusili, se ne da opisati. Hudo smo trpeli, pa ne le zaradi trdega dela, temveč zaradi zverinskega ravnanja kapov.

Po odhodu iz taborišča, 5. maja 1945 sem se priključil 29. Hercegovski diviziji. Letos sem se srečanja udeležil že peti in bom še prišel. Hvala vam, tovariši, za prijetno ozračje in tovarštvo, hvala vsem za organizacijo, in če bi bilo treba, bi prišel branit domovino sem na Ljubelj,« je med solzami dejal Šahinović.

Savo Bensa iz Ljubljane: »Ne glede nato, v katerem taborišču si bil, med njimi ni bilo bistvenih razlik. Povsod delo, mučenje, krematoriji, smrt. Sam sem bil v taborišču Dachau, vendar se mi zdi, kot da bi bil tu na Ljubelju. Esesovci niso nikomur prizanašali, najteže pa je bilo političnim zapornikom. Delo v telesnokulturnem društvu pri nekdanjem Sokolu je bilo dovolj za vstop v taborišče«, je med drugim dejal sogovornik Savo, sedaj upokojenec na Taboru v Ljubljani.

Jože Čurin

Ljudje, ne le številke!

Junija 1943 se je na tržiški železniški postaji izkrcalo prvih sto internirancev iz taborišča Mauthausen, ki so bili zvečine Francozi. S postaje so jih pripeljali na Ljubelj. Pod stražo esesovcev in dresiranih psov so morali graditi barake ter jih obdati z bodečo žico in stražnimi stolpi. Hkrati je tako nastal tudi drugi del taborišča, na avstrijski strani Karavank. Potem so prihajale nove skupine internirancev iz Mauthausna. V Trzinu so interniranci doživeli presenečenje, ko so jih domačini kljub nevarnosti sprejeli prijazno, jim dali hrano, cigarete in drugo.

Režim v ljubeljskem taborišču je bil podoben režimu v matičnem taborišču Mauthausen. Interniranci so morali delati podnevi in ponoči. Nešteti niso prenesli trpinčenja. Končali so svoje življenje v esesovski »ambulanti« in nazadnje v krematoriju.

V spomin žrtvam je bilo minulo soboto srečanje nekdanjih internirancev in političnih zapornikov. Prišli so od povsod, celo iz Hercegovine in zamejstva.

Vse navzoče je pozdravil predsednik ZZB NOV tržiške občine Milan Ogris, slavnostni govornik pa je bil član IS skupščine SRS in predsednik republiškega komiteja za vprašanje borcev in invalidov Stane Kotnik.

Trinajsti pohod AVNOJ

Pohod po poteh slovenske delegacije na drugo zasedanje AVNOJ v Jajce je letos že trinajsti po vrsti. Pohodniki bodo krenili na pot drugega julija iz Ljubljane, in sicer s avtobusom do Jajca. V nasprotni smeri pa bodo vzeli pot pod noge, od dvajset do trideset kilometrov na dan. Le vmes od Topuskega do Ozelja jih bo prepeljal vlak. Šestnajstega julija bodo pripešali v Dolenjske Toplice, potem pa spet na avtobus in v Ljubljano.

Ž. D.

Veteranski horuk

Na letošnjem drugem srečanju brigadirjev veteranov, ki so vihteli krampe in lopate na mladinskih delovnih akcijah v letih 1946–1965, se je na kopališču na Ježici zbralo več kot 1500 udeležencev. Prišli so iz vseh krajev naše republike, da bi srečali nekdanje tovariše z gradbišč širom po Jugoslaviji. Bilo je nešteto pozdravov in poljubov. Na dan so privreli spomini na številne žulje in odrgnine, na neprespane noči in deževne dneve ter delovne uspehe.

Nekdanji brigadirji so bili zelo veseli, ko so jim organizatorji povedali, da bodo tudi prihodnje leto pripravili srečanje. Lansko in letošnje je namreč pokazalo, da je zanimanje precejšnje. Seveda pa je še veliko brigadirjev, ki še ne vedo za srečanja, ali pa se jih iz različnih vzrokov niso udeležili. Vsem bo to srečanje ostalo v spominu tudi zaradi prisrčnega pozdrava pionirjev, ki sicer še nimajo brigadirskih izkušenj, lahko pa si jih bodo nabrali v bližnji prihodnosti. Brigadirji veterani menijo, da današnja mladina ni nič slabša, kot so bili oni v njihovih letih, le akcij ne znajo več pripraviti tako, kot si jih želi mladina.

Vse zbrane je pozdravil tudi predsednik mestne konference ZK Ljubljana Jože Smole.

B. K.

Dobitniki »Zlate ptice«

Vsako leto republiška konferenca Zveze socialistične mladine Slovenije skupaj s tednikom Mladina podeljuje priznanje – Zlato ptico mladim ustvarjalcem in poustvarjalcem za izjemne dosežke na različnih področjih umetniškega ustvarjanja. V ponedeljek, 13. junija zvečer, so se letošnji dobitniki Zlate ptice predstavili v Študentskem kulturnem centru (ŠKUC) v Ljubljani; in sicer akademski slikar Dušan Mandić z likovno razstavo, fotograf Marjan Dobčevšek z razstavo fotografij, samostojni oblikovalec Alojz Zorman-Fojž z razstavo grafičnega oblikovanja, v razstavi načrtov in skic sta se izkazala študenta arhitekture Matjaž Požlep in Aljoša Kolenc, v glasbenem programu je nastopil kitarist Jerko Novak, s

plesnim programom se je predstavil študent AGRFTV Boris Ostan, z gledališkim programom Jožef Ropoša, prav tako študent AGRFTV, z risanko Poskušaj migati dvakrat pa akademska slikarja Milan Erič in Zvonko Čoh.

To so obenem vsa področja, za katera je bila letos podeljena Zlata ptica. Literarno področje je izpadlo. Žirija namreč trdi, da je izšlo izredno malo knjižnih izdaj mlajših avtorjev, samo en roman in pesniški almanah s pesmimi dvanajstih avtorjev, ki pa so po kvaliteti tako različne, da je nemogoče podeliti Zlato ptico. Dela mladih avtorjev v literarnih revijah in časopisih pa sploh niso dovolj dobra za takšno priznanje.

Ziva Drole

Ob srečanju z majorjem Tuto, narodnim herojem Angole

Za napredek in osamosvojitve

Angola je res ena najboga-
tejših afriških držav, kjer se
toči dragocena nafta, kjer so
bogata nahajališča železove
rude in kjer v poljedelstvu
prednjači pridelovanje kave.
Ze teh nekaj najosnovnejših
podatkov pa je dovolj zgo-
vornih, da je lahko vsako-
mur jasno, kakšne apetite
velikega kapitala je ta dežela
predstavljala v preteklosti in
jih tudi še danes.

Ampak ni še tako daleč
čas, ko so v tej deželi kolo-
nialisti trgovali s sužnji in ko

na vstaja v polni meri izbru-
hnila leto kasneje. Dokonč-
na osamosvojitve je v tesni
povezavi s padcem fašistič-
nega režima v Portugalski
(1974. leta). Hkrati so kot pri
večini osvobajajočih se
držav nastopili v prid manj-
šinskih skupin in gibanj v
novi državi interesi ter pod-
pora velikih in prišlo je do
neposredne »pomoči«
južnoafriških vojaških enot. V
obrambo je narodno gibanje
za osvoboditev Angole iska-
lo pomoč pri Kubancih,

obsodbo te invazije. V državi
še vedno delujejo skupine,
ki vodilni MPLA niso naklo-
njene, oziroma imajo dru-
gačne poglede in zahteve po
ureditvi države. To velja
predvsem za gibanje Unita,
za katerega ocenjujejo, da
ima za seboj približno 23.000
borcev, od tega tri tisoč do-
bro oboroženih.

V takšnem položaju so
svoje razloge za bližino ali
navzočnost naše tudi neka-
tere države vzhodnega bloka
in poleg teh že prej zasidrane
velike kapitalistične gospo-
darske firme, od Kruppa do
Texaca in drugih.

Obstajajo politična priza-
devanja za večjo homogeni-
zacijo vodstva in uravnoteže-
nje tako številnih in razno-
rodnih interesov in predvsem
želja po dejanski samostoj-
nosti.

Major Tuta, narodni heroj
in legenda angolskega osvo-
bodilnega gibanja se sicer
danes ukvarja z borčevskimi
vprašanji in vprašanji voja-
ških invalidov; tudi sam je
invalid, toda v osvobodil-
nem boju je bil zgled in naj-
boljši primer neustrašnosti.
Sin ubožnega kmeta iz revne
provincije je zapustil svoj
dom in spoznal kali upora.
Spoznal je kaj kmalu, kako
tujci izkoriščajo plemensko
neslogo in drobne interese
pokrajinskih domačih velja-
kov.

Bili so že dodobra izurjeni
v netenju preprirov med do-
mačini, in ti so pravzaprav
opravili »sami med seboj«
Tuta je spoznal, da se je tre-
ba bojevati drugače in se je
pridružil vedno večji vojski
MPLA (Movimento Popular
de Libertacao de Angola-
Partido do trabalto). In ko
je, še pred uradno neodvi-
snostjo Angole, prispela
prva ladja s pomočjo angol-
skemu osvobodilnemu giba-
nju (po naključju je bila to
prav naša ladja Ljubljana), je
heroj Tuta v boju za izkrcan-
je tovora izgubil nogo.

Angolski heroj in pred-
stavnik tamkajšnje borčev-
ske organizacije je v našem
pogovoru izrazil vso zahvalo
jugoslovanskim narodom in
narodnostim za podporo, ki
smo jo dali angolskim bor-
cem za osvoboditev, ter pri-
pomnil, da so v osnovi bojne
poti jugoslovanskih in an-
golskih borcev za svobodo
podobne.

B. Ž. J.

Narodni heroj major Tuta s sodelavci na obisku v ljubljanskem zavodu za rehabilitacijo invalidov

so bili slabotni upori doma-
činov vedno znova zadušeni
v krvi. To je bila portugalska
kolonija, ki je za kratek čas v
sedemnajstem stoletju prešla
pod holandsko kapo. Su-
ženstvo je bilo tod uradno
odpravljeno 1850. leta in me-
je države so bile začrtane na
berlinski konferenci
1884-85. leta; 1951. leta je po-
stala Angola prekomorska
portugalska posest, se pravi
njena tako imenovana provin-
ca.

Swoboda je nastopila v le-
tih 1959-60, vendar je to po-
menilo šele osvobajanje iz-
pod neposrednega kolonializ-
ma, medtem ko je oborože-

vpletli so se še interesi ZDA,
medtem ko je večina afriških
držav priznala legitimnost in
vodilno vlogo MPLA v boju
proti tujim interesom.

Tudi trenutno stvari v tej
državi niso rožnate, vendar
nam je državni sekretar se-
kretariata za vprašanja bor-
cev, major Tuta »Oro d'An-
gola«, pripovedoval drobce
iz njihovega življenja ter dela
in tudi z osebnimi pogledi na
sedanjo angolsko stvarnost
razsvetlil dogajanje.

Še vedno se južnoafriške
enote gibljejo in napadajo
angolske borce in ta država
še vedno išče enotno medna-
rodno podporo za splošno

Beograd v središču svetovne pozornosti

Skoraj ves mesec junij zavzema glavno mesto Jugoslavije izjemno pomembno vlogo v celotnem mednarodnem političnem, predvsem pa seveda v gospodarskem pogledu. Te dni in te tedne je postal Beograd tako rekoč središče sveta, predvsem pa mesto enega najbolj mogočnih mednarodnih zborov, kjer razpravljajo o enem najusodnejših vprašanj našega časa, o splošni svetovni gospodarski krizi in o iskanju poti iz nje.

Nehote vzbuja sedanje dogajanje v Beogradu, šesto zasedanje organizacije Združenih narodov za trgovino in razvoj, po svoji pomembnosti, po svetovni razsežnosti in po pozornosti, ki jo svetovna javnost namenja beograjskemu sestanku najvidnejših državnikov in gospodarstvenikov sodobnega sveta, primerjavo s podobnim zgodovinsko pomembnim dogodkom pred nekaj več kot dvajsetimi leti. Takrat, leta 1961, je bila v Beogradu prva konferenca novega svetovnega političnega gibanja neuvršenih držav, ki daje tako viden pečat celotnemu povojnemu političnemu dogajanju. Naj mimogrede omenimo, da je bil Beograd pred nekaj leti tudi mesto – po Helsinkih že druge – konference, ki naj bi imela velik vpliv na razvoj odnosov v Evropi, konference o evropski varnosti in sodelovanju, ki pa spričo navzkrižij med blokoma ni dala vidnejših sadov, kot ne morejo tretje, madridske konference skleniti s kolikor toliko ugodnim izidom.

Gotova ni naključje, da je prav neuvrščena, neblokvska Jugoslavija tako pogosto mesto izjemno pomembnih mednarodnih dogajanj, kot je bila ustanovna konferenca neuvršenega gibanja, pa druga konferenca evropske varnosti in sodelovanja in zdaj enega najpomembnejših gospodarskih zborov v vsej zgodovini mednarodnih gospodarskih odnosov tako po njegovem pomenu kot po udeležbi.

Konferenca UNCTAD še traja in ima pred seboj še lepo število dni razprav, zato ne bi bilo primerno vnaprej ocenjevati oziroma predvidevati njenega končnega uspeha ali tudi morebitnega neuspeha. Brez dvoma pa gre po eni strani za največji zbor te vrste v zgodovini mednarodnih odnosov in da so vprašanja na dnevnem redu konference v Beogradu najbolj usodna ne le za posamezne dežele in dele sveta, marveč za ves svet v celoti. Ni bilo v zgodovini gospodarskega razvoja sveta stanja, ko bi celotna gospodarstva zmogljivost in rast vseh držav, razvitih in tistih, ki so stopile ali šele stopajo na pot razvoja, tako usodno opesala. Dežele v razvoju res da niso v vsem povojnem času, oziroma v obdobju njihove politične svobode uživale kaj prida blagodat sodobnih znanstvenih in tehnoloških dosežkov – le-ti so bil pridržani vse doslej najbolj razvitim državam, ki so ljubosumno varovale vse najsodobnejše dosežke sodobne znanosti in tehnike. Spričo političnega razvoja povojnega sveta, ki je spodbudil pojav dveh nasprotujočih si blokov, na vrhu katerih sta obe mogočni velesili, so bila vsa vprašanja gospodarske pomoči bogatih revnim in gospodarskega sodelovanja v svetovnih okviri podrejena političnim koristim in vojaško politični moči tega ali onega bloka in vodilne blokvske sile. Razvite države so neusmiljeno izkoriščale naravna bogastva dežel v razvoju, svoje industrijsko blago pa so dajale po vse višjih cenah in vse bolj pogosto po političnih kriterijih.

Tako je ta naš svet dobil podobo, kakršna se kaže danes – razklan je na dve polovici, na bogate in revne, revščina in pomanjkanje v vrsti dežel je najpogostejši povod za grobo politično vmešavanje v notranje zadeve dežel v razvoju.

Vendar je tak razvoj v tem našem času dosegel točko, ko tako ni več mogoče iti naprej, točko, ko tudi bogati začnejo čutiti posledice krize, ki se kažejo v upadanju rasti proizvodnje in v rastočem številu brezposelnih. Svetovna izmenjava spričo obupnega stanja večine dežel v razvoju, ki jih tišči skorajda 800 milijard dolarjev dolga, nezadržno upada in vsi poskusi bogatih, da bi se zapri v svojo trdnjavo pred vpadom vse hujših posledic kriznega stanja, so brezuspešni. Treba je spremeniti sistem, na katerem danes sloni svetovna gospodarska ureditev. To je tisto, kar bi lahko imenovali revolucionarno iskro beograjskega šestega sestanka UNCTAD.

Drago Košmrlj

naš komentar

S hribov nič več v dolino?

Številne hribovske kmetije so v preteklosti propadle. Zdaj, ko nas pesti pomanjkanje hrane, se vprašujemo, kako je bilo mogoče, da tega propadanja nismo zaustavili. To vprašanje je tem bolj primerno, če vemo, da je od blizu 800 tisoč hektarjev kmetijske zemlje kar 32 odstotkov na hribovskem območju. In čeprav smo v hribovitih predelih marsikaj zanemarili, tam še danes pridelamo blizu 30 odstotkov vsega odkupljenega mesa. V hribovitem svetu še vedno živi 17,6 odstotka vsega kmečkega prebivalstva.

Ce upoštevamo, da sodi med hribovita območja vse, kar leži več kot nad 600 metrov nadmorske višine, potem pridemo do presenetljivega sklepa, da ima Slovenija kar 24 občin s pretežno hribovskim kmetijstvom. Iz tega ni težko izluščiti, da je bila skrb, ki smo jo doslej namenjali hribovitemu svetu, nadvse pičla.

Nekateri so te dni izračunali, da je predstavljal delež naložb v hribovitih občinah 26 odstotkov vseh naložb v kmetijstvu. Ker so bile naložbe na tem področju tudi sicer preskromne, ni težko dognati, da to ni moglo zadoščati niti za najbolj skromen napredek hribovskega kmetijstva.

Kmetje so obnovili nekaj hlevov. To je že treba priznati. Toda v prvi vrsti niso povečali prireje mesa, ker so mnogi pričakovali, pač pa mleka. Sodijo, da hribovske kmetije, pa čeprav so večje od dolinskih, vsem članom družin še vedno ne morejo nuditi polne zaposlitve, zato raje pridelujejo mleko. Pri njem dobi kmet reden mesečni zaslužek, denar se hitreje obrača, to pa so vsekakor ugodnosti, ki jih ne gre prezreti.

Pa še nekaj je. V hribovskem svetu (na primer v zgornje-savinjski dolini) vzredijo le 1,5 glave živine na hektar. To je izredno malo. V ravnini, kjer uporabljajo za vzrejo razna krmila, vzredijo tudi po tri in več glav na hektar. Najslabše je na Kočevskem, kjer po podatkih, ki so jih zbrali na republiškem komiteju za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, ne vzredijo več kot 0,25 goveda na hektar.

Kaj to pomeni? Ali se v teh predelih potemtakem mesa ne splača pridelovati? To vprašanje si ta čas zastavljajo številni strokovnjaki. Ne samo zaradi majhne prireje, pač pa tudi zaradi večjih stroškov. Ugotovili so, da so stroški pridelave v hribovitih predelih 30 do 40 odstotkov večji kot v dolini. Manjši je zato tudi dohodek. Nekateri ocenjujejo, da – če ga primerjamo z ravnino – kar za polovico.

Potemtakem je očitno, da je hrana, ki jo pridobivamo v hribovitem svetu, dražja. Pred tem si nikakor ne kaže zatiskati oči. Hkrati pa je treba povedati, da so prav tu še velike rezerve. Če bi uporabili primernejšo tehnologijo, bi lahko pridelke močno povečali. Veliko več bi dosegli, če bi se bolje organizirali, če bi načrtno združevali zemljo, uredili skupne pašnike in podobno. Velike možnosti se ponujajo zlasti za večjo prirejo govedi in ovac. Trdijo, da bi lahko število goveje živine v tem prostoru povečali za 120 tisoč, ovac pa kar za 150 tisoč. Kaj bi to pomenilo za slovensko živilsko bilanco, najbrž ni treba posebej pou-
darjati.

Očitno je, da hrano, ki bi jo pridelali v hribovitem svetu, potrebujemo, pa naj bo dražja ali ne od dolinske. Z večjo

pridelavo v hribovitih delih Slovenije bi lahko vsaj delno nadomestili izpade zemlje, ki nam uhaja iz rok v dolini zaradi nenehne stanovanjske in druge pozidave. V hribih bi lahko zadržali številne mlade ljudi, ki se sedaj – vsaj marsikje – še vedno podajajo v dolino.

O tem torej ne kaže izgubljati besed. Hudo je le to, da ne ugotavljamo prvič pomembnosti oživljanja hribovskega kmetijstva. Žal pa smo doslej velikokrat ostali le pri besedah. Za razvoj hribovskih kmetij namenimo del sredstev, zbranih v skladu za posredovanje v kmetijstvu. Nekaj denarja namenimo za to nekatere občine. Del denarja vsako leto prek premij, ki so višje kot za nižinski svet, primakne tudi republika. Seštevke pa je vendarle majhen. Reči je treba, da je bila doslej skrb za razvoj hribovskih domačij pretežno odvisna od občin. Če so bile razvoju teh krajev bolj naklonjene, so nekaj že zaraščene površine znova dobile staro podobo. Morda to še najbolj velja za Tolmin, Mozirje in Škofjo Loko.

Ugotavljajo, da se je v teh krajih že marsikaj spremenilo in da ljudje ne bežijo več v ravnino. Toda takih občin v republiki ni veliko, zato za sedaj o kakšnem večjem napredku hribovskega kmetijstva še ni mogoče govoriti.

Prepričani pa smo, da se bo tudi drugod odnos do tega vprašanja moral spremeniti. Ne samo zaradi tega, da bi ohranili podobo prostora, v katerem živimo, ampak predvsem za to, da poskrbimo za zadostne količine hrane.

Darko Marin

Je res malo tega na temo NOB na TV zaslonih? V boj za kvaliteto, ne za kvantiteto

Pogosto se nekdanji udeleženci narodnoosvobodilnega boja pritožujejo, da na naših TV zaslonih ni pravih oddaj o NOB, da je vse premalo TV dram posvečenih tej temi, in da ni nikakršnih primernih nadaljevanj, ki bi imele za osnovo velike boje in bi slonele na zgodovinskih dejstvih. Na ljubljanski televiziji, natančneje, na oddelku za igrani program, oziroma TV dramski spored smo se o tem vprašanja pogovarjali z Ivom Svetino.

Naš sogovornik je v uvodu menil, da je bila, gledano s širšega jugoslovanskega vidika, posneta vrsta nadaljevanj, ki je, namesto da bi dosegla svoj sporočilni namen, v bistvu devalvirala temo NOB. In prav ob teh »velikih« projektih se je najbrž porodila ideja o Dražgoški bitki. Vsaka republika si je zamislila svoj veliki projekt in začele so kar tekmovali med seboj. Da je šla stvar v to smer, meni Svetina, so deloma pripomogli tudi borci. Namesto da bi sporočilo revolucije in NOB skrbno in dosti bolj sistematično vgrajevali novim generacijam v zavest, se je začel pospešen pritisk za izdelavo vrste filmskih projektov. Za zgodovino je znano, da kasni, da potrebuje več časa, preden se izoblikuje. Zato se pojavljajo pri načrtovanju, predlogih in oblikovanju programov nihanja – med zahtevami za verodostojne zgodovinske predstavitve določenih dogodkov, ali za avtorske, subjektivne upodobitve, se pravi, za avtentičnost in prepričljivost hkrati.

Na ljubljanski televiziji se nenehno soočajo z latentno zavestjo, da se tej tematiki morajo posvečati, ker je tako prav, ker je bilo nena zadnje o tematiki NOB že mnogo dobrega napisanega in objavljenega, in dejstvom, da je na področju cele vrste tem iz sodobnega življenja suša. Prav zato lanski natečaj za TV dramo ni veljal ožji temi NOB in revoluciji. Tudi zato ne, ker že obstaja nekaj dramatiziranih besedil in scenarijev na vojno temo »na zalogi«.

V dokumentarnih programih, je povedal Svetina, imajo sistematično izdelane načrte za TV prikazovanje obdobja in dogodkov iz NOB. V igranem dramskem programu pa si serijo na

to temo težko privoščijo. Treba je namreč vedeti, da vsaka, še tako nezahtevna nadaljevanja na vojno tematiko stane približno štiri stane milijarde dinarjev (če pri tem izpustimo Dražgoško bitko). To pa pomeni, da bi pri načrtovanju vsake večje nadaljevanke nastale nove finančne težave.

Ne gre le za vojne nadaljevanke, enako velja za katero koli temo, ki zahteva veliko kostumov, scenarije in drugega. Stroški še posebej naraščajo zaradi del na terenu, velikih ekip, dnevnic... Pri tem naj za približno uokvirjenje pogleda na finančne zmogljivosti TV pove-mo, da ima ljubljanski televizijski dramski spored letno na voljo za realizacijo celotnega programa dve in pol stari milijardi dinarjev. In v tak okvir naj bi stlačili šest enournih dram, eno humoristično serijo, gledališke prenose in še kakšno humoristično drobtino (za letos v obliki satiričnega TV gledališča). Televizijcem v prid in borcem v zadoščenje velja povedati še, da so tudi v načrtih enournih TV dram krepko posegali po vojni tematiki, seveda brez pirotehničnih in vesterskih prijemov. Letos bo ekranizirano besedilo Ivana Ribiča, ki obravnava vprašanje izdajstva. Poleg tega bodo na letošnjem programu še tri dela, ki obravnavajo povsem drugo problematiko. Prva je Hiengova dramatizacija novele Ivana Preglja, druga je Polhova humoreska Vsako jutro – dobro jutro in tretja Milana Jesiha Pepelnica (o sodobnih vprašanjih mladih).

To, kar nam bodo ponudili v letošnjem igranem dramskem programu (in je delo ljubljanskega TV studija), pomeni na minimum skrčene načrte. Pri tem pa je treba upoštevati dejstvo, da gredo h koncu dela za nadaljevanke »Oblaki so rdeči«, ki je v bistvu nastala na osnovi nesrečnih zapletov z Dražgoško bitko, pa je hkrati nov projekt, z novim scenarijem Toneta Partljiča. Osnovni navdih je bila sicer dražgoška bitka, vendar ne bo neposredna bitka nikjer uprizorjena, saj je želel avtor izpostaviti vprašanje razmerja med civilnim prebivalstvom in vojsko ter vprašanje opredelitve. Sredstva za to štiridelno nadaljevanke so šla

deloma iz tistih za redni program in deloma iz dodatnih sredstev, ki jih je ljubljanska TV hiša namenila temu projektu. Upati je, da bo s tem vsaj deloma sprana sramota, ki se je nakopičila ob snemanju Dražgoške bitke št. ena. Da pa so posledice velikega sklopa nerodnosti, malomarnosti in neodgovornosti daljnosežne, nam pove podatek, da so (zaradi varčevanja s sredstvi) za snemanje nadaljevanke »Oblaki so rdeči« morali uporabiti stare scenske objekte Dražgoške bitke (jih tudi renovirali, ker so že začeli propadati) in bili na nek način s tem znova vezani...

Za 1984. leto načrtujejo na naši televiziji tri dramske predstavitve tematike NOB in revolucionarnega delavskega gibanja: dramatizacijo Kranjčevega romana »Rdeči gardist«, ekranizacijo Vugove drame »Raj ni takrat« in Janeza Vipotnika »Rodno letino« (v štirih epizodah).

Ni mogoče reči, da jim zmanjkuje poguma, volje in hotenj. Res pa je, da so vse te stvari najožje povezane s sredstvi, ki jih je, jasno, vedno premalo, pa tudi z nekaterimi, kot pravijo, včasih agresivnimi pričakovanji, zlasti ob različnih obletnicah.

Radi bi od daljnosežnejših načrtovanj spravili v realnejše načrte nekaj obstoječih sinopsisov, morda Vošnjakov scenarij »Bomo ostali takšni?«, ali pa dramatizacijo Kocbekove novele »Strah in pogum«. Tu je še zamisel o Šetinčevih »Izgnancih«, pa o okupirani Ljubljani... Ampak vse to je zaenkrat bolj ali manj v meglici prihodnosti.

Morda bi v tem sestavku morali povedati še kaj več o televizijskem startu z retrospektivo TV drame (ta se obeta v prihodnjem letu), ali pa o tem, kako se načrtovalci zavedajo neprimernosti večernih nedeljskih terminov za drame in nadaljevanke na temo NOB, morda o izmenjevanju TV dram in nadaljevanj med jugoslovanskimi studiji (ki imajo za to na voljo 52 nedeljskih večerov v letu), toda očitno je, da bo treba vsemu temu nameniti nov sestavek in nenazadnje še enega, ko bomo še kakšno rekli o Dražgoški bitki.

Bojana Žokalj-Jesih

RADIO ŠE POMNITE - TOVARIŠI

»Če kje, potem lahko za kadre VOS na Gorenjskem rečemo, da so bili v prvi vrsti aktivisti. Res je bilo njihovo delo takšno, da je zahtevalo odločno spopadanje z vsem, kar se je že ali pa se je šele hotelo upirati OF in celotnemu narodnoosvobodilnemu boju.« To je odlomek iz spominske pri-povedi Franceta Perovška, enega izmed sogovornikov v nedeljski oddaji (19. junija 1983) »Še pomnite, tovariši«. Ta oddaja bo namreč v celoti posvečena VOS OF na Gorenjskem, na sporedu pa bo kot običajno brž po poročilih na prvem programu Radia Ljubljana.

Oddajo pripravlja Stane Škrabar.

Zeleni načrt ni več parola Za naš vsakdanji kruh

Na naših poljih so padli prvi snopi pšenice. Kombajni so se zažrlji v pšenična polja na jugu Jugoslavije, v naši žitnici Vojvodini pa se bodo že čez nekaj dni. Prvi žitni klasi so padli prvič tudi v bližini Ulcinja. Tamkajšnji kmetijski kombinat je letos prvič požel pšenico s polj, ki se razprostirajo ob tamkajšnji več kot deset kilometrov dolgi peščeni plaži. Pridelali so toliko žita, da bi lahko šest mesecev oskrbovali njihovo območje s pšenično moko. Kot so zagotovili odgovorni v tamkajšnjem kmetijskem kombinatu, bodo prihodnjo sezono posejali desetkrat več polj s pšenico kot letos.

Nekoliko bolj črnoglede napovedi prihajajo iz Vojvodine. Strokovnjaki namreč pravijo, da bo pridelek pšenice manjši, kot so načrtovali in pričakovali. Pridelovalci pričakujejo, da bodo na hektarju pridelali nekaj manj kot 47 stotov pšenice. Glede na to, da so posejali s pšenico 394 tisoč hektarjev polj, bodo pridelali dobrih 1,8 milijona ton zrnja. Kot pravijo, bo to dovolj za njihovo mlinarsko industrijo, lahko pa bodo izpolnili vse pogodbene obveznosti do delovnih organizacij iz drugih republik, ki so že jeseni sklenile sporazume o odkupu pšenice. Lahko pa bi podpisale še več pogodb in bi se tako izognili razpravam o odkupnih premijah. Za te pravijo, da nimajo nobene-ga vpliva na pridelovanje, ker so določene prepozno. Poudarjajo, da bi bilo drugače, če bi jih določili že jeseni. Tako pa sedaj samo begajo proizvajalce. Pravijo, da bi morali imeti po vsej državi enake premije.

V Sloveniji naj bi prvi snopi padli konec junija. V načrtih smo zapisali, da bomo odkupili 64 tisoč ton pšenice, in to še vedno velja. Po republikah potekajo še zadnji sestanki pred žetvijo in na njih poskušajo odpravljati še zadnje pomanjkljivosti. Na vse načine poskušajo preprečiti podobne nejasnosti med proizvajalci in odkupniki, kot so se pojavile lani. Kmetovalci pa pripravljajo stroje za žetev. Zagotovljeno je dovolj goriva za kombajne, sproti pa bodo dobavljali tudi petrolej za kosilnice, ki jih uporabljajo pri žetvi v hribovitih predelih.

Vse to pa kaže, da se zavedamo, da ne bomo uvažali pšenice samo v primeru, da dobro organiziramo odkup. Po načrtih bi moral biti letošnji odkup pšenice rekorden in v skladiščih naj bi bilo 3,5 milijona ton, kar je več kot 60 odstotkov proizvodnje. Vsi odgovorni pa bodo morali storiti vse, da bi onemogočili prekupčevalce in neutemeljeno dvigovanje cen pšenici.

Zvezni izvršni svet je tudi že določil, v dogovoru z republikami in pokrajinama seveda, odkupne cene pšenici. Tako naj bi kilogram pšenice najboljši kakovosti stal 15 dinarjev, druge 14 in tretje 13 dinarjev za kilogram. Predvidel pa je tudi enotne premije za pšenico, ki znaša en dinar in 1,25 dinarja za moko.

Bojan Kuntarič

Zločin v malem logu

Svoj prvi veliki poraz v Jelenovem žlebu so Italijani doživeli 2. oktobra 1942. Zašli so v precep 3. in 2. bataljona Tomšičeve brigade pri Vodnjaku. Imeli so 42 mrtvih, sedem italijanskih vojakov pa je bilo tudi ujetih. Ker so bili ti vojaki poprej revni italijanski kmetje ali celo koloni, je brigadno vodstvo sklenilo, da jih po primernem političnem pouku izpusti. Ujete italijanske vojake je varoval vod devetih partizanov, ki sta mu poveljevala vodnik Jožetov in politični delegat Janez Becele, v njem za puškomitraljezca pa je bil Filip Klemenčič-Nenard. Ti partizani so 4. oktobra 1942 dobili nalogo, da sedmero ujetih Italijanov stražijo še dva dni, nato pa jih izpustijo.

S temi Italijani so ti partizani ostali sami, kot da so odpisani. Javke, kje naj iščejo brigado po opravljeni nalogi, niso dobili. Noč pred izpustitvijo so z ujetniki prebili za nekimi skalami, izpustili pa so jih dopoldne ob devetih. Italijani bi bili najraje ostali kar z njimi tudi še naprej. Med potjo proti Novi Stifiti so mahali nazaj, dokler so videli partizane. Tedaj je bilo treba najti sled za brigado, ki so jo kazali izstreljeni tulci...

Bili so lačni. Vodnik Jožetov je izbral tri: Jaroslava Kryška, Jožeta Bolto in Zvonka Nazlja. Vsi so bili mlajši od dvajsetih let. Napotil jih je do vaškega zaupnika v Mali Log z naročilom, naj jim priskrbi hrano.

Trije partizani so se najprej zglasili pri Klemen-tovih, kjer je bila gostilna in trgovina. Tam so si kupili sto cigaret. Na žalost sta bila prav trgovec Klemenov, ki se je pisal Anzelj, in Lojze Debeljak-Oražmov, ki so ga belj pozneje sami pomoto-ma ubili, glavna snovalca bele garde v Malem Logu. Najprej je Klemenova nagovarjala partizane, naj se gredo vdat v Loški potok. Ker so to odločno odklonili, so se Klemenovi brž domislili besed, ki jih je dan poprej vaščanom položil na dušo novovaški župnik Anton Hren, češ naj partizane s hrano zvabijo v hišo, potem pa pobijejo z motiklo, če nimajo drugega pri roki. Zato jih je Klemenova napotila k Oražmovim na sredino vasi, češ da jih bodo tam nahranili, po belogardiste v

Loški potok pa je moral Lojze Knaus, ki je bil takrat star šele 16 let.

Trije partizani so bili previdni in se niso dali spraviti v hišo. Ker ta zvijača ni zalegla, so si Oražmovi izmislili prav sadiščno podlost. Pred tri sestradane partizane na klop so namenoma postavili vrelo zelje s krompirjem, da bi jih tako zadržali do prihoda potoških belogardistov. Le-ti so prihтели čez Zagarje proti Mihovemu in Oražmovu skednju. Tam jih je pričakal Lojze Debeljak-Oražem in jim dajal znake, da so partizani samo trije in da so majhni.

Belogardisti so mislili, da bodo partizane kar polovili. Vendar ni šlo vse gladko, kakaj partizani so začeli bežati proti Podhrību. Najhitrejši je bil Zvonko Hanzelj. In tudi Jože Bolta je tekkel zelo hitro, čeprav je bilo brž opaziti, da je ranjen. Tretji, Jaroslav Kryška, pa ni mogel nikamor. Pribežal je samo kakih sto metrov daleč od Ogradarjevega skednja. Tam sta se obstreljevala izza vogala šest-najstletni Kryška in belogardist Rudolf Zbačnik-Andrejev. Partizan je belogardiste zgrešil, belogardist pa je pritisnil, a mu je naboj zatajil. Nato je belogardist skočil, prijel za cev in Kryško mahnil s kopitom po glavi, da je ves zatrepetal in omahnil. Pa mu ni bilo dovolj. Zamahnil je še nekajkrat in mladeniču zdrobil lobanjo, potem pa se pomujal in Kryško še zvezal. Jaroslava Kryško so zvezanega odgnali na Hrib, tam pa so ga 7. oktobra 1942 ustrelili, čeprav je bil mladoleten. Hudo ranjeni Jože Bolta se je privlekel pod smreklo na Pizmeči košenici in si tam zvečer smrtno muke skrajšal sam. Rešil se je le Zvonko Hanzelj.

Mučeniško ubiti partizan Jaroslav Kryška se je rodil 13. decembra 1925 v Novem mestu materi Mariji, pred odhodom k partizanom pa je živel v Ljubljani za Bežigradom. Potrebujemo naslov matere ali kakega drugega najbližjega sorodnika, ki premore Kryškovo fotografijo. Podatke pošljite na naslov: **Franci Strle, novinar, Sattnerjeva 15/E, 61000 Ljubljana, ali po telefonu na štev. 266-682 prek 061!**

Franci Strle

Razvili so prapor

V hiši Mihe Novaka v Tacnu pod Šmarno goro je bilo 9. in 10. junija 1939 pod Titovim vodstvom državno posvetovanje Komunistične partije Jugoslavije. Udeležilo se ga je trideset vodilnih partijskih delavcev iz vseh pokrajin, razen iz Makedonije. Pogovorili so se o mednarodnem položaju, o položaju v partiji, predvsem pa o pripravi na peto državno konferenco. Tacensko posvetovanje je tudi prvo tako veliko zborovanje komunistov po dolgih letih v domovini.

Krajani krajevne skupnosti Edvard Kardelj pa so si ta dan izbrali za svoj krajevni praznik. V

tednu pred praznikom so izvedli vrsto kulturnih, športnih in rekreativnih prireditev in tekmovanj. Osrednja prireditev je bila 9. junija. Na njej je krajevna organizacija ZRVS razvila svoj prapor, najzaslužnejšim krajanom pa so podelili priznanja in plakete OF in plakete krajevne skupnosti 9. junij. Prireditev so obogatili z lepim kulturnim programom.

Roman Stana
Foto: Marjan Ošljaj

Grobo fašistično izzivanje na Bazovici

Neofašistična stranka MSI si je očitno zadala nalogo, da v tem predvolilnem obdobju zaneti v Trstu pravo narodnostno sovraštvo. Na tak način si hočejo ustvariti volilni kapital med tržaškimi reakcionarnimi krogi in proslaviti 100-letnico rojstva svojega zgodovinskega kolodvoja Mussolinija. Tokrat pa se prekoračili vse meje civilne in demokratične strpnosti ter hočejo očitno s svojim arogantnim izzivanjem sprožiti izgrede, da bi jih nato izbrabili v svojo korist.

Vse se je začelo z nedavnim javnim proslavljanjem zažigalca Narodnega doma v Trstu in škvadristskega pretepača Francesca Giunte: ker so oblasti kljub ostremu nastopu naprednih in demokratičnih strank ter organizacij dopustile tako početje, so si desničarski skrajneži to razlagali kot neke vrste potuho in so sedaj postali še bolj oholi in nesramni. Tako so prejšnji teden pomazali celo vrsto spomeni-

kov padlim borcem na Krasu.

Prejšnjo soboto pa so pod pretvezo volilnega shoda priredili na Bazovici, slovenski vasi, ki je simbol odpornosti in žrtev fašizma, izzivalno zborovanje ob navzočnosti nekaj deset zelo mladih pretepačev zloglasne mladinske fašistične organizacije »Fronte della Gioventù«. Po zvočniku na furgonu so oddajali fašistične himne, vzklikali so grobo žaljiva gesla na račun Slovencev (označili so jih kot potomce morilcev) in so ščuvali k fizičnemu napadu na dolinskega župana Edvina Švaba, ker noče izdati dovoljenja za preureditev fojbe pri Bazovici v državni spomenik, pri tem pa so dvigovali roke v žalostno znani rimski pozdrav.

Takoj ko je bilo napovedano fašistično zborovanje na Bazovici, so demokratične stranke in organizacije takoj mobilizirale protifašistično javnost in organizirale protimanifestacijo

pred vaškim spomenikom padlim v NOB sredi Bazovice, ki se je časovno ujemala s fašističnim izzivom. Tako se je zbralo prek tisoč protifašistov slovenske in italijanske narodnosti, ki so omikano in odgovorno prenesli vse žalitve, s svojim obnašanjem pa so dokazali, da ostajajo zvesti vrednotam narodnoosvobodilnega boja in da verjamejo v mirno sožitje med obema narodnostnima skupnostma. V odgovor na fašistične žaljivke je iz množice demokratov mogočno zadonela partizanska pesem.

Le dva dni kasneje se je provokacija nadaljevala na glavnem trgu v Trstu, kjer je govoril sam tajnik misovske stranke Almirante. Govoril je o svoji priljubljeni temi – fojbah. Blebetal je seveda o Trstu kot pravi trdnjavi italijanstva, maloštevilnim poslušalcem pa je vztrajno dopovedoval, da je v agoniji italijanska republika, ki se je rodila iz odpornosti, in je za rešitev problemov Trsta in Italije pokazal na svojo stranko MSI kot edino »svobodno alternativo«.

Boris Simoneta

Delegacija angolskih borcev v Sloveniji Prijatelji v boju – prijatelji v miru

Pred dnevi, ko je delegacija starih borčevskih predstavnikov narodne republike Angole obiskala Jugoslavijo in Slovenijo, smo stopili z njimi v zavod za rehabilitacijo invalidov. Jose Francisko Domingos Tuta, major angolske vojske, sicer pa državni sekretar sekretariata za vprašanja starih borcev, se je nadrobneje zanimal tako za organizacijo dela in delovanje centra kot tudi za posamezne faze proizvodnje ortopedskih pripomočkov in

za zdravljenje, oziroma rehabilitacijo invalidov.

Že dejstvo, da so v narodni republiki Angoli ustanovili posebni državni sekretariat za vprašanja borcev, pove, da so v tej afriški državi postavili svoja pota razvoja na humanih in etičnih vrednotah ter da tudi njihova borčevska populacija uživa med ljudstvom poseben ugled in spoštovanje. Pri tem, pa sp obiskovalci povedali v pogovoru, jim manjka še cela vrsta stvari, da bi uspešno

urejali že samo področje zdravstvenega varstva in socialne...

Zavod za rehabilitacijo invalidov iz Ljubljane je med angolskimi borci že znana ustanova, saj so se nekateri med njimi tukaj zdravili in nekateri uporabljajo prav pri nas izdelane ortopedske pripomočke. Zadovoljni so z njimi, zato lahko pričakujejo še nadaljnje sodelovanje.

Gostje so se zanimali za najsodobnejše metode rehabilitacijskih terapij, pri če-

mer so jim naši strokovnjaki iz zavoda razlagali delovanje in učinke posameznih procesov.

Državni sekretar sekretariata za vprašanja borcev Tuta je s člani delegacije, s predstavnikom zveznega odbora ZZB NOV ter RO ZZB NOV Slovenije obiskal med drugim tudi Muzej ljuske revolucije Slovenije, Bled z okolico, nekatere pomnike NOB ter zdravilišče vojaških invalidov in borcev NOV v Strunjanu.

B. Ž. J.

Kmetje – borci, upokojeni po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov

Število borcev-upokojenecv po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov je 2.932 (stanje 1. 2. 1983). Od tega prejema varstveni dodatek 2.771 kmetov-borcev NOV. Povprečni znesek varstvenega dodatka je 3.579,00 dinarjev. Pokojnina kmetov-borcev NOV (enako tudi za druge kmete) znaša od 1. 1. 1983 dalje 3.580,00 dinarjev.

Število kmetov-borcev NOV, ki uživajo pokojnino pred 65. letom starosti, je 344 (na dan 1. 2. 1983).

Prvega junija 1982 je bilo približno 1.500 upokojenih združenih kmetov, ki so prejeli pokojnino, odmerjeno od zagotovljene pokojninske osnove za borce, ki je znašala (na dan 1. 7. 1982) 14.752,10 dinarjev. Podrobnejši podatki za te primere pa še ni.

Prav tako še ni podrobnih podatkov za borce, individualne ali združene kmete, ki bodo uveljavljali pravice po prihodnjih predpisih. V kvantifikacijskih izračunih je predvideno, da se bo zmanjševalo število kmetov-borcev NOV, ki bodo uveljavljali pravice po novih predpisih.

(podatki iz gradiva za sejo republiškega komiteja za borce in vojaške invalide)

Iz informacije o občinskih priznavalnih 82 Primerjalno

V poročilu, ki ga je o problematiki prejetja občinskih priznavalnih pripravil republiški komite za vprašanja borcev in vojaških invalidov, je med drugim tudi nekaj primerjalnih podatkov. Znana je številka, da je v letu 1982 prejelo priznavalno v SR Sloveniji 13.424 borcev, oziroma 23 več kot leto poprej. Na novo priznanih je bilo 884 stalnih prejemnikov. Povprečni znesek teh priznavalnih je znašal 2.244 dinarjev (v letu 1981 pa 1.824).

Poleg stalnih priznavalnih je bilo podeljenih še 5.366 enkratnih priznavalnih, 110 občasnih in 2.703 prejemkov v drugih oblikah družbene pomoči.

Na rekreativno zdravljenje je lani odšlo 2.164 borcev in je bilo za te namene porabljenih 12.146.798 dinarjev iz občinskih proračunskih sredstev.

Računi kažejo, da je bilo v letu 1982 porabljenih za občinske priznavalnine (v vsej Sloveniji) 19 odstotkov več sredstev kot v letu 1981 in so ta sredstva znašala skupaj 402.350.463,00 dinarjev. Približno četrtina te vsote je šla iz republiških proračunskih sredstev dopolnjevanim občinam.

Kakor vedno v zvezi z najrazličnejšimi prejemki je bilo tudi pri priznavalnih v lanskem letu nekaj pritožb: 141. Pri tem pa velja dodati, da je bilo od tega v komisijah ugotovljenih kar sto in še nekaj neutemeljenih, ostale pa so šle v ponovno preverjanje in postopek.

Prihodnjic bomo s tega področja zapisali kaj več, še zlasti o nekaterih predlogih za spremembe, oziroma dopolnila k družbenemu dogovoru o občinskih priznavalnih.

B. Ž. J.

Zasedanje mednarodnega komiteja Ravensbrück Ne pozabimo, morili so s plinom!

V Bruxellesu je zasedal od 29. maja do 3. junija mednarodni komite Ravensbrück, ki so se ga udeležile predstavnice 14 držav od 17 iz vse Evrope.

Razprava je potekala na podlagi poročil nacionalnih ravnateljev organizacij, s posebnim poudarkom na oživiljanju neofašistične dejavnosti v nekaterih državah na zahodu ter predvsem k skupnemu prispevku v boju za mir, proti neonacizmu in neofašizmu ter proti jedrski oborožitvi.

Zgodovinsko-raziskovalna dejavnost je trenutno najbolj usmerjena k zavarovanju dokazov o zaplinjevanju v tabo-

riščih, da bi tako podprta še z nadaljnjimi dokazi odgovorila na propagandne parole starih in novih fašistov, da plinskih celic ni bilo. Delo je težavno, čeprav so na razpolago dokumenti iz procesa proti ravnateljskim krvnikom v Hamburgu. Ti dokumenti so shranjeni v londonskem centralnem arhivu. S prevodi in preučevanjem teh dokumentov se ukvarjajo zlasti Avstrija, Francija in NDR. Dragocena pa so tudi vsa druga pričevanja.

Sprejele smo resolucijo o miru, proti fašizmu in proti jedrski oborožitvi kjerkoli v Evropi. Ker prihajamo delegatke iz držav z različnimi

državnimi ureditvami, je bila potrebna daljša razprava, ob koncu pa smo si zopet obljubile, kot smo to storile ob osvoboditvi iz taborišč: Nikoli več vojne – nikoli več fašizma!

Marsikateri delegatki se je orosilo oko, ko smo ob koncu zasedanja poslušale kaseto z našo Kantato Ravensbrück, ki jo je na osnovi besedil pesmi Vere Albrehtove, Katarine Miklavove, Erne Muserjeve in Katje Špurrove uglasbil A. Ajdič. Kaseto in besedilo je predsednica komiteja izročila ravnateljskemu muzeju.

Milena Mišica

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Radovljica – Pestra dejavnost krajevne organizacije ZZB NOV

Na letni skupščini krajevne organizacije ZZB NOV Radovljica, ki je bila že aprila, so ob udeležbi okoli 120 članov pregledali delo organizacije in njenih organov v zadnjih dveh letih, po razpravi pa opravili nadomestne volitve.

Skupščino so sklenili s sprejemom programa dela in nalog krajevne organizacije ZZB NOV Radovljica za obdobje 1983/84. Predsednik Slavko Kariž je v svojem izčrpnem poročilu nanizal vrsto zanimivih podatkov in ugotovitev, ki pričajo o izredno razgibani dejavnosti članov ZZB NOV, ki jih je zdaj v krajevni organizaciji 335, od teh 153 žensk. Le še okoli 8 odstotkov jih je v rednem delovnem razmerju. Starostno sestavo članstva ponazarja še posebno podatek, da je do 60 let starosti 138, do 70 let 117, do 80 let 67 in nad 80 let 13 članov in članic. Kljub temu pa so borci aktivni v družbenopolitičnem življenju kraja, zlasti v krajevni samoupravi, kjer je med delegati 25 borcev vključenih v razne organe KS, 9 borcev pa je v skupščini KS; razen tega je še 15 voljenih delegatov v raznih delegacijah za občinske zbore in SIS. Zelo zavzeto delujejo zlasti v SZDL in njenih organih, kjer so še vedno glavni nosilci vseh pomembnih dolžnosti, predvsem v vodstvu KK SZDL in v organih za ljudsko obrambo ter družbeno samosačito. V razpravi so člani posebno opozorili na naše težke gospodarske razmere in družbeno protislovje, kjer morajo borci tudi vnaprej odločno prispevati svoj delež in pomagati pri odpravljanju nepravilnosti.

Kar zadeva skrbi za borce, so izrazili priznanje tako zdravstveni službi kot družbenopolitični skupnosti. Stanovanjski težav skoraj ni več, bolj zaskrbljujejo pa je zdravstveno stanje, o čemer pričajo podatki, da je lani umrlo 12, letos do aprila pa že 7 članov. V letu 1982 je bilo deležno toplotnega zdravljenja 16 članov, letos pa načrtujejo kar polovico manj teh ugodnosti. Izredno prizadevni so člani raznih komisij, predvsem pa za urejanje in postavljanje spomenikov. V zvezi s tem so sprejeli nalogo o postavitvi 5 spominskih plošč na krajih, pomembnih iz NOB v Radovljici. Posebno obsežen je program nalog raznih spominskih in drugih slovesnosti, za katere bo bržčas potrebno pridobiti kot nosilce člane ZSMS.

J. R.

Nova gorica – aktivni in ustvarjalni

V marcu in aprilu so se končale letne skupščine združenj borcev NOV po krajevnih skupnostih in občini.

Tako kakor v prejšnjih obdobjih so bile lani v ospredju dela borčevske organizacije vloga in naloge uveljavljanja ter nadaljnega razvoja samoupravne socialistične družbe. Na skupščini so razpravljali o akciji zbiranja sredstev za spomenik na Trnovem in ugotovili, da je bila akcija zbiranja v preteklem letu uspešna, še posebej akcija po krajevnih skupnostih, ki so jo opravila združenja borcev. Prepričani so, da bo akcija zbiranja tudi v letošnjem letu

uspešna, saj so po nekaterih krajevnih skupnostih že do sedaj zbrali še več sredstev kakor lani. Dober uspeh pričakujejo tudi v DO in tozidih, ki prispevajo sredstva iz sklada skupne porabe.

Tako kot na skupščinah borcev po krajevnih skupnostih so tudi na občinski skupščini spregovorili o gospodarskem položaju in težavah, ki nas pestijo. Posebej so izpostavili vprašanje slabe preskrbe z nekaterim blagom, slabosti pri odkupu poljščin, živine, sadja, grozdja in razne nepravilnosti v zvezi z odkupom kmetijskih pridelkov ter živine. Borci so nezadovoljni tudi zaradi prepočasnega in neučinkovitega razreševanja in izvajanja ukrepov za izhod iz gospodarskih težav, kršenja sprejetih resolucij, neizvajanja sporazumov in podobno. Predsednik skupščine občine Zorko Debeljak je nazorno prikazal gospodarsko situacijo in gospodarska gibanja v občini v letu 1982, ki so bila ugodnejša kakor prejšnje leto; nekoliko slabše pa je bilo v prvih treh mesecih letošnjega leta. Poudaril je, da je bila borčevska organizacija aktivna in je tvorno sodelovala pri razreševanju – tudi gospodarskih vprašanj. Izrazil je zadovoljstvo, ker je bilo sodelovanje med SO in ZZB NOV najboljše, in izrekel željo po takim sodelovanju tudi v prihodnje.

Na skupščini so razpravljali še o nalogah na področju SLO in DSZ, akcijah NNNP, nalogah v DPO in samoupravnih organih v krajevnih skupnostih, DPO, DO, o razvijanju tradicij NOB, o sodelovanju z zamejskimi borci (ANPI) v Italiji, o skrbi za bolne borce, o odkrivanju spominskih obeležij pomembnih dogodkov iz NOB, o proslavi 40. obletnice ustanovitve 9. korpusa, o nalogah borčevske organizacije v prizadevanju za dvig proizvodnje, še posebej pa za razvoj kmetijstva in čimvečje pridelave hrane.

Kritično so ocenili očitke nekaterih posameznikov, češ da so borci privilegirani, in da izsiljujejo nove pravice, kar je povsem neresnično in tudi krivično. Pravice, ki jih uživajo borci, niso nikakršen privilegij, temveč so to udeležanje in pridobljene pravice v nadčloveških naporih v NOB in zato upravičeno uzakonjene.

Na skupščini so ugotovili, da odlok ZIS o omejitvi prehodov prek meje v Italijo povzroča nezadovoljstvo obmejnega prebivalstva na obeh straneh meje, ker zmanjšuje možnost medsebojnih stikov, utrjevanja in širjenja prijateljskih vezi in sodelovanja, ki nima nobene zveze z nakupovanjem in odlivom dinarja v tujino! Sklenili so o tem obvestiti ZIS s predlogom, da se obmejnemu prebivalstvu omogoči prehod prek meje v Italijo v skladu z videnskimi in osimskimi sporazumi.

Lojze Kristančič

Maribor – Skupščina borcev Tomšičeve brigade

V domu JLA v Mariboru se je 16. maja sestala skupščina skupnosti borcev Tomšičeve brigade. Predsednik podod-

bora Stane Pogljajen-Uroš je v svojem poročilu med drugim poudaril, da borci vidijo rešitev nakopičenih gospodarskih in drugih težav le v nadaljnjem razvoju samoupravljanja in krepitvi materialne podlage združenega dela, v boljši izrabi zmogljivosti ter v enotnosti in trdnosti vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. V šestih mariborskih občinah je bilo po zadnjem popisu borcev Tomšičeve brigade registriranih 172 udeležencev. Umrlj jih je 22. Z enominutnim molkom so počastili spomin na tovariša Tita in na vse umrle borce brigade. Pododbor je obravnaval vrsto vprašanj, ki zadevajo borce, kadrovska vprašanja, organizacije raznih proslav, skrb za spominske plošče, obeleževanje spominske turistične pot »Po poteh 14. udarne divizije«, prenašanje tradicij NOB predvsem na mlade po šolah in pripadnike JLA v vojašnicah. Borci Tomšičeve brigade so se udeležili osrednje občinske proslave ob dnevu borca na Tujzlomem vrhu, proslave na Šumiku nad Rušami, kjer je padlo pet borcev Bračičeve in dva borca Tomšičeve brigade. Udeležili so se vseh srečanj borcev 14. divizije v Mariboru in Celju, sodelovali pri sprejemu tabornikov, mladine in drugih občanov na Sedlarjevem, ki so premagovali del poti 14. divizije. Okoli 80 borcev Tomšičeve brigade se je udeležilo osrednje republiške proslave brigade v domicilni občini Titovo Velenje, kjer so borcem podelili spominske medalje. Drugi borci pa so te medalje prejeli 22. decembra lani ob praznovanju JLA v Mariboru. Vsi borci pohodniki brigade so prejeli brezplačno knjigo Tomšičeva brigada – uvodni del Francija Strleta. Letos izide še druga knjiga Tomšičeva na Dolenjskem in na pohodu na Stajersko.

Borci Tomšičeve brigade so obiskali mnoge šole ob raznih slovesnostih in so mladim pripovedovali o pomembnih dogodkih iz NOB. Veliko mladih je obiskalo tudi Muzej narodne osvoboditve v Mariboru, kjer so si pod strokovnim vodstvom z velikim zanimanjem ogledali razstavo 14. divizije – pohoda in akcij 14. divizije na Stajerskem, v Savinjski dolini in na Koroškem. Obiskali so tudi pripadnike JLA v vojašnici Franc Rozman-Stane v Mariboru in jih seznanili s pomembnimi dogodki iz NOB na območju Maribora, Pohorja ter Kozjaka. Borci Tomšičeve brigade izkoristijo tudi priložnost ob obrambnih dnevih, ki jih organizirajo šole, ter mlade seznanjajo s pomenom SLO ter jih usmerjajo v vojaške šole.

Na skupščini so sprejeli program dela pododbora Tomšičeve brigade za leto 1983/84. Pododbor bo sodeloval z občinskimi in krajevnimi odbori ZZB NOV in komisijami za razvijanje tradicij NOV pri konferencah SZDL. Sodelovali bodo s političnimi organizacijami in občini Radlje ob Dravi in v KS Ribnica na Pohorju, saj Tomšičeva brigada nima v Ribnici na Pohorju spominskega obeležja, čeprav je Ribnica na Pohorju osvobodila. Posebno skrb bodo namenili bolnim borcem, ki jih bodo obiskali na domu. Sodelovali bodo tudi z JLA, teritorialno obrambo, z ZRVS, ZB in z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami.

M. K.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORG

Pogovor s predsednikom sveta za SLO in DS RK SZDL Slavkom Soršakom

Vso skrb podružbljanju SLO in DS

Slavka Soršaka poznajo vsi tisti, ki se v Sloveniji in tudi širše ukvarjajo s SLO in DS. Sedaj je predsednik sveta za SLO in DS pri predsedstvu republiške konference SZDL Slovenije, član sveta za SLO in DS pri predsedstvu zvezne konference SZDL Jugoslavije in nekaterih drugih organov. Znan je tudi po svojem raziskovalnem delu na področju SLO in DS ter je za svoje delo do sedaj prejel že vrsto priznanj in odlikovanj. Poleg državnih odlikovanj je prejel tudi pismo priznanje republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, malo plaketo JLA in druga priznanja. Kot predsedniku sveta za SLO in DS pri predsedstvu republiške konference SZDL Slovenije smo mu postavili nekaj vprašanj.

Kaj lahko poveste o programu dela sveta?

Svet ima obsežen program dela, ki zadeva obrambne priprave in DS v republiki Sloveniji. Poudarek je dan predvsem tistim temam, ki

se navezujejo na delo družbenopolitičnih organizacij (akcije NNNP 83, izobraževanje prebivalstva za SLO in DS, politično-varnostne ocene itd). Letos je svet že obravnaval smernice za izvedbo akcije NNNP 83 in problematiko v zvezi s kadri za SLO oziroma JLA. Obravnavali smo tudi smernice o Narodni zaščiti in poročilo o uresničevanju koncepta SLO in DS za obdobje 1979-1983. Konec junija pa bomo obravnavali varnostno-politično oceno SRS.

Kako ocenjujete obrambno usposabljanje v Sloveniji?

Lahko rečem, da je izobraževanje za SLO in DS v zadnjih letih zelo razvejano. Zlasti so temeljiti izobraževalno-vzgojni programi specializiranih delov splošne ljudske obrambe kot na primer Teritorialne obrambe, organov notranjih zadev, Civilne zaštite itd. Vsebinsko manj posrečena pa je oblika množičnega usposabljanja prebivalstva, ki nima posebnih obveznosti v obrambnih na-

črtih. Gre namreč za to, da nismo uspeli ločiti vsebine izobraževanja glede na interese in strukturo prebivalstva. Teme, ki jih določimo, so enotne za celotno območje Slovenije in običajno didaktično enako zasnovane, kar objektivno ne ustreza vsem udeležencem usposabljanja. Zato bo treba v prihodnje premisliti ustrezno vsebino tega izobraževanja, upoštevati različni sestavi udeležencev in uporabljati različne didaktične prijeme.

V obrambnih pripravah v SRS so bili doseženi pomembni premiki in uspehi. Ali ugotavljate tudi kakšne pomanjkljivosti?

Obramba sposobnost je povezana z zavestjo ljudi in se zato neposredno kaže v pripravljenosti ljudi za urjenje v SLO in DS, v izobraževanju, v nakupih materialnih dobrin za potrebe SLO in DS itd. Višja kot je socialistična samoupravna zavest, višja je tudi obramba zavest. V dosednji praksi smo v Sloveniji zgradili do visoke

stopnje zamisel SLO in DS in je zavest ljudi pri uresničevanju nalog izredno visoka. Ponekod pa se kaže pri nekaterih ljudeh, ki delujejo v organiziranih oblikah SLO in DS, neresen odnos pri vpoklicih, izobraževanju, disciplini itd. Sistem SLO deluje usklajeno in so k temu veliko prispevali tudi komiteji za SLO in DS. Tu in tam pa še vedno ugotavljamo primere neusklajenosti med posameznimi komponentami SLO.

Kako vpliva denar na uresničevanje zamisli SLO in DS?

Uspešne priprave za SLO in DS so seveda povezane z določenimi finančnimi sredstvi, ki so potrebna za financiranje izobraževanja, organiziranja in materialne oskrbe specializiranih enot SLO. Razumljivo je, da sedanji gospodarski položaj vpliva na zagotavljanje denarja v ta namen. Zlasti to velja za drago opremo, ki jo potrebujejo nekatere specialne enote. Dolej so občinske skupščine same zbirale denar za SLO in

DS za svoje območje. Po pravilu se je pokazalo, da imajo občine, ki so finančno slabše, večje materialne obveznosti zlasti za enote TO. Zato bo treba v prihodnje bolj pospešeno soolidarnostno zbirati in zagotavljati materialna sredstva za celotno dejavno SLO in DS v republiki.

Kakšne izkušnje imate na področju teoretičnega in znanstvenega obravnavanja obrambnih problemov?

Nasploh lahko povem, da je teoretično obravnavanje SLO in DS pri nas še vedno skromno, še bolj pa raziskovalno delo na tem področju. Na znanstveno raziskovalnem področju se pojavlja problem marksističnega odnosa do oboroženih sil in

posebej do Marx-Engelsove zamisli oboroženega ljudstva. V ta sklop sodi poleg tega še problem teoretičnega predstavljanja možnih agresij, značaja sodobnih vojn, organizacije prebivalstva za odpor, oblik oboroženega boja in neoboroženih oblik upiranja napadalca, problemi vojne proizvodnje, psihološki problemi morebitne vojne itd.

Slišim, da bo kmalu izšla vaša knjiga »SLO in ZKJ«.

Izšla bo pri založbi Komunist in bo imela okoli 230 strani. V knjigi sem poskušal prikazati vlogo KPJ v narodnoosvobodilnem boju, oblike, metode in način njenega delovanja ter vse skupaj povezati s konceptom SLO in DS danes. Podrobneje sem obdelal tudi vlogo ZK pri graditvi koncepta SLO in DS in ugotovitve od 5. do 12. kongresa ZKJ, ki zadevajo obrambo.

Marjan Kos

Med najboljšimi na svetu

Naša letalska industrija praznuje te dni pomemben jubilej, šestdeset let dela.

Danes smo ena redkih držav, ki sama proizvaja najsodobnejša letala. Družina letal je prilagojena ozemeljskim razmeram v Jugoslaviji in služi izključno za obrambo naše neodvisnosti in ozemeljske celotnosti. Pomembno je tudi, da delo naše letalske industrije temelji na domačem znanju in surovinah ter materialih. Zato bo tudi v prihodnje sposobna, da razvija nove generacije bojnih letal. Hkrati z bojnimi letali gradi tudi kmetijska, športna in jadralna letala. Dobre rezultate pa dosegata tudi pri izdelavi helikopterjev in motorjev za reaktivna in propelerska letala. Je pa naša letalska industrija pomemben izvoznik. Ves uvoz pokrije s trikratnim izvozom. Tako pa pomembno prispeva k uravnavi plačilne bilance naše družbe.

O pravilni poti naše letalske industrije priča tudi njen zadnji dosežek, letalo Galeb 4. Na nedavnem letalskem salonu v Parizu je letalo vzbujalo splošno pozornost tujih strokovnjakov. Strokovnjaki so se zanimali za sodobne kon-

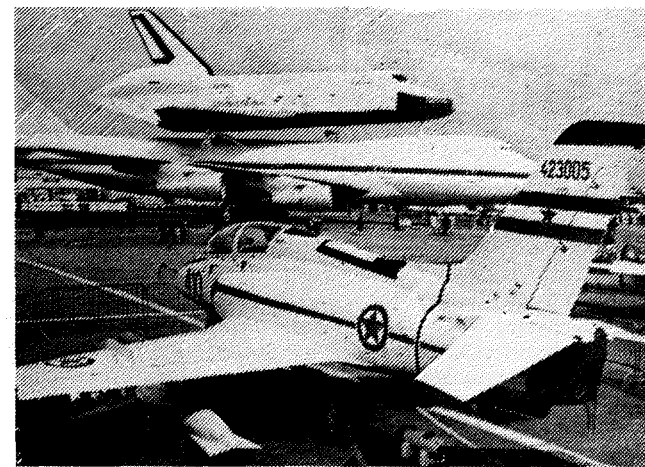
ge grupe odredov v Novih Fužinah je tako uspel. Učenci od prvega do četrtega razreda, toliko jih dela v letošnjem šolskem letu, so spoznali, kako morajo ravnati ob zračnem napadu, se seznanili z nekaterim pehotnim orožjem, nekoliko bližji jim je vojaški način življenja, pa tudi nekaj šaljivega, ob koncu so bili zadovoljni vsi, tako

Učenci so nagradili Franca Sotlarja za njegovo pripovedovanje z burnim ploskanjem

učenci, vojniki, rezervni vojaški starešine kot Franc Sotlar in pedagoško osebje šole.

Bojan Kuntarič

Galeb 4 v družbi ameriškega vesoljskega taksija

strukcijske rešitve, letalske značilnosti, nosilnost in drugo. Zanj so se zanimali tako na tleh kot takrat, ko sta pilota Marjan Jelen in Laslo Kolar izvajala program na nebu. Tuje strokovnjake pa je posebej pritegnilo dejstvo, da Galeb 4 lahko služi za prehodno in bojno usposabljanje pilotov. V drugih državah uporabljajo za vsako fazo usposabljanja drugo vrsto letal.

Pariški salon je tako pokazal, da ima naše letalstvo visoko usposobljene kadre tako v tovarnah kot letalih.

B. K.

Tekmovanje ekip prve medicinske pomoči

Na osnovni šoli Riharda Jakopiča je bilo minulo soboto dvanajsto tekmovanje ekip prve medicinske pomoči Rdečega križa in civilne zaštite občine Ljubljana-Siška. Udeležilo se ga je 37 ekip iz krajevnih skupnosti in organizacij združenega dela, ki jih je sestavljalo po šest članov. Tekmovalo pa je tudi petnajst ekip Rdečega križa iz osnovnih in srednjih šol.

Pri odraslih je najboljši rezultat dosegla ekipa RK KS Hinko Smrekar, drugo mesto je zasedla ekipa PP CZ Titovi zavodi Litostroj, tretje pa PP CZ KS Stanežiče-Medno.

Med mladimi so bili najboljši učenci PP RK OŠ Franc Rozman-Stane druga ekipa, druga je bila prva ekipa te šole, tretja pa PP RK OŠ Zvonka Runka.

Tekmovanje je pokazalo, da je dejavnost Rdečega križa in civilne zaštite med poukom prve pomoči vse bolj živahna in obsežna, saj utegne takšno znanje koristiti ob vsaki priložnosti. Da je tekmovanje tako uspešno, gre zahvala organizatorju občinskemu sekretariatu za ljudsko obrambo kot pokrovitelju pa delovni organizaciji Slovin.

Roman Stana

Enkratno doživetje

Učenci osnovno šole, ki nosi ime po legendarni partizanski enoti – Drugi gurupi odredov, v ljubljanskem naselju Nove Fužine, so z veliko nestrpnostjo čakali soboto, 11. junija. Za takrat so namreč načrtovali obrambni dan. Obiskali naj bi jih borci

del svoj prostor. Nato so rezervni vojaški starešine na kratko obrazložili namen zaklonišča in kaj vse potrebujejo v njih. Otroci so pozorno sledili predavanju in tudi sodelovali v vprašanji in odgovorih na vprašanja rezervnih starešin. Ogleдали so si

Čeprav je zavijanje sirene prestrašilo nekatere učence, so se kmalu potolažili in v zaklonišču prisluhnili pripovedovanju rezervnih vojaških starešin.

enote, po kateri nosi ime njihova šola, vojniki iz enote Boška Jeftića in rezervni vojaški starešine iz krajevnih organizacij Nove Fužine. Program dela je bil pester in je med drugim predvideval odhod na Golovec. Na žalost pa jim jo je zagodlo vreme in celo noč in ves dopoldan je neusmiljeno deževalo. Zato so prvotni načrt morali spreminiti in vse se je dogajalo v šoli.

Sredi pouka je neusmiljeno zatulila sirena za zračni napad. Otroci in učiteljice ter drugo osebje šole so se po naprej pripravljenem načrtu umaknili v zaklonišče, ki ga drugače uporabljajo za garderobo in ga učenci dobro poznajo. Vsak razred je zase-

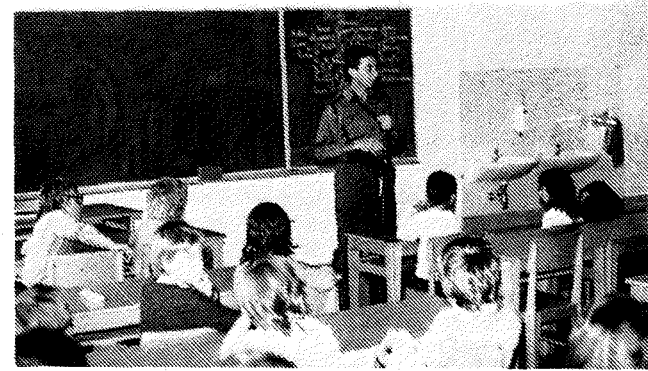
posode za vodo, zaboječke za smeti in postelje, ročni generator, priključke za radijske in televizijske antene in drugo. Po znamenju sirene, da je nevarnost minila, so se otroci vrnili v razrede in začel se je tisti del obrambnega dne, ki je bil za njih najbolj zanimiv. Skupaj z njimi je šel v vsak razred tudi vojak s svojo oborožitvijo in zaščitno masko. Otroci so jih spraševali o njihovem življenju, kdaj vstajajo, kaj imajo za zajtrk, kaj za kosilo, kaj delajo popoldan, kje so ob nedeljah in drugo. Pozorno pa so spremljali tudi razstavljanje in sestavljanje orožja in kako se nastavi zaščitna maska. Medtem pa se je vojaška kapala selila z majhne glavnice na

drugo.

Na vnovično zavijanje sirene so spet odšli v zaklonišče ter prisluhnili nadaljevanju predavanja o zakloniščih. Zdaj jim je pozornost že malo popustila in bili so že nekoliko nemirni. Kljub temu pa so rezervni vojaški starešine uspešno pripeljali ta del obrambnega dne do konca. Na ponovno znamenje o prenehanju nevarnosti so se učenci, vojniki in rezervni vojaški starešine zbrali v veliki jedilnici, kjer jih je že čakal nekdanji borec Druge grupe odredov in sedanji generalmajor Franc Sotlar-Pavijan. Pripovedoval jim je o šaljivih zgodah in neizgovarjanih partizanih. Ob koncu jim je obljubil, da jih bo za dan JLA obiskal v uniformi in prinesel pokazat odlikovanja, če bodo pridni. Otroci so mu v en glas zagotovili, da bodo.

Nato so jim rezervni vojaški starešine pripovedovali o zaklanjanju in zakloniščih v naravi. Dva učenca, ki sta prejšnji dan z njihovo pionirsko pohodno enoto urejala zaklonilnike na Golovcu, pa sta pripovedovala, kako so delali. Ob koncu so si ogledali tudi film na temo zaklanjanja in zaklonišč v naravi.

Obrambni dan na šoli Dru-

Vojaki so morali odgovarjati na desetine vprašanj, ki so jih postavili učenci

Za boljšo požarno varnost

Konec maja so delavci tozdgostinstvo Sežana izvedli v Vilenici obrambni dan. Pri tem so jim pomagali občinski štab teritorialne obrambe, občinski štab CZ, krajevna in občinska organizacija ZRVS. Pripravili so slikovno razstavo o življenju in delu vojakov v JLA, o nesrečah pri delu in o družbeni zaščiti.

Poleg tega so se delavci seznanili s pehotnim orožjem,

sredstvi za zveze, protitankovskimi in protipehotnimi minami ter ABK zaščitnimi sredstvi. Glavni poudarek pa so dali uporabi gasilnih aparatov, saj nastane veliko požarov zaradi malomarnosti in prav neusposobljenosti pri upravljanju z gasilnimi sredstvi povzroča večjo materialno škodo. Tako bodo začetne požare lahko sami pogasili ali pa jih omejili do prihoda gasilcev.

Franc Čad

O partizanski kulturi

Partizanska kultura se je rojevala najtesneje povezana s partizansko vojsko. V štabih brigad in bataljonov ter čet so bile tehnike, včasih celo kulturne skupine, propagandni oddelki. V krogu le-teh se je razvijala kultura vseh oblik. Osnova vsega je bil miting, prireditve, ki je združevala pevski zbor, recitacijo, zborni recitacijo, dramski skeč, šaljivo brigadno kroniko s spremljavo harmonike, pevske solistične nastope in solistični ali skupinski ples. Partizanska kultura je bila zelo gibljiva. Miting je enota uprizorila mimogrede, med počitkom, med potjo, včasih tudi sredi bitki, sredi zased, mnogokrat so mitinge prekinili napadajoči sovražniki in kultura se je v hipu spremenila v bojno enoto.

Pogosto smo priredili miting sredi sovraženega okolja. Štab Cankarjeve brigade nas je poslal nekoč v Nemško vas pri Ribnici. Tam smo imeli miting sredi belogardiističnih simpatizerjev. Miting so razhajali Nemci, ki so vdrl v Nemško vas. Reševali smo se, kakor smo vedeli in znali. Sam sem se rešil na nekolikanih tragikomičen način: oprijel sem se za rep komisarjevega konja, ki me je vlekel za seboj, dokler konj ni skočil v potok, med skokom sem padel v reko. Bila je zima, potok je bil leden hlad, toda živ in svoboden sem le ostal... Mnogokrat smo nastopali kar okrog večernih tabornih ognjev, mnogokrat na lojtrskih vozovih,

ki so nam služili kot oder, to so bila zelo gibljiva prizorišča...

V takih razmerah je bilo največje dejanje in glavna točka mitinga uprizoritev dramskega skeča. Uprizoritev Klopčičeve enodejanke »Mati« na zboru slovenskih poslancev v Kočevju pa je bil že pravcati gledališki praznik.

Šele osvobodeno ozemlje na Dolenjskem in v Beli krajini je dalo možnost za stalnejše in obsežnejše gledališko delovanje. V začetku 1944. leta je Slovenski narodnoosvobodilni svet izdal dekret o ustanovitvi Slovenskega narodnega gledališča za osvobodeno in za partizanskih enotah kontrolirano ozemlje. Imenoval je prve redne člane tega gledališča. Med njimi so bili tudi štirje poklicni dramski igralci in dve poklicni dramski igralki. Seveda je bilo število premajhno, da bi zadostovalo za delovanje partizanskega gledališča. Iz brigad so poklicali ljudske talente in jih na gledaliških tečajih v Črnomlju in Semiču izšolali za dramske igralce. Tako se je osnoval ansambel, ki je začel uprizorjati celovečerne igre. Partizansko gledališče je osnovalo tudi Okrožno gledališko grupo, ki so jo sestavljali povečini mlajši igralci. Uprizarjali so igre, s katerimi so gostovali prav na obrobju osvobojenega ozemlja. Med predstavo Zupanova igre »Aki« v Vinici so vdrl čez Kolpo ustaši in začeli streljati. Nekaj strelcev je

doseglo oder. Seveda so morali igralci zbežati z odra v igralskih kostumih in se za nekaj časa skriti v bližnji vasi. Ko so se ustaši spet umaknili čez Kolpo, so predstavo nadaljevali. Okrožna igral-ska grupa je imela tudi folklorno plesno skupino, njeni člani so plesali narodne plesse. Uprizarili so tudi parodijsko pantomimo »Hitlerjeva veličina« po ideji partizanskega plesalca in koreografa Stefana Suhija.

Partizansko gledališče je bilo pobudnik mnogoterih velikih proslav v Črnomlju, na eni izmed njih je nastopilo prek 200 sodelujočih. Pod okriljem partizanskega gledališča so nastopali tudi mnogi partizanski koncertni in operni pevci. V Črnomlju je bila tudi radijska postaja Osvobodilne fronte, kjer so člani partizanskega gledališča redno sodelovali z recitacijami, pevsкими nastopi in z uprizorjanjem slušnih iger.

Na osvobojenem ozemlju so bile tudi številne likovne razstave, na katerih so razstavljali svoja grafična dela s partizansko tematiko partizanski slikarji in grafiki: Jakac, Mihelič, Pirnat, Klemenčič, Slana, Ciuha in drugi.

Na osvobojenem ozemlju je deloval Invalidski pevski zbor, ki ga je vodil partizanski skladatelj Karol Pahor. Tu je delovala vrsta znanih partizanskih skladateljev: Pahor, Pirnik, oba Cvetka, Kozina in drugi. V Črnomlju je delovala tudi partizanska godba na pihala, ki jo je usta-

novil Bojan Adamič. Skladatelj Makso Pirnik je vodil pionirske pevske zборе, Ciril Cvetko pa je kot pianist redno spremljal koncerte partizanskih pevcev. Tudi oba slovenska partizanska korpusa, deveti in četrti, sta imela svoji Frontni gledališči, ki sta nastopali na Štajerskem in Primorskem.

V brigadah so izhajali tudi brigadni listi, ki so jih tiskale brigadne tehnike. V njih so poleg političnih člankov izhajala tudi literarna dela mladih partizanskih pesnikov: Kosmača, Levca, Šmita, Kljusovega Jože, Vide Brestove, Miha Klinarja in drugih. Mile Klopčič je zbral njihove pesmi v dvodelno antologijo Pesmi naših borcev. Čim bolj se je bližala svoboda, tem bolj se je partizanska kultura razprostranila v vseh svojih vejah. In ko je napočila ura osvoboditve, je partizansko gledališče v osvobodjeni Ljubljani nastopilo z Borovimi Raztrganci, pa tudi v Maribor in v Mursko Soboto je brž pohitelo s to predstavo.

Gledalci niso mogli verjeti, da je sredi bojev lahko nastalo pravo gledališče, ki je uprizarjalo celovečerna dela. In sploh je bila partizanska kultura: grafika, gledališče, poezija, glasba sredi največjega občudovanja in priznanja. Čeprav je partizanska kultura nastajala sredi nemirnega, vojnega okolja, jo je zmagovalno prešinjala vera v zmago revolucije njenih ustvarjalcev.

Dušan Mevlja

Izšla je krajevna kronika Golo - Zapotok

Ljudje izpod Mokrcar in Kureščka 1941-1945

Mnogo trpljenja in gorja, bede in pomanjkanja je bilo usojeno hribovcem izpod Mokrcar in Kureščka, mnogo žrtev je zahtevala revolucionarna preteklost. Veliko mater je v vihuri osvobodilne vojne izgubilo svoje moše, sirove in hčere, veliko je bilo otrok, ki niso imeli možnosti uživati toplote doma in se sedaj le bežno spominjajo domače hiše, očeta, matere, bratov in sestra.

To je le kratek uvod h krajevni kroniki Golo-Zapotok, katere avtor je Ludvik Golob in je pred kratkim izšla v založbi Koordinacijskega odbora za zgodovino pri predsedstvu občinske konference SZDL Ljubljana Vič-Rudnik.

Skorajda pol leta je minilo od takrat, ko sva se z Ludvikom Golobom, piscem kronike in domačinom Golega, prvič pogovarjala o tem obsežnem gradivu. Takrat je kronika dobivala dokončno obliko. Po skorajda triletnem delu so dobivali jasno podobo zadnji detajli in dogodki.

O sami ideji, da bi imel kraj svojo kroniko, se je avtor dogovoril z vodstvom krajevne skupnosti in družbenopolitičnimi organizacijami. Avtorjevo stališče pa je bilo, naj kroniko pišejo in oblikujejo posamezniki, ki so to vojno viuro v kraju doživeli in pretrpeli. Pripravil je natančen vprašalnik in ga razposlal med domačine. Nekateri so ga izpolnili sami, z drugimi se je moral sam natančno pogovoriti.

Po pridobitvi prvega, pravzaprav orientacijskega gradiva, ki ga je strnil v celoto in ga oblikoval, se je zopet vrnil med ljudi, kjer so ga ponovno natančno predelali. Delo je vseskozi opravljal z vednostjo Komisije za zgodovino pri krajevni skupnosti.

LUDVIK GOLOB

Naslovnica knjige *Ljudje izpod Mokrcar in Kureščka 1941-1945*, avtorja Ludvika Goloba.

Nastal je tako drugi, nekoliko kasneje tretji osnutek. Pisec se je vseskozi zavedal, da sta nujni natančnost in verodostojnost virov, sicer je kronika brez pravega pomena.

Uporaba virov

Pisec je pri delu ves čas uporabljal vse razpoložljive virov, kot so arhiv centralnega komiteja, Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, Muzej revolucije (tu je dobil veliko fotografskega gradiva), zgodovina Metoda Mikuža ipd. Kronika je tako postopoma dobila dokončno obliko in z veliko mero požrtvovalnosti tako pisca kot koordinacijskega odbora prišla tudi na naše police.

Neposrednost kronike

Kronika je izredno topla in človeška. Začne se z natančno predstavitev kraja, nakar bralca vodi skozi dogajanja po kronološkem redu. Do vseh dogodkov je enako pravičen. Skorajda nobenega dogodka ne izpostavlja za nosilnega. Dopašča nam, da si o stvareh ustvarimo svoje mnenje. Ludvik Golob skuša prikazati le del vsega trpljenja in gorja, ki se je dogodilo tem hribovskim, dostikrat od sveta odrezanim vsem. Bile so požgane, izseljene, pa so kljub temu darovale toliko življenja in optimizma.

Tu je bilo leglo prvega partizanstva in ustanavljanja brigad: 10. SNOUB Ljubljanska, 2. SNOUB Ljubo Šerčer, prvi udarni proletarski bataljon Tone Tomšič. Tu skozi sta vodili kurirski poti TV 1 A in TV 10 A.

Mojca Černe

Cena kronike je 150.00 dinarjev. Naročila zanj sprejema KO za zgodovino pri predsedstvu OK SZDL Ljubljana Vič-Rudnik, Trg MDB 14, Ljubljana, tel.: 221-188.

Ob izidu publikacije »Žrtvam za svobodo 1941-1945 prvega slovenskega športnega kluba Maribor«

Publikacija, ki ni samo spomin

Narobe bi bilo, če ne bi dovolj pozorno zabeležili dogodka, ki je ob praznovanju letošnjega dneva mladosti v Mariboru prinesel po obsegu sicer skromno, vendar dragoceno darilo tudi našemu zgodovinsko narodnoosvobodilnega boja in ljudske revolucije. Ob odkritju spomenika (delo akademskega kiparja Viktorja Gojkoviča) športnikom - žrtvam za svobodo 1941-1945 je mariborsko športno društvo Branik izdalo spominsko publikacijo s katikim zgodovinskim orisom življenjske poti in prispevka v narodnoosvobodilnem boju 50 padlih športnikov predvojnega Prvega slovenskega športnega kluba Maribor.

S tem športno društvo Branik nadaljuje že pred leti začeta prizadevanja, da ob pomembnih jubilejih skuša poseči tudi v zgodovino športa v Mariboru.

Prva tovrstna poskusa sta bili publikaciji ob 60-letnici društva in o vsestranskem športniku, komunistu in borcu naše socialistične revolucije Miranu Cizlju. Ta tematski pristop se sicer le fragmentarno loteva obravnave deleža mariborskega športa in športnikov v boju Slovencev ob ogroženosti severni meji za nacionalni obstoj v preteklih šestih desetletjih (v

stari Jugoslaviji in v času okupacije), vendar pomeni enega nepogrešljivih kamnov v mozaiku posameznosti, če se želimo v dognedni prihodnosti le dokopati do sintetičnega pregleda zgodovine Maribora v polpretekli dobi.

Avtorja, Mirko Fajdiga in Dušan Vodeb, sta s petdesetimi strokovnjaki športnikov - udeležencev narodnoosvobodilnega boja skušala iztrgati pozabi 50 življenjskih usod mladih športnikov, ki jim je bilo poleg ukvarjanja s športom skupno tudi to, da so že v letih pred vojno stali v prvih vrstah naprednega revolucionarnega gibanja, ko je šlo za dviganje morale in nacionalne zavesti ter da so se že v prvih mesecih okupacije brez izjeme odzvali pozivu komunistične partije in OF za boj proti okupatorju. Med padlimi športniki so štirje narodni heroji: Rado Iršič, leta 1941 eden najpomembnejših organizatorjev vstaje v severovzhodni Sloveniji in prvi sekretar mestnega odbora OF v Mariboru, Jože Kerenčič, eden vodilnih slovenskih komunistov že pred vojno ter neustrašen organizator aktivistov OF leta 1941 od Maribora do Lendave, Franjo Vrnunč, med nosilci komunističnega gibanja v Mariboru v tridesetih letih, komandir 1. celjske čete leta 1941, a žal že med prvimi

ustreljenimi talci na dvorišču sodnih zaporov v Mariboru avgusta istega leta, in Evgen Matejka, udeleženec velike tekstilne stavke leta 1936 v Mariboru, med vojno poveljnik znamenite 31. divizije. Med ostalimi najdemo Mirana Cizlja, osrednjo predvojnjo mariborsko športno osebnost, Maksa Durjavo, sodelavca Radeta Končarja, Toneta Tomšiča, Edvarda Kardeja in drugih voditeljev vstaje v Jugoslaviji, dr. Roberta Kukovca, znamenitega organizatorja partizanske zdravstvene službe leta 1944 na Štajerskem, Staneta Lenardona, pogumnega borca, drznega likvidatorja in spretnega obveščevalca 2. pohorskega bataljona, Ljuba Mariona, enega organizatorjev narodnoosvobodilnega gibanja v Ljubljani, brata Iva in Lovra Polančiča, neutrudna skojevca in organizatorja vstaje na slovenskem Štajerskem, Ljubana Vodeba, pogumnega borca med srbskimi partizani in mnoge druge, ki so s svojimi človeškimi vrlinami, ki so jih imeli kot športniki, znali mobilizirati sotovaršice in junaško penašati vse napore, ki jih je zahtevalo življenje aktivistov-ilegalcev ali borcev v partizanskih enotah. Omeniti velja, da sta med žrtvami tudi ženski, Erika Auš, žrtev množičnih madžarskih pokolov nad

srbskim in židovskim prebivalstvom v Novem Sadu, in Neda Geržinič, ena najdelavnejših aktivistk OF v Ljubljani.

Dragoceno historično vrednost daje omenjeni spominski publikaciji pedvsem dvoje. Najprej to, da sta avtorja zajela tudi tiste, ki so kot predvojni aktivni športniki Prvega slovenskega športnega kluba Maribor med narodnoosvobodilnim bojem delovali v raznih delih naše domovine. V različnih zgodovinskih zapisih, ki obravnavajo lokalno zgodovino, se prepogosto zadovoljuje mo s prikazom dogajanj v obravnavanem okolju, premalo pa vključujemo nekatere širše vidike, med katerimi je eden najpomembnejših ravno delež prebivalcev obravnavanega območja v drugih predelih.

Druga vrednota Fajdigovega in Vodebovega prispevka pa je v tem, da ni sta zgolj sintetizirala že obstoječih virov in literature, ampak sta zbrala o žrtvah tudi vrsto novih, doslej nezanih podatkov. To pa daje delu tisto dokumentarno vrednost, ki smo je zgodovinarji najbolj veseli, ko se seznanjamo s takšnimi publikacijami.

mg. Marjan Žnidaršič

KRIZE NAŠIH DNI

JOŽE PLEŠNAR 23

Bitka za Bejrut

Posledica
brezglavega
uničevanja

Izraelsko bombardiranje Bejruta je bilo za žrtve pravi vojaški »blitz«. Nešteto tragičnih zgodb se je dogajalo lanskega junija, julija in avgusta in nekateri drobci so našli pot tudi v svetovne časnike. Takole je 12. julija 1982 zapisal David Ottaway v londonskem Guardianu:

Amine in Kamel Mneime sta potrpežljivo čakala pred svojim starim stanovanjskim blokom v ulici Fars-houk št. 44, blizu avenije Basta v osrednjem Bejrutu. Že štiri dni sta potrpežljivo stala in tiho opazovala buldožer, kako odstranjuje velikanske kupe ruševin, kjer je trinadstropna hiša nekoč dajala streho njunima družinama... Iščeta ostanke svojih žena, otrok in sorodnikov, ki so še vedno pokopani pod ruševinami. Doslej so izkopali 72 ljudi, vse že mrtve, medtem ko jih 12 pogrešajo in so najbrž tudi mrtvi... Izraelska bomba je zadela hišo pet minut potem, ko je bil minuli petek popoldne sklenjen sporazum o ustavitvi ognja med Sirijo in Izraelom. Na svoje oči smo videli bombo (je zapisal Robert Fisk 27. julija v časniku Times). Za drobec sekunde se je pokazala z neba in se kakor meteor spustila med stanovanjski poslopji na obrežju pri Raoucheju. Človeku se je zdelo, da mu je eksplodiralo v glavi. Prekriti smo bili s pravo meglo rjavkastega dima in gorečega prahu, ki sta se usula na nas z majhnega griča, šele nato smo slišali rohnjenje oddaljujočega se izraelskega letala.

Ko smo prispeli na ulico Iskandar, je odpihnilo polovico velikega poslopja, osemnadstropni stanovanjski blok, ki se je spremenil v tri metre visok kup železobetona... Na koncu ulice je stal človek srednjih let z brki, v zmečkani srajci, prepreženi s

potnimi sragami. »Tu ni bilo ničesar, na kar bi bilo mogoče meriti, razen civilistov,« je dejal... Za izraelsko obstreljevanje ulice Iskandar je bilo težko najti vzrok. Najbolj ugledni stanovalci so bili veleposlanik Kanade, Švice, Jugoslavije in Grčije, za katere bi si težko mislili, da so cilj izraelskega obstreljevanja.

Kaj je videl kanadski
ambasador

Dne 29. julija je Robert Fisk poročal, kaj je o napadu dejal kanadski veleposlanik Theodore Arcand, edini visoki zahodni diplomat, ki je ostal v Bejrutu, dokler ga 3. avgusta niso odpoklicali.

»Neverjetno je, da z ljudmi tako ravna. Ubitih je bilo osemdeset ljudi – toliko o natančnosti bombardiranja in izbire ciljev.« Tik pred odhodom iz Bejruta je Arcand agenciji Associated Press povedal, da je s svojimi sodelavci »raziskal 55 različnih območij zahodnega Bejruta, ki so bila 1. avgusta zadeta med izraelskim letalskim, pomorskim in topniškim bombardiranjem. Dejaj, da nobeno od teh območij ni bilo palestinski vojaški cilj.« »Opustošenje je bilo takšno,« je dejal, »da bi bil Berlin iz leta 1944 videti kot otroški vrtec.« (8. avgusta, Sunday Times).

Dne 6. avgusta je Robert Fisk obiskal ulico Assi, kjer so bombe zavrnavale z zemljo osemnadstropna stanovanjska bloka: »Videti je bilo, kakor da je cesto prizadel potres.« Pokopalo je več kot sto ljudi. »Niče v tem mestu ni več varen pred izraelskimi napadi... Tako je naprimer urad libanonskega ministrskega predsednika komaj 240 metrov od porušenihi hiš.

Izraelsko »izostreno« obstreljevanje in bombardiranje je bilo usmerjeno tudi na druge cilje: na bolnišnice, kjer je morilo ljudi, ki so bili ranjeni ob prejšnjih napadih

na njihove domove. Dne 21. junija, med, po besedah Anthonyja McDermotta, »najhujšim izraelskim topniškim in pomorskim bombardiranjem Bejruta v minulih štirinajstih dneh« so granate padle na bolnišnico Akka v jugovzhodnem delu Bejruta ter »ubile dve osebi, ranile pa trinajst.« (22. julija, Financial Times.)

Bombardiranje
bolnišnic

Akka ni bila edina bolnišnica, ki je bila zadeta, kakor je poročal Robert Wrihgt v časniku Sunday Times:

»Od vseh nesrečnih civilistov, ki jih je zajela vojna vihra v Libanonu, jih je lahko le malo tako demoraliziranih in obupanih kakor 800 mož, žensk in otrok, katerih dom je bil v zahodnobejrutski bolnišnici Dal al-Ajaza Islami.«

»Teh 800 ljudi je mešanica senilnih starostnih bolnikov, duševno prizadetih odraslih ter otrok z duševnimi težavami.« Bolnišnica je v gosti naseljenem kraju blizu palestinskih taborišč Sabra in Šatila in najbližji »sprejemljivi« cilj izraelskih napadov bi bil lahko športni stadion, oddaljen nekaj več kot pol kilometra, kjer je PLO imela skladišče streliva. Bolnišnico je zadelo 12 topniških granat, izstreljenih z morske strani in s kopnega: štiri so bile fosforne granate, ki razpišile nepoglasljive koščke gorečih kemikalij... Šest bolnikov je izgubilo življenje, 20 je bilo ranjenih.

V bližnji bolnišnici Gaza so vzhodno steno v oddelku za intenzivno nego obložili z vrečami peska »iz strahu pred izraelskim obstreljevanjem z grčevja na vzhodni strani.« Ko so to bolnišnico leta 1975 odprli v begunskem taborišču Sabra, je imela 11 nadstropij in osebje stotih zdravnikov in bolniških sester. V prvem tednu

julija 1982 je imela sedem kirurgov, 12 postelj za bolnike ter kuhinjo, ki je prehranjevala sosesčino, »v kateri je ostala peščica najrevnejših ljudi Bejruta (James Buchanan, 9. julija, Financial Times).

V nedeljo, 12. julija, preden je ob 9. uri in 45 minut začel veljati sedmi sporazum o ustavitvi ognja, so Izraelci zelo natančno usmerili ogenj po treh bolnišnicah, ki so vse bile globlje v mestu kakor Akka, Gaza in umobolnice v južnih predmestjih. Te so bile bolnišnice Barbir, Makas-sed in Bejrutske bolnišnice... V bolnišnici Barbir, ki je bila bombardirana od nadstropja do nadstropja, od oddelka do oddelka, in sicer v treh zaporednih napadih, je Robert Fisk intervjuval dr. Amala Shamaa:

Verjetno edino Ameriška univerzitetna bolnišnica ni bila zadeta, skoraj vse druge pa so bile bombardirane. To je bilo namerno!

Izraelci vedo, da je ta bolnišnica tukaj... celo nekdo, ki bi streljal iz morske strani ali s hribov, bi bil lahko bolj natančen.

Bejrutski talci

Čeprav so se Izraelci med obleganjem lotili množičnega bombardiranja kot glavnega vzvoda, da bi spravili zahodni Bejrut na kolena, sta blokada živeža in dotoka zdravil ter odvzem elektrike in vode povzročila med civilnim prebivalstvom veliko več trpljenja kakor ves izraelski ogenj in žveplo. Formalna blokada se je začela 3. julija, medtem ko je imelo bejrutsko prebivalstvo za seboj že mesec dni pogostih odvzemov električnega toka in kroničnega pomanjkanja vode. Mnogi Libanonci so, kakor so želeli Izraelci zapašali nevarni zahodni del mesta in prekoračili zeleno črto v vzhodni Bejrut, kjer so si lahko nabrali novih zalog živeža in potrebščin.

Toda blokada je bila z vso ostrino usmerjena proti nesrečnim civilistom palestinskega rodu:

Podobno kot Židje, ki so bili med drugo svetovno vojno zajeti v varšavski geto, se mnogim ljudem, živečim v

obleganem zahodnem Bejrutu pobeg ni posrečil. Zato, ker so Palestinci, jih zavračajo na kontrolnih prehodih, ki jih imajo v rokah izraelski vojak ali pripadniki zavezniških libanonskih krščanskih milic (Douglas Watson, 19. julija, Baltimore Sun)

Izraelska politika izganjanja libanonskih civilistov iz zahodnega Bejruta ob hkratnem preprečevanju odhoda palestinskim civilistom je razpršila mit – širili so ga Izraelci sami – da PLO zadržuje bejrutsko prebivalstvo kot svoje talce. PLO ni storila ničesar, da bi ljudem preprečevala odhod: edini talci, zajeti v mestu, so bili Palestinci sami, saj so jih tam držali Izraelci. Tisti Libanonci, ki so ostali v mestu, so to storili zato, ker so tako želeli, saj je bil zahodni Bejrut njihov dom, ali pa niso imeli denarja, oziroma niso imeli kam iti.

Odvzem elektrike
in vode

Londonski Financial Times je priobčil grafični prikaz o izraelskem prevzemu razdeljevanja električnega toka in vodovodnih postaj. To je predstavnik izraelske vojske v Bejrutu, polkovnik Paul Kedar, večkrat zanimal, dokler ni libanonski minister za hidroelektrične energetske vire Mahmoud Ammar, sicer šiitski musliman, znan po svojih protipalestinskih pogledih, vložil javne pritožbe.

Generalni direktor elektroenergetske družbe Musbah Natour in Ammar sta izjavila, da je več izraelskih vojakov v nedeljo vdrlo v energetske kontrolne postaje Karantina ter ukazalo libanonskim delavcem, naj premaknejo vzvode, s katerimi je mogoče odvzeti električno energijo zahodnemu Bejrutu... Od takrat naprej so trije izraelski vojak, oboroženi z avtomatskimi puškami, nenehno stražili v kontrolni sobi.

Izraelski vojak, ki so prišli tudi v vodovodno postajo Achrafyeh ter si izsilili pot do vodnih črpalk. Zaprl so ventile ter odvili črpalno kolo in ga odpeljali s seboj. To je bil ključ in Izraelci so ga dobili v roke.

V nekaj urah je položaj postal kritičen in nevaren. James McManus je (6. julija, Guardian) zapisal, kako se mora pol milijona ljudi »zanašati« na slano vodo iz vodnjakov in na zaloge konzervirane hrane:

Na točkah, kjer je bilo mogoče dobiti vodo, so naraščale dolge vrste... med do zob oboroženim prebivalstvom in dolgimi vrstami čakajočih žensk je izbruhnilo več pretepov... Unicef je postavil pet centrov za razdeljevanje vstekljenice vode, toda zaloge ne zadostujejo za vse. Pomanjkanje čiste vode povzroča zdravstvene probleme v mestu, katerega bolnišnice so še vedno prenapolnjene z žrtvami obstreljevanja. Izcrpane zdravniške oblasti zdaj poročajo, da sta v revnejših četrtih izbruhnila kolera in tifus.

Dne 6. avgusta je agencija Reuter poročala, da je »Bejrut pred popolnim razsulo, saj zaloge živih hitro pohajajo, bolnišnice pa so pred tem, da zaprejo vrata«. Nato pa je prvič po štirinajstih dneh iz pip znova pritekla voda, toda elektrika je ostala izključena. Voda je curljala počasi, brez črpalk, teden dni, potem pa so jo znova zaprli.

Izraelci so poslali v obtok ustrezne količine elektrike, potrebne za delovanje vodnih črpalk po vsem mestu, šele v nedeljo, 22. avgusta, ko se je začel umik palestinskih borcev.

V članku, objavljenem v časniku Yediot Ahronot, je izraelska novinarka Silvi Keshet 9. julija zajedljivo komentirala;

»Kaže, da ima Arak Saron nekakšno vnovično povezovalno vodo. Ali ni bil prav on tisti, ki je – medtem ko je bil poveljnik južnega območja Izraela – zaprl Beduinom vodnjake pri Rafaških dostopih, da bi jih tako pregnal?« Bejrutska blokada daje, kakor je zapisala, »nov pomen besedama »kruti sionizem.«

Saron ni zaprl vode zato, da bi izgnal PLO iz Bejruta, to je storil preprosto zato, da bi prodiral s svojimi zahtevami o načinu evakuacije palestinskih borcev, da bi ponižal PLO,

(odlomki iz knjige »Bitka za Bejrut«)

Taborišče Rawensbrück in Schönefeld pri Berlinu

Interniranke, ki so v glavnem prišle v taborišče Rawensbrück iz Ljubljane prve dni julija 1944 in bile po štirinajstih dneh poslani v tovarno letal v Henschel-Werke, Schönefeld pri Berlinu, se vsa leta po vrnitvi srečujejo na dan osvoboditve, to je 24. aprila. Srečanja se udeležuje kar lepo število sotrpink, ki smo danes razstresene po vsej Jugoslaviji, smo v raznih krajih Slovenije pa tudi v drugih republikah. K naši skupini Slovenk so v taborišču priključili še nekatere druge zapornice iz sodniških in drugih zaporov.

Dne 29. junija 1944 so nas odpeljali v taborišče Rawensbrück. Da nas peljejo tja, smo sklepale iz količine kruha, ki so nam ga dali na pot (4 hlebci). Moški so dobili samo dva hlebca, to je pomenilo Dachau. Po 4-dnevnem potovanju v g-vagonih, deloma s sedeži, smo prišle v kraj Fürstenfeld, 85 kilometrov severno od Berlina, odkoder smo šle peš v taborišče. Sprejel nas je grozljiv pogled na ženske, ki so delale pod nadzorstvom esesovk. Le-te so držale na vrvi pse, v rokah so imele gumijevke in z njimi zamahovale po utrujenih ženskah, ki so imele na sebi znake pomanjkanja primerne hrane, njihove noge so bile nabrekli od nabirajoče se vode, na odkritih delih telesa so bile lisate od pretepanja. Skratka, kaj malo prijazen pogled, posebno, če si vedel, da tudi tebi grozi podoben postopek, podobno ali povsem enako, morda tudi slabše življenje. Vse to so bile slabe slutnje. Kmalu se je izkazalo, da nam v ničemer ne bo prizanešeno. Opravljeni so bili uradni pregledi, oddaja vsega osebnega imetja (obleka, hrana, prstani, itd.), ki so ga esesovke spravile v vreče. Po kópeli smo bile razvrščene v taboriščne barake – karantene, kjer smo čakale na »transport«, katere so bile pač sposobne za delo. Po 14 dneh nas je polovica odšla proti Berlinu, precej Slovenk iz istega transporta je bilo poslano v druge kraje, nekatere pa so ostale v tem taborišču in hodile na delo v tovarno Siemens.

V naš transport so bile vključene tudi Francozinje, Poljakinja, Rusinje, vseh nas je bilo okoli 500, od tega 70 Slovenk.

Naše spremstvo na tovarnjakih so bile esesovke. Vedele so, da gremo v kraj blizu Berlina, vedele pa so tudi, da je Berlin tarča mnogih letalskih napadov ali vsaj motilnih poletov, in zato so se bale za svoja življenja. Izkazalo se je, da je bil strah zelo upravičen, saj smo v februarju, marcu in aprilu 1945 doživljale vsak dan obiske manjših letal, večkrat pa tudi prihod letelišč trdnjav na Berlin in odmetavanje ogromnih količin bomb, ki so delovale takoj, mnoge pa so bile tudi tempirane in so tako delovale še ure po neposrednem napadu.

Pa poglejmo, kako se je začelo in nadaljevalo življenje v tovarni firme Henschel, Schönefeld pri Berlinu. V tovarni so izdelovali bombnike Messerschmidt 109, me pa smo delale v eni od hal za izdelavo levih kril tega letala. V hali so nas takoj po prihodu razmestili na delo. Sedaj nismo imele več modro-sivo črtastih oblek, dobile smo svetlo sive platnene obleke, čoke, od perila pa po eno srajco in ene hlače in še belo naglavno ruto, ki so nam jo pa kmalu odvzeli. V hali, kjer smo delale, je bil tudi prostor za spanje, jedilnica in revir, celotna hala pa ograjena z bodečo žico.

Na delo so nas razporejali Nemci-civilisti. Vide-ti je bilo, kot, da smo na sejmu, kjer mešetar izbira boljše kose za eno, slabše za drugo delo. Večina žena je bila določena za delo na tekočem traku, kjer se je sestavljalo levo krilo bombnika, začeniši z osnovnim rebrom iz težke kovine. Nekaj na videz močnih žensk je delalo v lakirnici, pralnici ali v manjših skladiščih, nekaj pa so si jih izbrale esesovke za delo v njihovih »apartmajih« in v kuhinji.

Na tekočem traku smo delale podnevi in ponoči, po 12 ur. Tudi ostale so delale po 12 ur. Ni čudno, da je marsikatera delavka obnemogla po nekajmesečnem delu, ko je bil vedno manjši obrok kruha, vedno redkejša hrana – kosilo je bilo sestavljeno iz zelo redke juhe (vode), v kateri si včasih našel kakšen neopuljen krompir pa kos korenčka ali rdeče pese. Za zajtrk, ki je bil ob 9. uri, je bila rjava pijača, ki so ji rekli kava, in dnevna količina kruha, ki pa je upadala od prvot-

nih 30 dkg na 5 dkg, spomladi 1945 pa še manj. Zvečer smo žvečile preostali kruh ali gledale skozi prste.

Praznik je bil dan, ko so delili pakete. Le-ti pa so prišli do nas zelo pozno, ker naši naslovi dolgo niso bili znani. Pakete so v komandi prebadali, da bi ne bila v njih kakšna nedovoljena pošta ali še kaj drugega.

Življenje v tovarni bi bilo neznosno, ko se ne bi shajale na svojih pogradih (trda ležišča s »slamari-cami« brez slame), kjer smo klepetale in razpravljale o položaju na bojiščih in v zaledju okupiranih držav. Iskali smo stike s civilnimi nemškimi delavci, med katerimi so se našli tudi nečlani NSDAP, da so nam povedali kaj vzpodbudnega. Mnogi so poslušali radio London in bili na tekočem o dogajanjih na nam naklonjenih straneh. Pogumnejši v poročilih so seveda postali šele februarja 1945, ko ni bilo več misliti na nemško zmago in se je zanje hitro približeval žalosten konec.

Čas v taborišču bi brez dvoma mineval pod veliko večjim psihičnim neugodjem, če ne bi imeli »urejenega« obveščanja. Posrečilo se je, kljub strogi prepovedi povezovanja s civilnimi delavci, priti do nemškega dnevnega časopisa. Imeli smo na razpolago berlinski časopis Mitternachtszeitung, ki je seveda poročal o nemških zadevah, toda med vrsticami se je lahko zaznalo vedno bolj kritično stanje na frontah in v notranjosti okupiranih dežel. Že sama redna poročila s fronte so pričala o brezizhodnem položaju Hitlerjeve vojske, čeprav je prišlo med drugim do preboja zavezniške fronte in čeprav so Nemci februarja ustavili sovjetsko vojsko na Odri. Naša obveščevalka je z velikim zadoščenjem sklicevala sotrpinke na pogovore, kjer je posredovala dobesedni prevod člankov, v katerih je nemški uvodničar slikal z grozljivimi barvami položaj na vzhodni fronti, seveda grozljiv za nemške vojake in vse Nemce, ki so imeli svojce na teh bojiščih, saj so takrat imeli za seboj poraz pri Stalingradu in so se umikali proti Berlinu. Taboriščnicam je bilo prav-

zaprav težko razumljivo, da bi mogla iti fronta čez tovarno, v kateri so delale. Vendar se je izkazala za resnično trditev nekega nemškega delavca v tovarni, da bo Hitler pustil priti nasprotniku tudi v Berlin.

Berlin, v katerega so prišle zavezniške sile, da do kraja uničijo nemško vojsko, smo interniranke videle ob vračanju v domovino. Porušen, marsikje še goreč, brez vode, elektrike, brez plina in hrane. Bilo je pošastno. Videle pa smo tudi dolge kolone nemških ujetnikov, ki so korakali proti vzhodu, na čelu kolone so bili generali, za njimi pa so se vrstili vojaki z nižjimi čini in nazadnje raztrganci, bradati, nedohranjeni preprosti vojaki.

V take bolj ali manj temne trenutke in spomine pa lahko posveti tudi kakšna svetla lučka: to je bilo tovarništvo, ki se je skovalo v hudih dnevih. Kadar je šlo za bolezen, so nam pomagale naše »sestre« v revirju, ki so znale tudi globoko zarezati v kožo, ki je šlo za odstranitev nevarnega čira (grozil je spraviiti sotrpinko Belgijko ob pamet), pa gripa z visoko temperaturo in druge bolezni, ki so se pojavile zaradi prehladov ali drugih vzrokov. Pri hrani se je delilo, ko so prišli paketi, tudi sladkorno peso. Nabrale so jo taboriščnice, ki so hodile na delo zunaj tovarne v zadnjih mesecih trpljenja.

Prosti nedeljski popoldnevi so bili za nas »praznik slovenske pesmi«. Pesem je zvenela vse drugače kot doma, zapeta je bila posebno iskreno, bolj občuteno, posebno pa: Svoboda zlata, zdaj si že tu ali Kje so tiste stezice ali Kako dolga je pot do doma... Znale smo pripraviti program za zadnji dan v letu, kljub temu, da smo morale pri ledenem mrazu na prostem čistiti »slamarice« in potem zaradi prestopka ene od žensk stati »apel« nekaj ur. To je dokaz nezlomljive volje vseh nas, da se vrnemo domov in začnemo novo življenje.

Prijateljske vezi so se še razširile, utrdile in prav to je tudi razlog, da se je naša skupina odločila za vsakoletno srečanje na dan osvoboditve. Ta sklep izvajamo že 37 let.

Marija Vedernjak

Kako smo partizani plenili po naši domačiji

Brda so vasica na pomolu Jelovice, onkraj Radovljice. Pred vojno in med njo je šela le osem hiš, večinoma kmetij. Prva kmetija v vasi je Azmanova, v kateri so na začetku vojne živeli starša, štirje bratje in sestra, en polbrat in ena polsestra, ker je bil oče dvakrat poročen. Hiša se je začela prazniti, ko sta marca 1943. leta odšla v partizane brata Ludvik-Marko in Tine-Miha. Ludvik je bil star 18, Tine pa 19 let. Priključila sta se Jelovski četni Gorenjskega odreda, katere komandir je bil njun znanec iz Lesc Anton Dežman (narodni heroj, umrl pred šestimi leti).

»Dne 30. aprila 1943. leta so Nemci začeli seliti partizanske družine,« mi je na Brdih pripovedoval Tine Azman-Miha. »Izgnali so Mlakarjeve Na Mlaki (to je v pobočju med Radovljico in Savo) in Knapčeve z Zgornjega Lancovega, ker sta bila sinova teh družin Vinko Berce-Mlakarjev in Franc Zupanc-Knapčev od začetka februarja 1943. leta pri partizanih. Datum njenega odhoda v partizane sem si zapomnil (5. februar. 43), ker sta s partizani že prvi večer padla v nemško zasedo 15 minut hoje od naše vasi v smeri Ribnega. Na senožeti, kjer je Pintarjeva hišica, po domače jim rečemo Pri Amerikancu, čeprav nihče od te hiše ni bil v Ameriki, je tedaj padel Mežnarjev iz Bodešč.

Tistega dne so prišli tudi po naše. Brat Silvester, star 17 let, se je skril nekje v hiši, a so ga dobili in pretepli. Užaljeni in trmast brat se ni dal ugnati. Ko so Nemci še naprej preiskovali hišo, je začel teči proti gozdu, a so ga strelili hitro dohiteli. Hudo ranjenega so odpeljali v Golniško bolnišnico, kjer je naslednjega dne umrl.

Na beg je mislil tudi polbrat Ivan-Miloš, star 24 let, ki je treznejše ocenil položaj in ubral drugačno taktiko. Nemcem je ves čas ponujal žganje in mošt ter hlinil razumevanje, da oni pač morajo izvršiti ukaz. Morda bo v taborišču boljše, vsekakor pa varnejše kot na Gorenjskem.

Policisti in orožniki so se začeli majati od notranjih potresov žganja. Do vasi je tedaj vodila le slaba kolovoz-

na pot in Nemci niso mogli priti z avtomobili v vas. Zato so naropano blago naložili na kmečki voz in peljali do ceste. Z njimi so morali starša, osemletni brat Francelj, Ivan in sestra Katarina. Cilke niso odgnali, ker je bila zaposlena v kuhinji Grajskega dvora v Radovljici in je ni bilo doma. Iz našega hleva so odgnali 7 govedi, in konja, zaklali prašiča, odpeljali slamorezno, krožno žago šivalni stroj in mlatilnico.

Pred odhodom si je Ivan vtaknil v žep politrsko ste-

bodo in ne smejo piti. Boljše, da steče iz sodov.

Nemci tudi niso odpeljali elektromotorja in smo ga mi odpeljali k Taškarku v Vošče (sosednjo vas), kjer ga je gospodar skril in smo ga dobili po vojni nazaj. Konja smo dobili pri nekem kmetu v Strahinju pri Kranju, ki je trdil, da ga je kupil od Nemcev za marke. Slamorezno smo dobili v Mošnjah, krožno motorne žage in šivalnega stroja pa nismo mogli dobiti.

Slišal sem govorice, da smo razbijali po naši hiši in

Tine Azman-Miha z Brda in Angela Dežman z Lancovega pri Radovljici, ki je leta 1944 pobegnila iz taborišča v Nemčiji in prišla v partizane na Jelovico. Bila je sekretarka SPZZ okraja Jelovica. Azmanova hiša je prva na desni strani vasi.

klenico žganja, rekoč policistom, da ga bodo pili po poti. Deset minut hoje od doma, kjer se cesta strmo spušča proti Lancovemu, je Ivan odvrget steklenico in v dobro znanem kraju v trenutku izginil v hosti. Zvečer se je vrnil in našel odvrženo steklenico celo in nedotaknjeno.

V Jelovski četni smo se tistega dne zvedeli za selitve. Odšli smo k nam domov, kjer smo našli vse razmetano. Pobrli smo vse, kar je ostalo. V ogradi v kotu hleva je bil še dokaj težak prašič. Ne vem, kako so ga mogli Nemci pozabiti. Zaklali smo ga in razsekali na kose ter natlačili v nahrbtnike. Odnesli smo precej postelnega perila. V kleti sta bila dva velika soda mošta. Pili smo ga, kolikor smo mogli in ker ga nismo mogli odnesti s seboj, smo pustili pipe odprte. Mogoče bi morali povabiti sosede, da bi ga odnesli, vendar v tistem razpoloženju, ko me je prežemal bes zaradi selitve, na kaj takega nisem pomislil. Prevečala me je le maščevalna misel: Nemci ga ne

jo namerno uničevali, da se vanjo ne bi naselila kakšna nemška družina. Razbili naj bi vrata in okenske okvire, pa pode v sobah in še marsikaj. Vse to je plod domišljije. Mi smo le vzeli, kar so Nemci pustili in kar smo sploh mogli odnesti.

Po ustanovitvi Prešernove brigade je bil Tine-Miha nekaj časa tej enoti, brat Ludvik-Marko pa je bil razporejen na terensko delo in nato k VOS. Ivan-Miloš, ki je pobegnil Nemcem ob selitvi, je padel marca 1945. leta. Bil je intendant oddelka bolnišnice »Stol« na Jelovici. Šel je k terencem okraja Kranj, ki so imeli taborišče blizu rojstne vasi Brda. Bili so izdani in domobranci z Brezij in Kamne gorice so obkolili taborišče. Toda vsi so se srečno umaknili iz obroča. Ko je v ta obkoljeni predel gozda prišel Ivan, so ga ranili in ujeli ter vrgli v gorečo barako okraja.

Ažmanov Tine-Miha uživa borčevsko pokojnino in še naprej pridno kmetuje.

Jože Vidic

Nada Rajh je bila junaško prleško dekle

Družina Jožka Rajha iz Mote pri Ljutomeru je bila narodno zelo zavedna. Vsa družina je bila vključena v Sokol. Rajhove so imeli pred vojno gostilno, v kateri so se shajali številni Ljutomerčani. Na njihovem dvorišču so bili pred vojno številni sokolski nastopi. V družini je bilo več otrok. Nada je bila najmlajša. Rodila se je leta 1928. Po osnovni šoli se je vpisala v meščansko šolo v Ljutomeru. Tam je prišla v stik z naprednim gibanjem. Na tej šoli je poučeval prof. Rafael Berce, ki je mladino levo usmerjal. V prostem času jim je govoril o nevarnosti fašizma. Ko je bilo leta 1938 na Moti ustanovljeno DKFID, je Nada postala tajnica tega društva. Odslej se je še bolj levo usmerjala. Sodelovala je pri organizaciji tekmovalnih koscev in žanjic, ki jih je organiziralo DKFID, ter pri drugih kulturnih prireditvah.

Po vdoru okupatorja se je takoj vključila v narodnoosvobodilno gibanje. K uporju je pritegnil Jakob Babič iz Cvena, prvi sekretar mestnega odbora OF za Ljutomer. Domačija Nade Rajh je kmalu postala zbiralšče idejnih nosilcev upora v Pomurju. Na njej so se oglašali Štefan Kovač, Štefan Kuhar, prof. Jože Kerenčič in Vinko Megla. Na ustanovnem sestanku OF za Ljutomersko področje 12. julija 1941 pri Vekoslavju Šturmu v Ljutomeru je bila Nada Rajh določena za delo v SKOJ. Postala je prva sekretarka SKOJ za mesto Ljutomer in s še večjo vlogo se je lotila dela. Sodelovala je pri zbiranju sanitetnega materila, orožja in municije. Njena naloga je bila tudi skrb za ilegalce. V domači vasi je zbrala okrog sebe skupino kmečkih fantov, ki so začeli izvajati sabotažne akcije (rezanje telefonskih žic, zamenjava kažipotov, uničenje tabel za krajevna imena, ponekod pa tudi risanje srpa in kladi). Nada je bila povezana s sestro Marto, poročeno z Metodrom Senčar iz Štrigove. Pri Senčarjevih je bila že leta 1941 znana partizanska postojanka, kjer so se sestajali aktivisti iz Slovenskih goric, Prek-

murja in Medžimurja. Nada je večkrat ilegalno prekorčila nemško nadzarsko mejo in šla v Štrigovo, ki je bila pod madžarsko okupacijo. Prav tako se je s kolesom vozila v številne kraje po Slovenskih goricah ter prenašala propagandno gradivo. Letake je dobivala od sestre Marte Štrigovi, saj je v hiši matere Tomislava Kovača v Banfiju že poleti 1941 delovala ciklostilna tehnika, ki sta jo vodila Štefan Kovač in Vinko Megla. Razmnoženi so bili številni letaki, ki so jih aktivisti raztresli celo v Čakovcu in okolici. Po propagandno gradivo je Nada hodila tudi v Maribor, kamor jo

zajali ljudstvo, naj ne zaupa okupatorju, ker preliha kri, sta napisala Vinko Megla in prof. Jože Kerenčič. Nemci so zelo besneli, vendar krivcev niso mogli izslediti. Ko so Madžari v Hrastju pri Gančanih 18. oktobra 1941 ubili Štefana Kovača, se je Vinko Megla, ki je bil ob tej priložnosti ranjen, najprej zatekel k Nadi Rajh, nato pa odšel k njeni sestri Marti Senčar v Štrigovo. Ob tej priložnosti je opozoril Nado, naj bo pri delu izredno previdna. Po smrti Štefana Kovača se je za nekaj časa zadrževala na Nadinem domu tudi žena Štefana Kovača, nato pa odš-

Domačija Nade Rajhove na Moti

je pošiljal prof. Jože Kerenčič. Na domu Nade Rajh je bilo več sestankov SKOJ. Septembra 1941 pa je Vinko Megla vodil celo širši sestanek skojevcev. Na sestanku so analizirali politični položaj ter se dogovorili o zbiranju orožja, streliva, sanitetnega materila in o skrbi za ilegalce. Vinko Megla je govoril o nalogi SKOJ ter o vlogi KPJ v oboreženem uporju. V jeseni 1941 je narodnoosvobodilno gibanje na področju Slovenskih goric že doživelo prve udarce. Nemci so po izdaji odkrili Jakoba Babiča, prvega sekretarja OF za Ljutomer. Dne 16. oktobra 1941 so ga v Ljutomeru ustrelili kot prvo žrtev Pomurja. Po smrti Jakoba Babiča je Nada organizirala trošenje letakov po Ljutomeru in okolici. Letake, ki so opo-

la na delo na ptujsko področje.

Ob koncu leta 1941 so nastopile težave v narodnoosvobodilnem gibanju po vsej severnovzhodni Sloveniji. Okupatorju je uspelo odkriti mnoge aktiviste. Januarja 1942 je okupator ubil tudi Vinko Meglo, tako so se težave še povečale. Dne 26. januarja 1942 je namreč okupator izsledil Vinko Meglo pri njegovi teti Mariji Kranjc v Mali vasi. Tega dne sta se na tej postojanki zadrževala Vinko Megla in kurirka Jožeta Kerenčiča Milena Bokša-Boža. Odpravljala sta se v Ljubljano, da bi poročala o težavah v narodnoosvobodilnem gibanju v Slovenskih goricah, ki so nastale ob koncu leta 1941. V boju je bil ranjen tudi nemški orožnik. Milena Bokša-Boža je pozne-

Lado Ambrožič-Novljan

Sovražnikov vpad v Belo krajino

Preprečiti je bilo namreč treba, da bi se nekateri posamezniki raztepli po hišah in jemali stvari na svojo roko. »Nihče ne sme premakniti niti najmanjše stvari, če za to nima dovoljenja terenskih aktivistov.«* In res je bila prekrbovalna akcija dobro pripravljena, partizanske enote pa so spremljali politični aktivisti ali člani gospodarskih komisij.

Pri iskanju odgovora na drugo vprašanje, ki se je nanašalo na obveščevalnost 15. divizije o sovražnikih namerah za vdor v Belo krajino, moremo zatrditi, da so obveščevalci večkrat opozarjali svoje štabe na možnost, sovražnikovega vdora. Pri tem so se opirali na izjave domobranskih brbljivcev, ki so se večkrat postavljali z grožnjami o pohodu v Belo krajino. Tako je obveščevalni center 7. korpusa v situacijskem poročilu za 12. in 13. november 1944 obravnaval začetek pohoda proti Beli krajini kot zadevo, ki partizanskim štabom ni bila neznana, saj je bila napovedovana že dolgo poprej.** Tudi tolikokrat kritizirani obveščevalci 12. brigade so na posreden način obveščali štab 15. divizije o sovražnikih namerah vpaсти v Belo krajino. Podatki so bili opozorilo, ki ga je bilo treba imeti stalno pred očmi. Obveščevalni center 12. brigade je bil že precej časa na Gorjancih in je imel posebno nalogo paziti na varnost belokranjske smeri.***

Tokrat so bile razmere pred Novim mestom pravzaprav idealne za obrambo Bele krajine. Še nikoli ni bilo na tej smeri zbranih toliko partizanskih enot kot sedaj: cela 15. divizija s štirimi brigadami in še rezervne enote.

Nemška operacija se je začela 13. novembra 1944 zgodaj zjutraj s hkratnim pohodom dveh bojnih skupin, vsake v svoji načrtani smeri. Najprej nas zanima novomeška. Njen poveljnik je bil major Hassler, komandant 1. bataljona na 14. SS policijskega polka. Ni jasno, če je major Hassler poznal razmestitev partizanskih čet za obrambo Bele krajine. Razumljivo je, da je bil dobro obveščen o možnosti dveh brigad na območju Podgrada in Dolenjskih Toplic, saj se je del njegovih čet pred štirimi dnevi spopadal z njimi. Verjetno pa ni bil obveščen o navzočnosti 15. divizije na Gorjancih.

Na voljo imamo izvirno poročilo majorja zaščitne policije in komandanta 1. bataljona 14. SS policijskega polka Hasslerja, kar nam omogoča, da se seznanimo z njegovo oceno razmer in da dobimo jasno sliko o nemški taktiki v tej operaciji. Iz prve roke pa bomo dobili tudi informacije o izidu boja 15. divizije s Hasslerjevo bojno skupino.*

Iz Hasslerjevega poročila je vsekakor razvidno, da se je Hassler bal naloge, ki mu je bila zaupana. Zato se je 13. novembra ob 6. uri zjutraj odpravil na pot ob desnem bregu Krke, ker je računal, da je ta smer najslabše zavaro-

vana. Tako se mu je res posrečilo, da je neopažen prispel do Mraševa. Dvanajsta brigada, ki je imela nalogo zavarovati to smer, ga sploh ni opazila. Popoldne ob 16.30 je njegova skupina prispela v Uršna sela, kjer pa so jo že napadle enote Dvanajste brigade. Sovražnik je bil tako odkrit. V tej skupini je bil 1. policijski bataljon s 351 možmi, okrepjen z domobranci, ki so šteli 363 vojakov 6 oficirjev. Ta skupina je bila torej zelo močna, saj je štela 704 vojake in 15 oficirjev. Razmerje v moči domobranskih in nemških čet je bilo približno 1:1.

Kaj se je medtem dogajalo na Gorjancih pri 15. diviziji? Brigade, določene za preskrbno akcijo v krški dolini, ki naj bi se začela 13. novembra 1944 ob 18. uri, so se začele premikati že okoli poldneva. Z Gorjancev so se usule številne partizanske čete, da bi do večera preplavile krško dolino. Če pogledamo premike partizanskih in sovražnikih sil v celoti, vidimo, kako čudni in na prvi pogled nerazumljivi so bili. Medtem ko se je Hassler poganjal ob Krki navzgor proti Uršnim selom, se je 15. divizija pomikala v nasprotni smeri v dolino. Nastale so izredno zamotane razmere kakršnih ni predvidel noben v štabu.

Poveljstvo 15. divizije do noči ni moglo prejeti obvestila o sovražnikovem začetku akcije. Bilo je namereč na premiku in kurir iz 12. brigade bi ga težko našel. Pred nočjo 15. divizija ni vedela, kaj se dogaja za njenim hrbtom.

Lahko si mislimo, kako presenečena sta bila komandant 12. brigade Vid Jerič in politični komisar Štefan Gebert-Stepko, ko sta spoznala, da je pred njihovo brigado velika kolona sovražnikih vojakov, usmerjena naravnost v Belo krajino. Hitro sta ukrepala. Ko so partizani spoznali, kakšna je moč sovražnikove supine in katero smer je ubrala, so se odločili poslati nad Hasslerja dva bataljona, tretjega pa za vsak primer zadržati za obrambo glavne smeri na Gorjance nekje pri Težki vodi. Boj pri Urš-

nih selih ob 16. ure dalje je bil izredno oster. Dva bataljona 12. brigade sta se zaganjala v Hasslerjevo bojno skupino, ki se je v Uršnih selih začela organizirati za krožno obrambo, kajti tu je nameravala prenočiti. Sovražnik je imel že prve izgube. Bal se je partizanov in bolj kot napredovanje ga je skrbela vrnitev v Novo mesto. Zato je 14. novembra 1944 ob 3. uri zjutraj sestavil novo bojno skupinico, ki naj bi se vrnila v smeri proti Novemu mestu in se povzpela na hrib Ljuben. To je storil za primer, če bi ga partizani obkolili in zadane naloge ne bi mogel izpolniti. Imel bi vsaj zavarovano vrnitev. Ko so ga v noči na 14. november partizani neprestano napadali, ni bil nič kaj navdušen za svojo nalogo. Pa še nekatere nezgode so ga doletele. Ker je bilo zelo deževno in megleno vreme, ni mogel vzpostaviti zveze s 14. polkom, ki se je premikal na smeri Kočevje-Bela krajina. Dne 14. novembra 1944 telefonisti niso ves dan mogli vzpostaviti zveze. Največja nezgoda pa je bila, ko je 14. novembra navsezgodaj zjutraj Hassler poslal oddelek po izvidnico na Ljubnu. Oddelek pa izvidnice dolgo ni mogel najti in tako je prišlo do velike zamude. Hassler se je torej 14. novembra zjutraj z zamudo odpravil na dolgo pot proti Semiču. Že na tem mestu lahko povemo, da njegovo sodelovanje v celotni akciji ni pomenilo podpore glavni skupini na kočevski smeri. Ta se je namreč ubadala s svojimi nepredvidenimi težavami, tako da je Hasslerjevo delovanje zanj bilo povsem nepomembno. Hassler je torej deloval kot samostojna, z jedrom 14. polka nepovezana bojna skupina.

Medtem ko je Hassler pri Uršnih selih ukazal pohod naprej in ko se je iz Novega mesta začela viti nova, rezervna kolona po cesti proti Uršnim selom, je 15. divizija že davno opravila svojo nalogo v krški dolini. Šentjernej in Kostanjevica sicer nista bila zavzeta, toda preskrbobalna akcija je uspela. V bregove Gorjancev

* Bojni povelji 15. divizije in štaba Cankarjeve brigade z dne 12. novembra 1944, Zbornik VI-17-50 in arhiv IZDG, fasc. 189a/III.

** Arhiv IZDG, fasc. 157/III.

*** Ambrožič, »Dvanajsta brigada«, str. 394.

* Poročilo komandanta 1. bataljona 14. SS policijskega polka z dne 20. novembra 1944, Zbornik VI-17-136.

je sama prekoračila nemško-italijansko mejo in poročala o hudi izgubi kadrov v Slovenskih gorah. Dogovorjeno je bilo, da bo prišel na pomoč narodnoosvobodilnemu gibanju v Slovenskih gorah Božo Mravljak iz Soštanja. Oglasil naj bi se ob prihodu pri Nadi Rajh na Moti. Po prihodu naj bi prevzel naloge sekretarja OF in KPS za ljutomersko področje. Do tega ni prišlo, ker je Mravljak prej padel v roke gestapovcem.

Po hudih udarcih narodnoosvobodilnemu gibanju na ljutomerskem področju ob koncu leta 1941 se je Nada naslonila na ptujsko področje, kjer je delovala Mima Kovač. Spomladi 1942 so ptujski komunisti ustanovili Slovenjgoriško četo. Nada je dobila nalogo, da mobilizira fante za to četo. Nagovorila je Draga Stojka iz Mote, kmečkega sina, da se je vključil v omenjeno četo. Po Druga Stojka je prišel k Rajhovim na Moto sam Jože Lacko. Pot za odhajanje mladih v Slovenjgoriško četo z Murskega polja je bila tako odprta. Žal so Nemci po izdaji prehitro izsledili Slove-

njgoriško četo in jo 8. 8. 1942 razbili. Hudo ranjenega so Nemci zajeli tudi Draga Stojka, ki je nato v ptujski bolnišnici umrl. Nada se je takoj, ko je zvedela, da je Slovenjgoriška četa razbita, za nekaj dni umaknila k sestri Marti v Štrigovo, da je Nemci ne bi aretirali. Po nekaj dneh se je zopet vrnila na svoj dom. Komaj nekaj dni po padcu Slovenjgoriške čete so gestapovci aretirali Nado na njenem domu. Odpeljali so jo v ljutomerske zapore, kjer so jo zasliševali in pretepali. Po nekaj dneh so jo odpeljali v ptujske zapore in jo nečloveško mučili. Nada ni izdala ničesar. Nemci so jo nato odpeljali v taborišče Auschwitz, kjer je spomladi 1943 umrla za tifusom.

Na njenem domu je vzidana spominska plošča s tako vsebino: »V tej hiši je živel in delovala sekretarka SKOJ Nada Rajh, ki je umrla v taborišču Auschwitz 1943. leta. Tukaj so se sestajali pomurski aktivisti: Vinko Megla, Štefan Kovač, Jože Kerenčič in drugi.« Plošča je bila odkrita 1. 5. 1965. leta.

Drago Novak

Sedemdesetletnik Janko Urbanc-Olga

V Goričah pri Kranju se je Janko rodil 16. maja 1913 v kmečki hiši. Po osnovni šoli se je šel učiti mesarske in klobasičarske obrti na Jesenice. Tam se je izučil in bil nekaj časa mesarski pomočnik. Revolucionarne Jesenice so vplivale na mladega fanta. Sodeloval je v kulturno-umetniškem društvu Svoboda, v organizaciji prijateljev SZ, v splošni stavki in pri agitaciji na volitvah, ko je bil izvoljen za župana Jesenic komunist Vencelj Perko. Sodeloval je tudi pri zbiranju pomoči za borce in družine španskih borcev.

Z Jesenic ga je vodila pot v Mengeš, kjer je odprl mesarijo. Pogosto je bil klican na orožne vaje, napad Nemcev na Jugoslavijo pa je dočakal na Ljubelju. Odpor naše vojske je bil hitro zlomljen, zato se je vrnil domov v Mengeš. Se seboj je prinesel svojo vojaško opremo, ki je kmalu služila pri organiziranju vstaje v Mengšu. Vse od začetka vstaje je sodeloval in pomagal pri zbiranju orožja in drugega materiala za partizansko vojsko. V njegovem stanovanju so se zbirali znani revolucionarji in organizatorji

vstaje v Mengšu. V letih 1942 je bil aretiran. Ker mu niso mogli ničesar dokazati, so ga izpustili. V letu 1943 pa je v Mengšu zanj postalo prevroče, zato je odšel v partizanske vrste. Delal je v gospodarski komisiji in bil član okrožnega komiteja Kamnik. V avgustu 1944 je z drugimi tovariši organiziral Kamniško-moravsko vojno področje. Postal je komisar komande mesta Kranj in pozneje komisar Gorenjskega vojnega področja. Po vojni je še dalj časa ostal v vojski.

Po demobilizaciji se je takoj vključil v delo na terenu. Posebno zaslužen je za dobro delo domolilnega odbora Gorenjskega vojnega področja. Po njegovi zaslugi in nenehnem prizadevanju so tako dobro obiskani pohodi na Porezen. Na njegov predlog je bil dom na Poreznu poimenovan po narodnem heroju Andreju Žvanu-Boristu. Tudi pri obnovi doma ima velike zasluge. Seveda ga poznajo kot dobrega sodelavca tudi občinske organizacije in društva. Za svoje delo je dobil več vojaških in delovnih odlikovanj.

Andrej Babič

so se zgodaj zjutraj pomikale dolge kolone partizanskih čet, bogato otovojnne s hrano in raznim materialom, ki so ga ali nosile ali pa peljale na vozovih. Mnoge tovorne živali so se šibile pod bremenii. Cilj so bile vasi pod glavnim grebenom Gorjancev. Tako so se sedaj sovražne in partizanske čete začela pomikati v isto smer: sovražnik po cesti proti Semiču, partizani pa na Gorjance. Komandant 15. divizije je seveda do zgodnjega jutra že bil obveščen, kaj se dogaja med Novim mestom in Semičem. Toda kaj naj stori, da bi Hasslerju zaprl pot. Tovor s hrano in drugim materialom je vsekakor bilo treba najprej odložiti na varnih mestih, ga varovati in se nato z vso močjo spustiti nad sovražnika. Tega pa ni bilo mogoče storiti prej kot 14. novembra popoldne.

Ko so se brigade vzpele na Gorjance, so zavzele zelo dobre položaje za napad. Bile so visoko nad cesto, po kateri se je z muko prebija Hassler. Imele so vse možnosti, da se skozi gozdove nas skrivaj približajo sovražniku. Tako je 15. divizija tudi storila. Najprej je poslala ukaz 12. brigadi, ki se je pogumno bojevala s premočnim Hasslerjem, naj ga, kolikor je mogoče, zadržuje in naj se umika v Radoho, ki je bila nekoliko odmaknjena od glavne sovražni-kove maršrute. Medtem je za Hasslerjem hitel kapetan Haag. Bil je oficir zaščitne policije in je zbral 4 čete. Ena je bila nemška, 85 vojakov, tri pa so sestavljali domobranci iz posadkovnih čet. Haag je imel tako na voljo kar 435 mož. Skupaj s Hasslerjem je bilo to 1156 mož, med njimi 25 oficirjev. V primerjavi s 15. divizijo je bila sovražna skupina resda za več kot polovico slabša, toda Milan Tominec v boju proti Hasslerju trenutno ni mogel poslati več kot dve oslabilni brigadi, kajti druge so bile zaposlene z varovanjem materiala in z zavarovanjem področja nastanitve. Tako je bila moč obeh skupin izenačena. Haagova naloga je bila iz

zaledja podpreti jedro Hasslerjeve bojne skupine. Hasslerja, ki se mu je tedaj priključil še Haag, je skrbela zamuda, ki si jo je nakopal na poti, zato se je vsa skupina precej podvzvala proti Semiču. Prispela je na rob planote, s katero je bila dobro Bela krajina dobro vidna. Pod njimi je bil Semič. Hassler je sestavljal dve manjši skupini, ki sta vdrli v vas, vendar nista imeli posebnega uspeha. Kmalu sta se vrnila. Ker se je bližal večer, je medtem Hassler že poslal Haaga v Pribiše, da bi v vasi organiziral krožno obrambo. Nato se mu je priključil tudi sam. Pribiše sta obkolili 12. in Gubčeva brigada. Vso noč so divjali siloviti boji. Zjutraj je bil položaj za sovražnika zelo težak. Njegova bojna razvrstitev je začela razpadati. Hassler je najprej poslal Haaga proti Novemu mestu, da bi pripravil pot, a ta skupina je skoraj popolnoma razpadla. Najprej so popustili domobranci in z največjo težavo je Haag rešil ranjence ter bežal proti mestu. Za njim se je spustilo jedro Hasslerjeve bojne skupine. Partizanski brigadi sta imele podoben položaj kot Cankarjeva in Gubčeva pri Jelenovem žlebu. Sovražnik je bil obkoljen. Partizani so se srdito poganjali za Nemci in domobranci, da bi jih strli. Njihova odločna akcija je najprej demoralizirala domobrance, ki so se spustili v neorganiziran beg. Za njimi so se morali umakniti tudi Nemci. Le s skrajnimi naporii so ušli popolnemu uničenju. Pri Uršnih selih je sovražnik zašel v novo nevarnost, pričakali so ga Deli Cankrajeve brigade, ki so udarili po njem. Hassler se je izognil nevarnosti na ta način, da ni odšel naravnost proti Novemu mestu, ampak je ubral pot, po kateri je 13. novembra prišel v Uršna sela. Z manevrom je na ta način obšel Cankarjevo birgado in le nekoliko kasneje kot Haag pribežal v Novo mesto. Seveda pa je tudi 15. divizija imela težave v bojih s Hasslerjem. Nikakor ni mogla organizirati

Prva partijska šola za Primorsko in Gorenjsko

Ob krajevnem prazniku Vojskega bo 25. junija srečanje nekdanjih tečajnikov pokrajinske partijske šole za Primorsko in Gorenjsko. Pripravljalni odbor vabi tečajnike, da se srečanja udeležijo v čimvečjem številu. Posebej so vabljeni tečajniki prvih štirih tečajev, ki so bili na Vojskem.

Ko je bila Slovenija razkosana in razdeljena med okupatorje, je na Primorskem že 22 let vladal fašizem. Fizično, politično in ekonomsko nasilje italijanskega fašizma in imperializma ni nikoli zlomilo duha primorskega Slovenca. Še več, nacionalna zavest se je vedno bolj krepila in tako predstavljala enega izmed osnovnih pogojev za uspešen začetek narodnoosvobodilnega boja tudi na tem delu slovenske zemlje.

KPS je že od vsega začetka narodnoosvobodilne vojne pošiljala na Primorsko svoj partijski kader, da bi pomagala organizirati prve oborožene partizanske skupine in postaviti mrežo KPS in OF. Kako krvavo je bila potrebna pomoč KPS z izkušenim partijskim kadrom, nam nazorno priča izsek iz poročila sekretarja PK KPS za Primorsko Toma Brejca z dne 22. avgusta 1942: »...Naša največja težava danes na Primorskem je pomanjkanje srednjega in višjega kadra, ki ga v tem kratkem času ni bilo mogoče vzgojiti. To nam povzroča hude skrbi, kajti osvobodilno gibanje se širi, boj postaja z vsakim dnem ostrejši.«

Fašizem je že od vsega začetka preganjal politične, kulturne in druge slovenske organizacije in društva. Leta 1926 je bil v Italiji sprejet zakon o zaščiti države, ki je uvedel totalitarni fašistični režim. Fašistični režim je dovoljeval samo režimske organizacije in do leta 1928 so bila vsa društva, od političnih do gasilskih razpuščena.

Metode šovinističnega in fašističnega delovanja na Primorskem še zdaj niso bile površne. Iz nekaj poročil fašistične organizacije v Idriji, ki jih hrani Mestni muzej v Idriji, je razvidno, da so delali fašisti v tem kraju neverjetno kompleksno in poglobljeno z vseh vidikov. Iz teh ohranjenih drobcov se vidi, da so bili vsi moški, od mladincev do odraslih, natanko ocenjeni celo značjsko. Tako so dobili oznako prebivalstva, od nepravilnih, stalnih sovražnikov do takih, ki so bili po značaju ocenjeni, da se niso sposobni upreti fašizmu, oportunisti, slabici, do množice, ki je morala biti pod stalno kontrolo in so

jo ocenili do najmanjših otenkov značajnosti, nacionalne zavesti itd. Fašistična policija je tako imela sumljive ljudi nekako pod kontrolo, in kadar se je situacija zaostila, so lahko vse, ki so bili potencialno nevarni, spravila s Primorske. V poznanih stopenjskih sodnih pregonih, od posebnih sodišč, internacij, konfinacij in za najmanj obremenjene skupine so bili na voljo posebni delavski bataljoni. In ko se je začelo širiti narodnoosvobodilno gibanje v letih 1942 in 1943, se organizatorji niso mogli nasloniti na večje število ljudi. Če so hoteli najti ustrezen kader, so ga našli le izjemoma.

Italijanski pritisk po letu 1930 se je krepko čutil tudi med mladimi ljudmi, ki v šolah niso bili samo raznarodovani, ampak so bile šole namerno na nizki stopnji in obvezno šolanje je trajalo samo pet let.

Fašizem je v sistemu izničenja primorskega ljudstva napravil samo eno napako. Zane-maril je, v svoji srednjeveški policijski miselnosti, pomen primorskih žensk. Zato se je organizacija OF in KPS na Primorskem naslonila na ženske. Tako so ženske v organizacijah OF in KPS v Idriji nosile velik del vsega dela. Tega se je kasneje zavedla posebna fašistična policija v Trstu, in je v 1943. letu začela množično zapirati in mučiti ženske.

Na Primorskem sta delovali v strogih ilegalnih razmerah le dve politični organizaciji: TIGR in KPI. Obe sta bili maloštevilni, in zato sta bili organizacijsko vezani na zelo ozek krog ljudi. Zaradi nenehnega preganjanja komunistov je število stanje partije v Julijski krajini od ustanovitve naprej stalno padalo. Ob vsem tem pa je bila izredno številčna ekonomska in politična emigracija primorskih Slovencev. Izselilo se je okrog 100.000 ljudi, od tega 70.000 v Jugoslavijo. Med njimi je bilo veliko vodstvenih članov KPI in drugih protifašističnih organizacij, če jih niso že doleteli fašistični zapori, konfinacije itd. Poleg tega, da je bilo centralno vodstvo KPI vseskozi v Parizu, se pravi zunaj domovine, je bila tudi organizacijska shema po principu verig neučinkovita. Dejansko

je bilo napredno gibanje v Julijski krajini, tako italijansko kot slovensko obglavljeno.

Primorcem so zaradi zatrtega političnega življenja primanjkovala osnovne organizacijske izkušnje, ki bi jim koristile kot potencialnim organizatorjem osvobodilnega boja. Da pa bi bil problem še očitnejši, so Italijani mobilizirali za boj najsposobnejše primorske fante.

Vodstvo narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji je bilo torej primorano pošiljati vojaški in aktivistični kader na Primorsko. V veliki večini so bili to primorski rojaki, ki so zaradi fašističnega preganjanja in hudih gospodarskih razmer emigrirali v Jugoslavijo.

Izredno pomembna je bila prva pokrajinska konferenca KPS za Primorsko 4. in 5. decembra 1942. leta, ki so se je udeležili delegati iz srednjega in južnega dela pokrajine, delegati iz severne Primorske pa so zborovali v noči med 22. in 23. decembrom. Prav sklepi prve konference so nakazali začetek novega obdobja. Posebno zato, ker so sklepe praktično izvajali na terenu. Torej lahko obdobje do konca 1942. leta štejemo za začetke narodnoosvobodilnega boja na Primorskem. V tem obdobju so bile težave predvsem organizacijske narave. Osvobodilna fronta še ni bila zgrajena, saj je bilo poleti 1942 le okrog 100 terenskih odborov OF, tudi rajonskih in okrožnih odborov je bilo izredno malo. Organizacijsko delo je namreč močno zaostajalo za narodno zavestjo in protifašističnim razpoloženjem primorskega ljudstva, ki se je vedno bolj krepilo. Jeseni 1942 je bila izvedena tudi prva večja rekrutacija primorskih fantov in okreplila se je moč primorskega partizanstva skoraj za tretjino. Pomembno pridobitev je pomenil tudi prihod osmih tovarišev, ki so konec avgusta zbežali iz italijanskega taborišča Gonars. Med njimi sta bila tudi Boris Kraigher-Janez in Ivan Bratko, kasnejši upravnik prve pokrajinske partijske šole za Primorsko in Gorenjsko.

Na konferenci so kot globalni nalogi izpostavili rekrutaci-

jo v osvobodilno vojsko in sprejem novih članov v KPS in porast organizacij OF, ni pa bilo zanemarljivo tudi izredno pomembno vprašanje ideološko-političnega izobraževanja borcev in aktivistov Osvobodilne fronte, posebej pa še komunistov. Iz svojih vrst je potrebno ustvariti kader, ki bo sposoben sprejeti tudi najvišje in najodgovornejše funkcije. Pokrajinski komite KPS za Primorsko se je resno lotil te naloge. Že 16. januarja 1943 je poslal okrožnim komitejem KPS okrožnico o političnem izobraževanju kadrov. V okrožnici je zapisano, da je treba kandidate za sprejem v partijo takoj povezati v celice in začeti vzgojo v marksističnem in leninističnem duhu. Na koncu so imeli orkožni komiteji nalogo, da oblikujejo propagandiste, ki bi vodili študijske krožke. Iz poročila PK KPS za Primorsko CK KPS januarja 1943 se vidi, da je bil problem kadrov tako pereč, da so si na zadnji seji postavili v ospredje ideološko izobraževanje.

Februarja 1943 sta na centralni komite KPS prispela Franc Leskošek-Luka in Mirko Bračič, ki sta podala jasno sliko o stanju na Primorskem. Centralni komite je poslal pokrajinskemu komiteju KPS za Primorsko navodilo, da ne sme opravljati samo naloge političnega vodstva, temveč mora imeti tudi vlogo vzgojiteljev novih kadrov, da naj čimprej organizirajo stalen tečaj pri PK in okrožne tečaje po partizanskih enotah, četah, bataljonih, odredih, ki naj zajamejo čimveč kadra.

Po uspešni mobilizaciji v prvih dveh mesecih 1943. leta so se razmere na Primorskem zaostrole. Sovražnik je sprožil nov val nasilja. Razumljivo je, da je šepalo tudi ideološko-politično usposabljanje komunistov. Organizacija KPS na Primorskem se je v tem obdobju še vedno ukvarjala s hudimi organizacijskimi problemi, ki so bili še akutnejši spričo malo preširoko odprtih vrat pri sprejemu v KPS.

Poleti 1943 je zaradi dogodkov v Italiji, izkrcanje na Siciliji in padec fašizma, poraslo tudi narodnoosvobodilno gibanje na Primorskem.

Se nadaljuje

Se nadaljuje

vseh enot za boj proti sovražniku. Južno od bojišča 15. divizije se je znašla tudi Zidansko-va brigada. Ker ni poznala razmer, se ni odločno vključila v boj in je s tem zamudila enkratno priložnost, da bi sodelovala v zmagovitem boju z novomeško sovražnikovo skupino. Dne 15. novembra 1944 je bil boj končan. Sovražnik je bil popolnoma premagan.

Na kočevski smeri se nemškemu polku ni dosti bolje godilo. Sestavljen je bil iz 1., 2. in 4. bataljona slovenskih domobrancev (sledilci je bil bez ene čete) in čete SS podoficirske šole iz Ljubljane. V dveh kolonah je 13. novembra 1944 proti večeru zapustil Šalko vas pri Kočevju in začel pohod, da bi do 14. novembra zjutraj prišel do Maverlena, od koder bi se spustil v Belo krajino. Močnejši koloni je poveljeval stotnik Schumacher, drugi, ki jo je sestavljal 2. bataljon slovenskih domobrancev, pa Vuk Rupnik. V deževnem in meglenem vremenu je sovražnik stežka prodiral skozi kočevske gozdove. Prva skupina je zgrešila pravo smer. 14. novembra zjutraj sta se skupini med seboj v megli krepko spopadli. Nastal je nered.

Partizani so bili že obveščeni o prodiranju sovražnika proti Beli krajini. Evakuacija področja, na katerem sta se zadrževala glavni štab in vodstvo osvobodilnega gibanja, je bila pravočasno izvedena. Glavni štab je poslal razpoložljive, sicer manjše partizanske enote proti sovražni skupini, ki so pospešile nered v vrstah domobrancev. Sovražnik je zamudil ugoden čas za napad, iz ozadja pa je prejemal opozorila, da so na poti partizanske brigade 18. divizije, ki mu zapirajo pot za vrnitev. Zato je komandant kočevske bojne skupine poslal v Črnomelj manjšo domobranksko skupino, ki je v izpraznjenem mestu požigala, a se je kmalu vrnila. Dne 15. novembra 1944 je kočevsko bojno skupino na področju Koprivnika napadla 18. divizija. Domobranci so doživeli velik

poraz in so se s težkimi boji in velikimi izgubami prebili v Kočevje.

Bi Belo krajino od 13. do 15. novembra 1944 je pomenila za sovražnika enega največjih porazov med osvobodilno vojno. Sovražnik je imel pri celotnem napadu najmanj 52 mrtvih in 44 ranjenih. To so bile velike izgube, kakršnih sovražnik že dolgo ni utrpel. Gubčeva in Dvanajsta brigada sta imeli 5 mrtvih in 34 ranjenih. Pomen partizanske zmage je bil v tem, da se je moral sovražnik z begom reševati pred popolnim polomom. Ponovno si je moral priznati, da na ozemlju, kjer ne uživa podpore vsaj dela prebivalstva, v bojih proti partizanom nima upanja na uspeh.

Po izgubljeni bitki je pri sovražnikovih poveljnikih in odgovornih ljudeh prišlo do očitanih kritik zaradi napak, ki naj bi jih bila poveljstva zgrešila v tej ponesrečeni operaciji. Dve kritiki si bomo bolj natančno ogledali. Prva prihaja izpod peresa komandanta novomeške skupine. Če zanemarimo njegove besede o tem, s kakšnimi naporii se je komaj izmuznil iz partizanskih klešč in preprečil »... strahen poraz...«, potem je za nas zanimivo njegovo pravilno in odkrito razglabljanje o možnostih za operacije v večji globini partizanskega ozemlja. Takole pravi: »Ob takih globokih vdorih v sovražnikovo področje ima sovražnik možnost, da z vsemi silami zapre poti za umikanje, nas obkoli in nas z vsemi sredstvi uniči. On to razmeroma lahko stori, ker neomejeno gospodari v rajonu Podgrad-Metlika-Črnomelj in Dolenjske Toplice, kamor ni Toplice, kamor ni stopil niti eden nemški ali slovenski (domobranski, op.avt.) vojak po končani operaciji Wolkenbruch« (11. novembra 1943, op.avt.).³

Se nadaljuje

³ Citat je vzet iz poročila komandanta 1. bataljona 14. SS policijskega polka majorja Hassla z dne 20. novembra 1944. Zbornik VI-17-136.

V spomin osvoboditve

Komisija za nekdanje politične zapornike in internirance pri OO ZZB NOV Velenje je maja letos organizirala odhod na tradicionalno mednarodno slovesnost v spomin osvoboditve koncentracijskega taborišča Mauthausen v Avstriji.

Tako kot vsako leto v prvih majskih dneh se je tudi tokrat ob jugoslovanskem spomeniku zbralo veliko nekdanjih političnih internirancev in zapornikov, svojcev žrtv taborišč in mladine iz SR Srbije, SP Kosova, SR Slovenije pa tudi veliko naših ljudi, ki so na začasnem delu v Avstriji. Prišli so zato, da bi se poklonili spominu nešteti žrtvi, ki so jih v vojnih letih 1941–1945 uničili nenasitni krematoriji.

Ob našem spomeniku so člani KUD iz Gornjega Milanovca izvedli kulturni program z recitacijami in glasbo, predstavnik SUBNOR Srbije pa je imel priložnostni govor. Poseben poudarek slovesnosti je dala naša mladinka s Titovo sliko v rokah, ki je ob izvajanju kulturnega programa stala ob našem spomeniku in se je pozneje, ob mimohodu, postavila na čelo naše delegacije. Po kulturnem programu so k jugoslovanskemu spomeniku položile vence vse delegacije iz Jugoslavije, med drugimi tudi Mednarodni komite za internirance, CK KP Avstrije, veleposlanik Vzhodne Nemčije in ruska delegacija. V imenu republiškega odbora ZZB NOV SR Slovenije in OO ZZB NOV Velenje so vence položile delegacije iz Titovega Velenja, ki so poprej položile venec tudi v taborišču Gusen. Jugoslovanska mladina je položila vence tudi k spominskim obeležjem vseh drugih narodnosti.

Po spominskih slovesnostih pri spomenikih posameznih držav so se udeleženci proslave zgrnili na nekdanji »apelplac«, kjer so delegacije posameznih držav oblikovale mimohod z avstrijsko vojaško godbo na čelu. Zbranim udeležencem je govoril avstrijski notranji minister.

Delegacija iz Titovega Velenja je podarila predstavniku SUBNOR Srbije knjigo Jožeta Polanjskega Mauthausenske skice.

Komisija za bivše politične zapornike in internirance pri OO ZZB NOV Velenje

KRANJ

Izlet v Strunjan

Člani aktivov invalidov delovnih organizacij Iskre iz Kranja so 28. maja imeli enodnevni izlet v DOM VVI IN BORCEV v Strunjan. Izleti v

Star naročnik novega

Akcija našega časopisa TV-15 Naš tovariš, ki nosi naziv Star naročnik – novega, traja že kar nekaj časa. Na prvo mesto se je prerinila Fani Smrekar iz Ljubljane, ki je zbrala 38 novih naročnikov, za njo je na drugem mestu Janko Repovž iz Trčiča z 29 novimi naročniki, takoj za petami mu je na tretjem mestu Janko Pristavec z 28 novimi naročniki, Franc Butelj iz Kobarida pa je zbral doslej 23 naročnikov.

Poleg posameznikov si tudi naše borčevske organizacije prizadevajo zbrati čimveč novih bralcev našega lista. Med najuspešnejšimi so KO ZB NOV Bohinjska Bistrica (predsednik Milan Pivk), ki je v naročniški seznam vpisala 31 novih naročnikov KO ZB NOV Prestranek (predsednik Tone Jeršin) je uspelo zbrati 25 novih naročnikov, KO ZB NOV Stražišče Kranj (tajnik Tone Bajželj) pa 22 naših novih rednih bralcev.

Akcija Star naročnik – novega se še nadaljuje. Zahvaljujemo se za vsakega novega naročnika in vam želimo pri zbiranju novih imen kar največ uspeha.

Uredništvo in uprava TV-15

Naročam tednik »TV 15« za najmanj eno leto

Ime in priimek
Ulica, hišna št.
Kraj
Pošta
podpis

Strunjan so že tradicionalni za člane naših aktivov, saj že več let zapored organiziramo izlete v ta dom.

Velika prednost za invalide je velik in dobro vzdrževan bazen z ogrevano morsko vodo, v kateri se invalidi lahko dobro razgibajo. Skupine in invalidi imajo pri kopanju popust. Tudi nekopalcem v Strunjanu ni dolgčas, saj je okoličica zelo zanimiva: od raznih športnih igrišč, parkov do lastne zunanje plaže. Dobro je poskrbljeno za osvežitev in okrepčilo v dobro založenem bifeju.

Po vsem tem pa vnaprej naročena izredno hitra in dobra postrežba z izdatnim in okusno pripravljenim kosilom. Vse priznanje gre osebu kuhinje in strežbe ter tovarišici vodji strežbe za vso izkazano pozornost od našega prihoda do konca izleta. Prednost pri organizaciji izleta v omenjeni dom je tudi možnost dogovora po telefonu, kar je v času stabilizacije zelo pomembno in pohvale vredno.

Izlet v to smer je zanimiv tudi z drugih vidikov. Vedno si ogledamo zanimivost enega od obmorskih mest, kako delovno organizacijo ali muzej. Tudi hiter razvoj Luke Koper, cestnih objektov in samih mest je vreden pozornosti. Zaradi vsestranskega zadovoljstva smo se odločili, da bomo izlete v Dom VVI in borcev v Strunjanu še organizirali.

MIHAEL LOGAR

LJUBLJANA

Potrebna je boljša organizacija

Člani krajevne organizacije ZB NOV Josip Prašnikar iz Ljubljane so sledili pozivu na proslavo 41-letnice bojev Druge grupe odredov na Jančah in 40-letnice ustanovitve Dolenjskega odreda, ki je bila 4. junija letos.

Vabila

Borci 14., 15., 18. divizije in 1 SAB!

V soboto, 18. junija 1983, ob 10. uri bo pri Štampetovem mostu nad Vrhniko odprto obeležje v spomin napadov divizij korpusa NOVJ na ta objekt.

Most je porušila 14. divizija 14. oktobra 1943, 15. divizija in 1. SAB 12. junija 1944 in 18. divizija in 1. SAB 26. septembra 1944.

Vabimo borce vseh treh divizij in 1. SAB, mladino, železnikarje in občane, da se udeležijo slovesnosti.

Dohod je možen z Vrhnike in iz Logatca kakor tudi z železniške postaje Verd.

Obeležje je zgradilo ZG Ljubljana v dogovoru s SO in DPO Vrhnika.

Na dan proslave bo iz Ljubljane na Verd pešal poseben vlak. Odpeljal bo ob 8.30, iz Verda pa se bo vračal ob 13.20.

★

Odbor skupnosti borcev Kokrškega odreda in odbor Koroških partizanov na Gorenjskem vabita na skupno srečanje, ki bo v Bašlju pri domu Rada Končarja v soboto, 18. junija 1983. Program: ob 10. uri bo proslava ustanovitve kokrškega odreda na Kališču. Do doma je dve uri hoje. Ob 14. uri bo v Bašlju srečanje borcev, domačinov in mladine s kulturnim programom. Do doma Rada Končarja je možen prvoz z avtomobilom. Če bo slabo vreme, bo srečanje v dvorani doma na Beli.

★

Odbor skupnosti borcev Gorenjskega odreda Kranj vabi borce GO na praznovanje dneva Gorenjskega odreda, ki bo v nedeljo, 19. junija, ob 10. uri v osnovni šoli Gorenjskega odreda v Zirovnici.

Ob tej priložnosti bo slovesna podelitev praporov pohodnim enotam GO in spominskih listin s plaketo borcem, ki jih do sedaj še niso dobili. Po slovesnosti bo tovariško srečanje.

★

Odbor 15. SNOUB sklicuje zbor skupnosti borcev brigade, ki bo 2. 7. 1983 ob 17. uri v Metliki v kulturnem domu Edvarda Kardelja. Na zboru bodo podeljene spominske medalje 40 let brigade. Hkrati obeščamo vse borce 15. SNOUB, da bo 3. 7. 1983 srečanje ob 40. obletnici formiranja večine brigad in divizij (14., 15., 18. in vojaškega vojnega šolstva s programom ob 11. uri v Metliki).

Odkrili bomo biste padlih narodnih herojev I. Badovinca, J. Brodariča, M. Južne ter obeležji Bratstvu in enotnosti in vojaškemu vojnemu šolstvu NOVS.

Zaradi tega ne bo srečanja borcev brigade v mesecu septembru. Posebnih vabil ne bo, zato prosimo, da si borci posredujejo obvestilo našega TV-15.

Vabi odbor 15. SNOUB

★

Krajevna organizacija ZB NOV »Milan Majcen« Ljubljana Šiška, vabi k odkritju spominske plošče, ki bo 4. julija 1983 ob 10. uri – na dan borca, v spomin na izgnance z Gorenjske, ki so jih nacisti izselili v juliju 1941 v Srbijo.

Odkritje spominske plošče bo pred bivšim gorenjskim kolodvorom v Šiški, kjer so Ljubljanci množično protestirali proti nasilnemu izseljevanju Slovencev.

Zbrali smo se ob 8. uri pred krajevno skupnostjo, se odpravili z avtobusom mestnega prometa pred občino Moste in seveda čakali avtobus, ki naj bi nas ob 9. uri odpeljal na proslavo. Zbrani so bili občani Most, zastavonoše in tudi nekaj mladine iz OS v Jaršah, ki naj bi nastopala v programu proslave. Kaj kmalu smo se med seboj seznanili, začeli pogovor o delu v borčevskih organizacijah, o tem in onem in čas nam je hitro mineval. Bili smo zadovoljni, da se bomo na Jančah in Tujem Grmu spet srečali z znanci in prijatelji ter obudili spomine na dogodke iz preteklosti. Deveta ura, pa tudi pol deseta sta hitro prišli, avtobusa pa od nikoder. Postali smo nestrpni – saj bomo zamudili proslavo, zaradi katere smo se napotili na Janče. Začeli smo telefonirati, klicali smo Planinski dom Druge grupe odredov na Jančah, da bi zvedeli, ali je avtobus odpeljal z Janč po nas, ker je jutraj ob 7.15 odpeljal prvo skupino. Predsednica IS So Moste-Polje tovarišica Jelenova nam je vljudno povedala, da bo preverila pri organizatorjih in naj jo pokličemo čez 15 minut. Seveda smo polni pričakovanja ponovno klicali in zvedeli, da je avtobus gotovo odpeljal in da bo kmalu pred občino. Zaman smo čakali, se razburjali in nekateri so celo odšli domov, najbolj vztrajni – teh pa je bilo menda 35 – smo ostali in čakali. Ko smo ponovno klicali na Janče, nam je upravnica Planinskega doma povedala, da okoli pol dvanajste ure pelje redni avtobus na Tuji Grm. Počakali smo ga in se odpeljali s prijaznim šoferjem Janjem. Ko smo prispeli na kraj proslave, so se udeleženci že razhajali. Ni nam ostalo drugega, kot da se malo odpočijemo od dolgega čakanja, okrepčamo in gremo na Janče, počakamo spet redno avtobusno linijo in se ob 16.45 odpeljemo v dolino. Bili smo zadovoljni, ker nas je ta prelepi kraj, tako blizu Ljubljane, nagradil z lepim razgledom in še lepšo naravo. Cilja, ki smo si ga zastavili, nismo dosegli, a ne zaradi nas, temveč zaradi organizatorjev, ki so v Ljubljanskem dnevniku 31. maja in Delu 3. junija objavili, da bo avtobus izpred mošćanske občine odpeljal na proslavo ob 7.15 in drugi ob 9. uri.

Tudi v rihodnje bi se radi udeležili proslav ob obletnicah zgodovinskih dogodkov iz časa NOB, želeli pa bi boljšo organizacijo.

ZDENKA FERČNIK

Odbor borcev juriškega bataljona 31. divizije vabi borce, da se udeležijo zbora borcev in aktivistov Gorenjske. Zbor bo v nedeljo, 26. junija 1983, v Zireh.

V imenu odbora Zdravko Vidrih

Obvestila

Borcem Istrskega odreda

Skupnost borcev Istrskega odreda bo 23. julija 1983 proslavila 40-letnico ustanovitve Istrskega odreda. Proslava bo na Kozini ob 16. uri. Nekdanjim borcem bo podeljen spominski znak Istrskega odreda. Odbor skupnosti prosi vse nekdanje borce Istrskega odreda in sorodnike padlih in umrlih borcev, ki niso dobili knjige o Istrskem odredu, in tudi tiste, ki so jo dobili, pa so se potem preselili, da sporočijo svoj pravi naslov tajniku Miranu Blažini, 66310 Izola, Tomazičeva 4. Vsem nekdanjim borcem Istrskega odreda bo namreč odbor skupnosti poslal vabila s potrdilom, s katerim bodo na slovesnosti na Kozini lahko prevzeli spominski znak Istrskega odreda.

Odbor skupnosti IO

★

Odbor 2. bataljona 1. briade VDV pripravlja srečanje borcev, ki bo oktobra 1983 v Semiču. Glede na to, da odbor nima natančnih naslovov vseh borcev bataljona, prosimo borce, da takoj sporočijo te podatke: ime in priimek, datum rojstva ter sedanji naslov. Vse podatke pošljite na naslov: Stanko Konda, Ljubljana, Celovška 138.

Odbor 2. bataljona VDV

★

Bivšim političnim zapornikom in izseljencem taborišč Wernfels, Gunzenshausen in Hitenbach na Bavarskem

Tudi letos bo srečanje taboriščnikov, in sicer v soboto, 2. julija 1983, ob 18. uri v domu Kokrške čete v Senčurju pri Kranju.

Na srečanju bo kulturni program, nato pa družabni večer.

Ker za udeležbo na srečanje ne bo poslanih posameznih vabil, vabimo vse nekdanje taboriščnike in druge občane z Jesenic in okolice, da se do 20. junija prijavijo pri Ivanu Martelku Jesenice, Mladinska 2. Poprejšnje prijave so potrebne zaradi organiziranja prevoza.

PRAVNI SVETOVALEC

L. Z. R. Ste borec NOV od leta 1944 in imate 18 let pokojninske dobe. Poleti boste dopolnili 65 let starosti in bi radi vedeli, ali boste upravičeni do starostne pokojnine kljub temu, da ste bili nazadnje zaposleni in zavarovani leta 1976? Zanima vas tudi, koliko bi znašala pokojnina?

Od 1. julija 1983, ko se bo začel uporabljati novi zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ne bo več potrebna za pridobitev pravice do starostne pokojnine zavarovancu, ki je dopolnil starost 65 let, oziroma zavarovanki, ki je dopolnila starost 60 let, izpolnitev dosežanega pogoja gostote zavarovalne dobe, to je dopolnitev najmanj 40 oz. najmanj 80 mesecev zavarovalne dobe v petih oz. desetih letih pred upokojitvijo. Z dopolnitvijo starosti 65 let boste torej glede na to, da imate 18 let pokojninske dobe, pridobili pravico do starostne pokojnine. Ta pokojnina vam bo odmerjena v višini 41 odstotkov pokojninske osnove, in vam bo zato, ker ste borec NOV od leta 1944, povečana za 30 odstotkov.

R. J. K. Ste borec NOV pred 9.9.1943 in ste redno zaposleni. Radi bi vedeli, koliko znaša letos osnova za priznanje republiškega dodatka za borca?

Odgovor: Osnova za priznanje republiškega dodatka za borca znaša v letu 1983 po odloku izvršnega sveta skupščine SR Slovenije (Urad. list SRS, št. 13/1983) – 15.902 dinarjev.

P. Š. V. Kateri delavci imajo pravico do povečanega letnega dopusta?

Odgovor: Pravico do povečanega letnega dopusta (največ pet delovnih dni) imajo delavci, ki so dopolnili 60 let starosti, ne glede na starost pa delavci z najmanj 60-odstotno priznано telesno okvaro, delovni invalidi s pravico do skrajšanega delovnega časa ter delavci, ki negujejo in varujejo težje telesno in zmerno, težje in težko duševno prizadete osebe.

Z. C. V. Čas od 15. t. do 31. 12. 1942 in od 15. 2. 1944 do 7. 8. 1945 vam je priznan v posebno dobo v enojnem, čas od 8. 9. 1943 12. 2. 1944 pa v dvojnem trajanju. Ali ste upravičeni do takomenovane borčevske pokojnine?

Odgovor: Le borcem NOV pred 9. 9. 1943 je zagotovljena odmera pokojnine od takomenovane zagotovljene pokojninske osnove, to je odmera pokojnine od pokojninske osnove, ki ustreza ustrezno povečanemu (sedaj za 17,6%) povprečnemu mesečnemu znesku osebnega dohodka delavcev v SR Sloveniji v zadnjem koledarskem letu pred uveljavitvijo pokojnine. Borci NOV pred 9. 9. 1943 pa so samo tisti borci NOV, ki so stopili v narodnoosvobodilni boj oziroma so začeli aktivno in organizirano delati v narodnoosvobodilnem boju pred 9. 9. 1943 (oziroma 10. 11. 1943 – Slov. primorje), ter se jim se čas do 15. 5. 1945 nepretrgano šteje dvojnjo v posebno dobo. Ker torej niste borec NOV pred 9. 9. 1943, vam ni zagotovljena odmera pokojnine od zagotovljene pokojninske osnove, niti nimate drugih pravic, ki jih imajo borci pred 9. 9. 1943.

N. S. T. Stari ste 57 let in imate 34 let pokojninske dobe. Kolikšna starostna pokojnina vam bi bila priznana in koliko bi znašala ta pokojnina, če bi jo uveljavili s 35-letno pokojninsko dobo?

Odgovor: Tako po pokojninskih predpisih, ki se še uporabljajo, kakor tudi po novih pokojninskih predpisih, ki se bodo uporabljali od 1. 7. 1983 dalje, pridobi zavarovanka pravico do starostne pokojnine, ko dopolni starost 55 let, če ima najmanj 20 let pokojninske dobe. Ne glede na svojo starost pa pridobi pravico do te pokojnine z dopolnitvijo 35-letne pokojninske dobe. Imate torej že pravico do starostne pokojnine, ki bi znašala ob upoštevanju 34 let pokojninske dobe 83% pokojninske osnove, z dopolnitvijo 35-letne pokojninske dobe pa bi vam šla starostna pokojnina v višini 85% pokojninske osnove. Ta osnova se bo izračunala od mesečnega povprečja osebnih dohodkov, ki ste jih dobili v katerikoli zaporednih desetih letih zavarovanja, ki so za vas najugodnejši.

Dakijevi spomini na Luko

Spoštoval sem ga, ker je imel do vseh borcev tovariški odnos

»Nam, borcem, je težko, ker je za vedno odšel od nas prvi poveljnik slovenskih partizanskih čet Franc Leskošek-Luko. Med nami je imel velik ugled kot komandant, ki nam je dajal dobre nasvete, in kot človek – komunist, ki je z odkrito, včasih s trdo besedo opozarjal na dolžnosti komunistov, nas spodbujal v boju proti fašizmu in v povojnem času pri obnovi in gradnji domovine.«

S temi besedami je narodni heroj Stanko Semič-Daki po smrti Franca Leskoška-Luke začel svojo pripoved o medvojnih in povojnih srečanjih z njim.

Prvič ga je Daki videl v začetku julija leta 1942 na Dolenjskem. Daki je bil komandant »proletarskega udarnega bataljona Toneta Tomšiča.« Pri Ambrusu je prišel k njemu kurir s sporočilom, naj se zgleda v glavnem štabu slovenskih partizanskih čet nekje med Smuko in Starim logom. Tja se je odpeljal z motornim kolesom.

»Vesel sem bil, da bom videl komandanta,« pripoveduje Daki, obenem pa sem bil malo vznemirjen pred prvim srečanjem z njim. Ko sem se pripeljal tja, sem pred šotorom zagledal človeka visoke postave, oblečen je bil v lepo partizansko uniformo, lepo opasan. Pozdravil sem in ga spoštljivo ogledoval; mislim, da sem se ga celo malo bal. On pa je brž začel spraševati, kje imam bataljon, zakaj se stalno vozim z motornim kolesom okoli. Povedal sem mu, da bataljon operira na obsežnem območju, da se vozim z motorjem od čete do čete zato, da bi imel pregled nad položaji bataljona.

Komandant je vedel, da je imel bataljon takrat hude boje. Spraševal me je, kje so čete, dejal je, naj pazim na

borce. Opozoril me je, kako pomembno je, da bataljon prepreči morebiten nenaden vdor italijanske vojske na osvobojeno ozemlje. »Udarite po fašistih, kjerkoli se pojavijo!« mi je velel, preden sem se poslovil od njega.

V tistem času, julija 1942 je Stanko Semič-Daki še dvakrat srečal Franca Leskoška-Luko. Nekega dne, ko je Dakijev bataljon, po hudih bojih z Italijani, počival pri Ambrusu, je prišel kurir s bataljonski štab povedat, da je prišel na območje bataljona glavni poveljnik slovenskih partizanskih čet z dvema spremeljevalcema.

»Usedli smo se v travo ob robu gozda,« se spominja tovariš Daki, »in med pogovorom me je komandant presegel z novico, da bo ustanovljena brigada Toneta Tomšiča. Povedal mi je, katere enote bodo prišle v njeno sestavo, kdo bodo komandanti in komisarji bataljonov, kdo bo komandant brigade in pa to, da bom jaz namestnik komandanta brigade. Člani štaba »proletarskega udarnega bataljona T. Tomšiča« smo bili v skrbeh zaradi števila borcev brigade on, pa nam je dejal, naj se nikar ne bojimo, saj prihajajo novi borci in da bo partija na terenu poskrbela, da bo prišlo v brigado še več borcev.

Videl sem, da si komandant zelo želi, da oblikujemo

močno brigado, vredno imena Toneta Tomšiča, ki so ga bili fašisti ustrelili kot talca. »Moramo masčevati Toneta Tomšiča!« je dejal tovariš Luka. »Zato mora biti brigada močna, da boste fašistom dali občutiti njeno udarno pest!« In pozneje smo se tomšičevci v bojih spominjali njegove zahteve, da moramo masčevati Toneta Tomšiča; z njegovim imenom na ustih smo šli v najtežje boje.

Minilo je le nekaj dni in Stanko Semič-Daki se je spet srečal s Francem Leskoškom-Luko – v osvobojenem Žužemberku. Borci Zapadno-dolenjskega odreda so ga več tednov oblegali, tako da so Italijani nazadnje pobegnili iz njega. Ko so Dakiju sporočili, da se je sovražnik umaknil in je njegov bataljon vkorakal v Žužemberk, je poslal kurirja z veselo novico v glavni štab. Komandant Luka je hotel čimprej priti v Žužemberk. Ker pa je bila cesta od Lašča proti Dvoru prekopana in ni bilo mogoče voziti po njej, ga je njegov šofer peljal z avtomobilom kar po neki stmi in kamniti stranski poti proti Žužemberku.

»Ena četa našega bataljona je bila že v Žužemberku,« se spominja Stanko Semič-Daki, »ko sem se na motornem kolesu še sam odpeljal tja. Vozil sem hitro, da bi bil čimprej na kraju dogodka,

toda komandant Luka je z druge strani prišel tja še pred mano. Bil sem zelo presenečen, ko so mi povedali, da je že tam. V strahu sem pomislil, kaj bi se bilo lahko zgodilo, če bi fašisti nenadoma napadli Žužemberk. Bal sem se za komandanta, ki je na vrat na nos prišel tja, ne meneč se za osebno varnost, po drugi strani pa mi je godil njegov pogum, da ne rečem drznost.

V tistem času, poleti 1942 je bil tovariš Luka tako rekoč stalno med partizanskimi enotami. Prav to mi je bilo pri njem posebno všeč, da je rad prišel med borce, čeprav sem morda imel tudi občutek, da nekako stalno nadzoruje svojo vojsko, kajti zdaj je bil na Smuki, zdaj pri Ambrusu, potem pa v Velikih Laščah in nato v Žužemberku...

Veseli smo se srečanj z njim, ker je čisto preprosto prišel med borce, se pogovarjal z njimi, jedel skupaj z njimi; s svojim obnašanjem je ustvaril nenarejeno, tovariško domačnost, ki pa ni prešla meje vojaške strogosti. Znal je nastopiti tudi zelo strogo, če je bilo treba.

Pokojni Franc Leskošek-Luka se je rad srečeval z borci tudi v povojnem času. Stanko Semič-Daki se je vedno veselil srečanja z njim, ker je v odkritem pogovoru z njim lahko »predebatiral« to ali ono politično vprašanje, dobil od njega dober nasvet. »Spoštoval sem ga,« je dejal Stanko Semič-Daki, ker je do borcev na splošno in do mene osebno tudi v vsem povojnem času imel tak tovariški odnos kot v najtežjem obdobju narodnoosvobodilne vojne.

Lojze Štradjot

Umrl je najmočnejši predstavnik socialističnega realizma v slovenski literaturi

Miško Kranjec

Povesti o dobrih ljudeh in času

Ljudje, ki so vse življenje delali veliko in za svoje življenjsko okolje prispevali pomemben delež, vedno omahnejo sredi dela, sredi vrstice, stavka. Tudi Mišku Kranjcu, slovenskemu revolucionarju in pisatelju je utrip zastal sredi besede. In še preden se je njegova življenjska ter delovna pot iztekla, so odlomki iz njegovega življenja našli pot na zgodovinske strani naše revolucije.

Že 1934. leta je postal urednik partijskega glasila »Ljudska pravica«, 1938. leta je postal redni član KP in še tega leta kandidiral na listi združene opozicije v lendavskem in soboškem okraju.

Od zgodnjih let mu je pisateljstvo pomenilo osnovno življenjsko naravnost in pisateljska pot se je prepletala z revolucionarnim delom. Zapor, aretacije in zasliševanja so sodili zraven. Ob začetku vojne so ga okupatorji tako kot številne napredne ljudi izgnali v zahodno Srbijo. Vrnil se je in v ilegali deloval med organizatorji NOB v Prekmurju, dokler ni v oktobru štiriinštiridesetega odšel med partizane.

Miško Kranjec je tudi v času partizanstva pisal, vendar je bila večina njegovega takratnega dela posvečenega novinarstvu.

Kakor sta svoboda in rast nove družbene ureditve zahtevala od marsikoga, da je zožil svoje osebne ambicije in želje ter se posvetil širšim družbenim nalogam, je tudi Miško Kranjec razdal svojo aktivnost na številnih krajih. Tako je bil med drugim več let predsednik društva slovenskih pisateljev, ljudski poslanec, član glavnega odbora OF, član glavnega odbora jugoslovanskih sindikatov, direktor Slovenskega knjižnega zavoda in Ljubljanskega dnevnika in skoraj dvajset let je sooblikoval ter bil urednik pri Prešernovi družbi.

Vrsta nagrad, odlikovanj in priznanj, ki jih je prejel tako za svoje revolucionarno kot tudi pisateljsko delo, je dolga, še mnogo daljša pa je biblioteka.

Rodil se je 15. septembra 1908 v Veliki Polani v Prekmurju. Gimnazijo je končal v Ljubljani in se vpisal na slavistiko na ljubljanski univerzi. Študija sicer ni dokončal, toda, ko se je 1934. leta vrnil v rodno vas, je bil že priznan in znan pisatelj.

Med drugimi je napisal tudi romane: Os življenja, Prostor na soncu, Kapitanovi, Do zadnjih meja, Pesem gora, Fara svetega Ivana, Pisarna, Pod zvezdo, Zgubljena vera, Zemlja se z nami premika, Mladost v močvirju, Vrabci na dvorišču, Bele so vse poti, Rdeči gardist, Strici so mi povedali, Oče in sin.

grafija njegovega literarnega snovanja. In to se je vedno znova oplajalo pri njemu najbližjemu – kmečkemu človeku, Prekmurcu. Od tod so rasli njegovi liki, ki zvezani z zemljo in potom spregovorijo marsikatero praresnico, prenekatero življenjsko izkušnjo, ki pa kljub svoji preprostosti ni primitivna.

Človek in zemlja, ponavljanje v naravi in človekovo poseganje v enakomerni ritem rasti ter umiranja so njegova osrednja tema. Nanjo se vežejo vse druge, od zdomarsko-sezonskih, do vojnih in povojnih. Vse je mogoče povezati z odhajanjem in prihajanjem nazaj in Kranjec je to počel z veliko mero lirizma.

Njegova tetralogija Za svetlimi obzorji bo ostala nedokončana, pa vendar eno velikih besedil o narodnoosvobodilnem boju in o slavni Štirinajsti. Cela vrsta je še njegovih novel in romanov (nad 50 knjig), ki nam slikajo realno življenje; včasih pa se mu je resničnost pretočila v daljnja obzorja in napisal je povest(i) o dobrih ljudeh.

B. Ž. J.

Prijatelj jeseniških železarjev

Republiški odbor Zveze združenj borcev NOV še naprej sprejema sožalne brzojavke ob smrti Franca Leskoška-Luke. Med drugim so jih poslali komite ANPI za Benečijo in Julijsko krajino, Marjan Slepčević v imenu odbora ANPI iz Trsta, aktiv zveze borcev Tomosa iz Kopra in skupina borcev, ki je na zdravljenju v Karlovih Varih na češkoslovaškem.

★

Ob smrti Franca Leskoška-Luke je med drugimi poslal njegovi družini sožalno brzojavko tudi pred-

sednik republiške konference Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije Janez Japelj.

V njej je zapisal, da nas je vse globoko pretresla novica o smrti prvega komandanta slovenske partizanske vojske, narodnega heroja in generalpolkovnika JLA.

Med nami bo ostal s svojim revolucionarnim bojem za pravice delavskega razreda, osvoboditev jugoslovanskih narodov in narodnosti ter njihov socialistični razvoj. Z velikim zanimanjem je spremljal delo organizacij ZRVS in jih vzpodbujal ter bogatil pri delu.

Že pred vojno je Franc Leskošek-Luka javno kot sindikalni, tajno pa obenem kot partijski funkcionar prihajal med jeseniške železarje. Iz tega obdobja je znana in že večkrat objavljena fotografija, na kateri so z zvezanimi usti, ker jim je policija prepovedala sodelovati v predvolilnem boju, Vencelj Perko (ki je bil z Leskoškom in drugimi na ustanovnem kongresu ob ustanovitvi KPS na Čebinah aprila 1937. leta), odvetnik Ivo Štempihar in Franc Leskošek.

Po vojni je bil Leskošek navzoč v jeseniški železarni, ko so delavci prevzeli tovarno v upravljanje. In na mnogih sestankih, konferencah in proslavah. Bil je častni občan jeseniške občine.

Junija lani se je udeležil zbora gorenjskih aktivistov na Mežakliji in tu srečal mnoge predvojne, vojne in povojne soborce in sodelavce.

foto: Jože Vidic

Dore Ciglič

Januarja smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od Doreta Cigliča, rojenega leta 1901 v Lipnici pri Kropi. Bil je udeleženec NOB od 1943. leta in bil je večkrat odlikovan.

Mirko Majnik

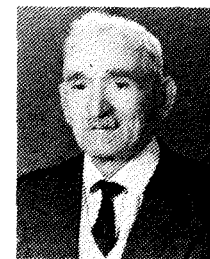
Februarja smo se na idrijskem pokopališču poslovili od Mirka Majnika, rojenega 1900. leta v Idriji. Takoj po prihodu okupatorja se je vključil v NOG, leta 1944 je postal borec Kamniško-zasavskega odreda. Bil je odlikovan.

Antonija Pišlar

Antonija Pišlar se je rodila pred 74 leti v Vinkovem vrhu pri Žužemberku. Bila je aktivistka OF, zato je bila internirana v Ravensbrück. Od nje smo se poslovili marca v Logatcu.

Franc Urbančič

Na pokopališču v Logatcu smo se poslovili od Franca Urbančiča, ki se je rodil 1925. leta. Bil je borec Logaškega bataljona in pozneje Dolomitkega odreda, kjer je bil ujet. Bil je odlikovan.

Ivan Krizman

Aprila smo se v Rožicah pri Materijski poslovili od Ivana Krizmana. Sodeloval je v NOG. Tudi njegovi trije sinovi so bili med partizani.

Janez Štampihar

Rodil se je 1903. leta v Sentačaku pri Ljubljani. Po prihodu okupatorja se je takoj vključil v delo NOG in bil aktivist OF. Za aktivno delo je bil odlikovan. Od njega smo se poslovili februarja na pokopališču v Logatcu.

Franc Rumpf

Junija lani smo se na kozjanskem pokopališču poslovili od Franca Rumpfa, rojenega pred 56 leti v Selnici ob Dravi. Leta 1944 se je vključil v enote Lackovega odreda in bil starešina drugega bataljona. Po vojni je bil v enotah ljudske milice. Za svoje delo je prejel številna odlikovanja in priznanja.

Alojz Tonkli

Na tolminskem pokopališču smo se aprila poslovili od Alojza Tonklija, rojenega pred 74. leti v Breginju. Se kot otrok je okusil strahote prve svetovne vojne. Poskusil je tudi fašistično zatiranje in raznarodovalno politiko. Leta 1943 je postal aktivist OF, pozneje pa obveščevalec NOV in član narodne zaščite. Za vojne in povojne zasluge je bil odlikovan.

Leopold Ogrin

V 63. letu je umrl Leopold Ogrin iz Vikre pod Šmarno gor. Leta 1941 se je vključil v NOB na svojem terenu. Njegovo delo okupatorju ni bilo prikrito, zato je bil aretiran in zaprt v Ljubljani, Gonarsu in Reniciju. Po kapitulaciji Italije se je priključil brigadi Garibaldi. Prejel je več odlikovanj in priznanj in je nosilec spomenice 1941. leta.

Jože Krivec

Marca je umrl Jože Krivec, rojen 1912. leta na Mirni na Dolenjskem. Od 1943. leta je materialno podpiral OF, v NOB pa se je aktivno vključil 1944. leta. Bil je nosilec medalje zaslug za narod. Od njega smo se poslovili v Zagorju.

Ivan Grebenc

Januarja smo se v Velikih Laščah poslovili od 69-letnega Ivana Grebenc. Z NOB je aktivno sodeloval od začetka 1942. leta. Ker je bil šofer, so ga odpeljali v Italijo. Po kapitulaciji se je vrnil in bil aktiven v OF. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Matevž Leban

Na volčanskem pokopališču smo se marca poslovili od 62-letnega Matevža Leban. Rodil se je v Žabčah pri Tolminu. Leta 1944 je bil aretiran in zaprt v nemških zaporih.

Tone Petrič

Aprila smo se poslovili od Toneta Petriča iz Laz pri Planini. Rodil se je pred 60. leti. Bil je borec in komandir sanitetnega voda v 9. korpusu. Pred tem pa je bil aktivist na terenu in v dveh italijanskih taboriščih. Bil je štirikrat odlikovan.

Marija Makarov

Od Marije Makarov smo se poslovali na trziškem pokopališču. Leta 1942 je morala na delo v Nemčijo. Po vrnitvi pa se je takoj vključila v delo OF. Zbirala je sanitetni material, hrano in obleko za borce, kmalu pa je postala obveščevalka. V začetku leta 1944 je bila sprejeta v SKOJ.

Dr. Peter Žiža

Marca smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od dr. Petra Žiže, rojenega 1919. leta v Postojni. Že 1941. leta se je vključil v OF v društvu medicincev in 1943. leta je odšel v partizane. Kot medicinec je delal v oficirski šoli v Metliki. V drugi polovici leta je prišel v Gubčevo brigado in opravljal dolžnost birgadnega sanitetnega referenta. Po osvoboditvi se je posvetil medicinski stroki.

Jurij Ropoša

V Celju smo se aprila poslovili od Jurija Ropoše. Rodil se je v Kuzmi na Goričkem. Mobiliziran je bil v avstro-ogrsko vojsko, od koder je prišel v rusko ujetništvo. Pobegnil je in se vključil v 17. polk Rdeče armade. Kot udeleženec oktobrske revolucije je bil ranjen v boju s kontrarevolucionarji. Poslan je bil na Madžarsko, kjer je raznašal propagandno gradivo in delavce vzpodbujal, naj se vključijo v revolucijo. Pobegnil je v Jugoslavijo. Avgusta 1941. leta je bil izgnan Srbijo in 1943. leta je bil zaprt v Rumi in Klenku. Kljub slabemu zdravju je 1944. leta skupaj s 40 tovariši pobegnil in se vključil v enote NOV. Po vojni se je vrnil v Maribor, kjer je postal upravnik vojaške čevljarke delavnice. Ob 50-letnici oktobrske revolucije je prejel orden Lenina.

Franc Bavčer

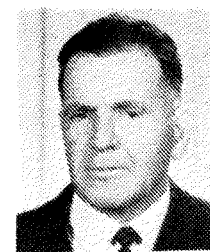
Od Franca Bavčerja smo se februarja poslovili na pokopališču v Vipavi. Rodil se je 1896. leta v Ajdovščini. Leta 1942 je začel delati že jeseni 1941. leta. Najprej je delal na propagandnem področju, zatem pa je po nalogu OF začel zbirati hrano, orožje in vse potrebno za tisti čas. Junija 1943. leta je bil aretiran in zaprt v Trstu, pozneje pa odpeljan v Mauthausen. Leta 1944 se je vrnil v Vipavo in se ponovno vključil v delo NOB. Kot delegat je bil na zasedanju 1. slovenske vlade v Ajdovščini. Za svoje aktivno delo je prejel dve odlikovanji.

Matilda Fratnik

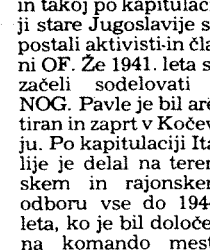
V Podmelcu smo se marca poslovili od Stefanove mame Matilde Fratnik iz Ponikev pri Tolminu. Rodila se je pred 88. leti. Leta 1942 se je vključila v OF in materialno pomagala prvim partizanom. Mož je bil zaprt v Trstu, sin je bil med partizani, hčerka v internaciji in mlajši sin kurir na terenu. Fašisti so jo odpeljali v taborišče v Auschwitz.

Stane Troha

Oktobra lani smo se na ljubljanskih Žalah poslovili od borca NOB Staneta Trohe-Slavca, rojenega 1922. leta v Borovnici. Leta 1942 se je priključil Krimski četi na Mokrcu. V Serčerjevcih brigadi je bil namestnik političnega komisarja bataljona. Pri centralnem komiteju NOV Slovenije je končal partijski tečaj. Udeležil se je pohoda 14. divizije na Stajersko in kasneje je bil borec Tomšičeve brigade. Bil je ranjen. Iz JLA je odšel s činom kapetana 1. razreda. Za delo med NOB je bil štirikrat odlikovan.

Pavle Ilc

V Hrovači pri Ribnici smo se aprila poslovili od Pavla Ilca, rojenega 1912. leta v Goriči vasi. Vsa njegova družina je bila napredno usmerjena in takoj po kapitulaciji stare Jugoslavije so postali aktivisti in člani OF. Že 1941. leta so začeli sodelovati z NOG. Pavle je bil aretiran in zaprt v Kočevju. Po kapitulaciji Italije je delal na terenskem in rajonskem odboru vse do 1944. leta, ko je bil določen na komando mesta Stari trg. Bil je dvakrat odlikovan, prejel pa je tudi druga priznanja in odlikovanja. Po demobilizaciji je opravljal številne odgovorne naloge.

Rafael Jejič

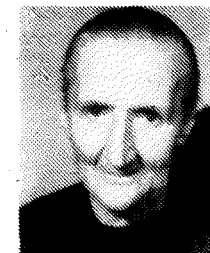
Rafael Jejič je med NOB opravljal razne dolžnosti, bil je vojaški referent, zbiral je hrano za partizane. Bil je zaprt in odlikovan.

Mihaela Humar-Nikolina

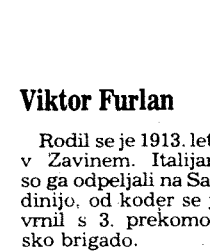
Na pokopališču v Šempetru smo se februarja poslovili od Mihaele Humar-Nikoline, rojene 1896. leta v Gorici v Italiji. Zaposlila se je v tovarni v Podgori in fašizem ji ni prizanašal. Za NOG je začela aktivno in organizirano delati februarja 1943. leta. Zbirala je hrano, obleko in denarna sredstva.

Fortunat Hvala

Na Dobrovi pri Ljubljani smo se marca poslovili od Fortunata, rojenega 1928. leta blizu Tolmina. Star komaj 16 let se je priključil 2. bataljonu Gradnikove brigade. Po vojni je bil več let zaposlen v organih za notranje zadeve.

Neža Šilc

Umrla je Neža Šilc, mati narodne herojine Majde Šilc, rojena 1901. leta v Križetih nad Sodražico. V 1942. letu, ko so Italijani izvajali največje nasilje, so ji aretirali moža Alojza in ostala je sama z otroki. Okupator in domači izdajci so pogosto zahajali k njej in grozili, da bodo dom požgali, če se Majda ne bo oglašala doma. Leta 1944 je prejela obvestilo, da je Majda padla. S hvalnostjo se je bomo spominjali.

Viktor Furlan

Rodil se je 1913. leta v Zavinem. Italijani so ga odpeljali na Sardinijo, od koder se je vrnil s 3. prekomorsko brigado.

Ernesta Rehar

V Vipavi smo se poslovali od Erneste Rehar, rojene 1926. leta na Planini pri Ajdovščini. Že 1942. leta se je vključila v NOG in kmalu je bila aretirana in odpeljana v internacijo. Po kapitulaciji Italije se je vrnila domov in se ponovno vključila v delo NOV. Bila je kurirka in intendantka.

Marija Dejak

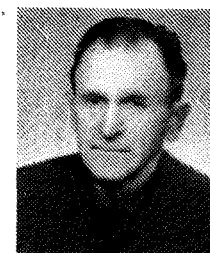
Marca je umrla Marija Dejak, rojena 1897. leta Dolenji vasi. Med NOB je aktivno sodelovala z OF. Zaradi aktivnosti njene družine so Italijani ustrelili moža in sina Otmarja.

Anton Bukovec

Od Antona Bukovca smo se poslovili marca. Rojen je bil v Koprivniku pri Kočevju 1904. leta. Bil je obveščevalec in borec Cankarjeve brigade in udeleženec kočevskega zbora. Bil je dvakrat odlikovan.

Avgust Arzenšek

Aprila je umrl borec Avgust Arzenšek, rojen 1916. leta v Sotenem pri Šmarju pri Jelšah. Leta 1941 je bil aretiran in zaprt v celjskem Starem piskru in v Mauthausnu, od koder se je 1942. leta vrnil domov in se zaposlil v rudniku v Zagorju. Pridružil se je borcev Gubčeve brigade. V boju je bil ranjen. Zdravil se je v Bariju v Italiji. Po okrevanju se je v Dalmaciji priključil borcev NOB. Za zasluge v NOB je bil večkrat odlikovan. Od njega smo se poslovili v Zagorju.

Herman Urbančič

Aprila smo se v Hrovači pri Ribnici poslovili od Hermana Urbančiča. Rodil se je pred 84. leti v Jelenovem žlebu. Že v prvi svetovni vojni se je bojeval na italijanski fronti. Med NOB je aktivno delal za OF, zato je bil aretiran in odpeljan v Treviso in Padovo. Po kapitulaciji Italije se je vrnil in nadaljeval delo za OF. Bil je aktiven delavec v društvi in družbenopolitičnih organizacijah.

RASTKO BRADAŠKJA:

Častno izpolnjena naloga

Na Vrheh v sežanski občini, kjer se Kras lomi proti Vipavski dolini, je med NOB delovala pomembna partizanska kurirska zveza kot del širše kurirske mreže narodnoosvobodilnega gibanja Primorske in Slovenije. Nad partizansko vasjo Podraga pri Vipavi je najprej delovala od jeseni in na zimo 1942, kurirska postaja 2, nato pa v istem okolju od maja 1943 relejna postaja P 14, ki je to delo nenehno opravljala vse do konca vojne maja 1945. Pri opravljanju svojega dela je v tem času junaško padlo pet kurirjev te postaje, ki jim bodo hvaležni soborci in krajsani Vrhov 22. maja letos pri lovski koči na Ocinci med Vrabčami in Štjakom postavili spominsko obeležje, da bi tako še poznim rodovom ohranili spomin na njihov veliki delež v boju za svobodo in zmago oborožene revolucije.

Odkritje spominskega obeležja padlim kurirjem na Ocinci gre letos v sklop praznovanja krajevnega praznika vrhovske vasi Štjak, ki ga to naše večje in pomembnejše partizansko naselje vsako leto slavi 17. maja v spomin na divjanje in grozodejstva italijanske fašistične policije in vojske v teh krajih pred 40. leti. Takrat so tod padle tudi prve žrtve za svobodo in s svojo krvjo potrdile, da smo v teh krajih vedno živeli Slovenci. Ta prelita kri je zalila temelje svobode in prihodnje neodvisnosti teh krajev in vse Primorske, ki je že takrat z orožjem v roki izpričala svetu svojo zahtevo po priključitvi k matični domovini Sloveniji in Jugoslaviji. Ob tem prazniku in jubilejni obletnici je prav, če se nekoliko približe seznanimo z delovanjem partizanskih kurirjev in njihovih padlih soborcev, ki jim bo v prihodnje ohranjal spomin pomnik na Ocinci.

★ ★ ★

Širjenje upora proti fašističnemu okupatorju na Primorskem je že sredi leta 1942 kazalo na veliko pripravljenost ljudstva, sodelovati v boju za svobodo. Naglo je naraščalo organizirano povezovanje slovenskega prebivalstva v Osvobodilno fronto, tako da je politična pripravljenost ljudi na osvobodilni boj daleč prehitela oborožene oblike tega boja. Za to je bilo več vzrokov. Med temi je treba predvsem omeniti pomanjkanje poveljniških kadrov za oborožene partizanske enote, dalje pomanjkanje orožja in ne nazadnje je bila velika ovira tudi gostota sovražnikovih postojank po vsej Primorski. Ko se je namreč fašistični okupator zavedel, da se je začela vstaja proti njegovi oblasti širiti že znotraj meja njegove imperialistične države, je Primorsko zasul in prepredel z novimi vojaškimi, fašističnimi, policijskimi in karabinjerskimi postojankami.

Na čelu političnega in vojaškega upora proti okupatorju je bila tudi na Primorskem Komunistična partija Slovenije, ki je takrat ta boj vodila že več kot leto dni po vsej Sloveniji. Zaradi opisanih razmer na Primorskem je Pokrajinski komite KPS že v zgodnjem poletju 1942 zaprosil osrednje vojaško-politično vodstvo NOV Slovenije za pomoč v kadrih. V svojem poročilu o vojaško-političnem položaju v Slovenskem primorju je sekretar Pokrajinskega komiteja KPS Tomo Brejc 22. avgusta 1942 posebej poudaril pomen NOB na Primorskem in hkrati zaprosil za pomoč v kadrih, da bi se lahko vstaja hitreje razširila. Čeprav je takrat v Sloveniji besnela najhujša sovražnikova ofenziva, znana pod imenom Roška, je Glavni štab NOV in PO Slovenije odločil, da pošlje na Primorsko Loški odred, ki je po prestopu meje in prihodu na Primorsko postal Soški odred pod poveljstvom Mirka Bračiča-Mirana Bradaca kot komandanta in Dušana Pirjevca-Ahaca kot politkomisarja. V odred je bil vključen že 26. avgusta 1942 tudi bataljon Simona Gregorčiča, ki je bil ustanovljen in je deloval na Primorskem od 10. avgusta 1942, dejansko pa je postal 3. bataljon Soškega odreda po njegovem prihodu 20. oktobra 1942. Bataljon je na izrecno zahtevo PK KPS obdržal tudi po vključitvi v odred ime Simona Gregorčiča.

Soški odred je na Primorsko pripeljal njegov komisar Ahac, medtem ko je komandant Bračič prišel že poprej, da bi se seznanil z razmerami in poskrbel za njegovo razmestitev po četah in bataljoni v posameznih območjih. V skladu s poprejšnjim dogovorom in pokazanimi potrebami je že septembra 1942 dal pobudo in tudi ukaze posameznim četam – neposredno ali prek štaba bataljona Simona Gregorčiča – naj iz svojega moštvenega sestava izdvojijo manjše patrulje kurirjev in jih kot samostojne kurirske karavle namestijo v bližini svojih taborišč in središč svojega operativnega delovanja.

Z nalogo vzpostavljanja kurirskih zvez na Primorskem sta se skoraj v istem času ukvarjala še dva vidna politična delavca – člana CK KPS Boris Kraigher-Janez in Aleš Bebler-Primož. Boris Kraigher je s skupino še sedmih sodelavcev v noči od 30. na 31. avgust 1942 ušel iz italijanskega koncentracijskega taborišča v Gonarsu, se srečno prebil do partizanov v Goriških Brdih in nato ostal na Primorskem do 30. oktobra 1942, ko je skupaj s Francem Ravbarjem-Vitezom odšel v CK KPS, ki se je takrat pravkar naseljeval v Polhograjskih Dolomitih. Ko je zadnje dni oktobra 1942 potoval čez Vipavsko dolino in po Vrheh proti Lozi in na Postojnsko, je med potjo utrjeval že zasnovane kurirske karavle.

Tudi Boris Kraigher-Janez je v svojem poročilu CK KPS o stanju na Primorskem 9. oktobra 1942 priporočal, naj bi čimprej poslali pomoč v kadrih. Vendar pa je bilo takrat že odločeno, da gre na delo na Primorsko član CK KPS in dotedanji član Glavnega štaba NOV in PO Slovenije Aleš Bebler-Primož kot inštruktor CK KPS in poverjenik Izvršnega odbora OF. Na pot je odšel s svojo patruljo prve dni novembra iz Podlipoglava pri Ljubljani in je prispel na sedež Pokrajinskega komiteja KPS na Vogrskem pri Gorici 15. novembra 1942.

Tudi dr. Aleš Bebler-Primož je takoj po svojem prihodu na Primorsko kot izkušen vojaški praktik in ilegalni partijski delavec najprej zastavil v skladu z direktivo in napotili CK KPS organizacijo uspešnih kurirskih zvez – tako po Primorski kot med Primorsko in Slovenijo. Svoje izkušnje je Bebler pridobil že pred vojno med svojim ilegalnim partijskim delom in med državljansko vojno v Španiji, kjer je bil tudi huje ranjen, in končno v prvih dneh in mesecih italijanske fašistične okupacije Jugoslavije, ko je bil najvidnejši organizator upora in partizanskega boja proti okupatorju v Sloveniji.

Ko se je Boris Kraigher-Janez vrnil v osrednjo Slovenijo in kot član CK KPS še v Polhograjskih Dolomitih opravljal pomembno vojaško-politično funkcijo, je še prav posebno skrbel tudi za razvoj partizanskih kurirskih zvez. Ko je po preselitvi vojaško-političnega vodstva NOV Slovenije iz Dolomitov na območje Kočevskega Roga spomladi 1943 kot politični komisar Glavnega poveljstva NOV in PO Slovenije skrbel za razvoj partizanske vojske, je še prav posebno skrb posvetil tudi razvoju partizanskih kurirskih zvez po vsej Sloveniji. V ta namen je v začetku aprila 1943 poslal na Primorsko dr. Marjana Dermastjo-Urbana Velikonjo, da je po izkušnjah iz tako imenovane Ljubljanske pokrajine organiziral podobne relejne kurirske zveze, kot so že obstajale po Dolenjskem in Notranjskem in kot so jih začeli vzpostavljati po vsej Sloveniji.

S tem so tudi te kurirske zveze na Primorskem dosegle svoj prerod in stopile v končno fazo svojega razvoja. Primorska je tako dobila svoj 2. relejni sektor partizanskih kurirskih zvez z oznako P relejnih postaj in linij. V začetku junija 1943 je bila ta reorganizacija kurirskih zvez že dokončana in so te potem uspešno opravljale svoje pomembno delo vse do konca vojne in osvoboditve. Takrat so bili dotedanji kurirji, med katerimi so mnogi še med vojno postali oficirji JLA, kot izredno zanesljiv vojaško-politični kader, vključeni v delo Vojno državne varnosti, u pravo javne varnosti in službo notranjih zadev, v ljudsko milico, obmejno varnostno službo in podobno. Mnogi so ostali tudi v JLA in postali visoki Titovi oficirji. Njihova povprečna starost je okrog 60 let, zato so v glavnem vsi še živi nekdanji partizanski kurirji že tudi upokojeni. S tem pa seveda ni rečeno, da ne delajo, saj po svojih močeh in sposobnostih ter v skladu s svojim zdravjem še vedno živo sodelujejo v vsem družbenopolitičnem dogajanju na območju svojih bivališč ali tudi v širšem okolju. Predvsem imajo radi mladino in so si kot svojo osnovno nalogo zadali ohranjanje, razvijanje in prenašanje revolucionarnih tradicij na mladi rod.

Začetek in konec partizanske karavle 2 nad Podrago

Narodnoosvobodilno gibanje je že leta 1941 zajelo tudi Vipavsko in Kras ter se potem stopnjevalo proti koncu leta 1942 v močno politično in vojaško organiziranost, ki je niso mogli več zaustaviti nobeni sovražnikovi ukrepi. Med aktivisti OF na Zgornjem Vipavskem je bil takrat že zelo znani Anton Semenčič-Medved. Že leta 1941 je moral v ilegalo. Po vsej okolici Vipave je v bližini nekaterih naselij sam ali s pomočjo zanesljivih domačinov zgradil razna skrivališča-bunkrje, v katere so aktivisti spravljali orožje, opremo in druge potrebščine za partizansko vojsko, mnogokrat pa so se tudi sami zatekali vanje, če v nevarnosti pred sovražnikom niso videli drugega izhoda.

Se nadaljuje

Na obisku v celodnevni osnovni šoli Stranice Pridni so kot mravljice

Ce se peljete po glavni cesti iz Ljubljane, od Frankolovega se naprej proti Mariboru, in zavijete v levo, zasijejo pred vašimi očmi Stranice; prijeten kraj, ujet v zeleno obrobo, s 1076 prebivalci. In kako so se ti ljudje uprli, ko je pred leti padel predlog, da bi šolo v Stranica uklinili, učenci pa pot pod noge in v Slovenske Konjice. Saj je šola vendar središče življenja kraja, družbenega in družabnega, so dejali. Tako stoji v Stranica že osmo leto nova šolska stavba. Krajsani so torej dosegli svoje. Za referendum so se odločili za novo poslopje. Prej je namreč potekal pouk med 119 let starimi zidovi. Najprej je bila to enorazrednica, potem so postopoma dograjevali: učilnice, stanovanje za učitelje, oder, knjižnico, dvorano... Sedaj dvorane nimajo in pravijo, da je zelo pogrešajo. Hram učenosti je rasel.

Za novo šolo so krajsani sami veliko prispevali, bodisi v denarju, lesu, pomagali so prevozniki, ki jih je v kraju kar precej, zasluge imajo deloma organizacije Kovinar, Konus, Kostroj, Unior Zreče, skratka vse konjiške delovne organizacije, pa še iz sklada skupne porabe iz občine Slovenske Konjice je prišel prispevek. V novi šoli s štirimi razredi, to so samostojni štirje oddelki, si nabira znanje 80 učencev, deli ga pa šest učiteljic. Kako je pri njih, smo se pogovarjali s tovarišico Nado Kovač, ki je že petindvajset let na tej šoli. Nada je mentorica šolskega pionirskega odreda in mentorica dopisniškega krožka. Marsikaj pa nam je iz življenja na šoli povedala tudi tovarišica Marija Sodin, vodja šole.

Najprej me je zanimalo, kako so prišli do imena osnovna šola Veljka Vlahovića. »Pogovarjali smo se, da bi šola nosila ime, ki bi spominjalo na narodnoosvobodilni boj,« je dejala tovarišica Marija. »Predlagano je bilo tudi ime '100 talcev', ker smo tako blizu Frankolovega, kjer je bilo teh sto talcev obešenih na jablane, poleg tega pa naši učenci redno skrbijo za njihove grobove, tudi med počitnicami. Pa se nam je zdelo to ime preveč žalostno. Prav tisti dan, ko smo polagali temeljni kamen šole, 7. marca 1975, je umrl Veljko Vlahović. Tako smo se vsi v kraju zedinili, da bo naša šola po njem nosila svoje ime.

S celodnevno šolo so v konjiški občini Stranica začeli prvi. »Začetek je bil težak,« pripovedujejo tovarišice, »saj nismo vedeli, kako bi začeli. En sam obisk v Šoštanj nam je razkril le malo mojstrstva, ki je pri tem potrebno. Pa smo vsi skupaj poprijeti in sedaj gre.«

Znašli so se. Šolske prostore izkoriščajo do zadnjega kotička in tudi s časom znajo krmariti. Sicer pravijo, da jim je šola že tesna za celodnevno. Vse se odvija v učilnicah. Eno učilnico so preuredili v telovadnico, jedilnico pa v učilnico. Malice in kosila pa imajo kar v razredu. Ob šoli so gasilci poskrbeli za prizidek, ki mu pravijo gasilska garaža. Tu poteka tudi ena od interesnih dejavnosti učencev. Pa mladi gasilci niso edino, s čimer se učenci še ukvarjajo zraven rednega pouka. Enajst krožkov imajo in v vsakem je od 30 do 50 učencev. Nekateri učenci sodelujejo kar v petih ali šestih krožkih. Na splošno bi lahko rekli, da se ukvarjajo vsi s vsem. Pridni so kot mravljice. To dokazuje že blesteči šolski okoliš. Njihove zelene straže so vedno

na straži. Pa ne samo pred šolo, tudi drugod v kraju. Ko so pobirali steklenice, so temeljito očistili gozdove – dve muhi na en mah – in pravijo, da jih sedaj tudi domačini ne odmetujejo kar tako. Skupaj z gasilci in taborniki so očistili potok Pesnico. Da skrbijo za grobove, smo že napisali, poleg za grobove 100 talcev že za grobove 37 borcev na pokopališču in za grob neznanega padlega partizana v gozdu. Seveda so veseli denarne nagrade, ki jim jo v priznanje za opravljeno delo podeli krajevna skupnost. Dinarje znajo spretno hraniti, saj imajo pionirsko hranilnico. In kaj še imajo? Tabornike, podmladek RK, taborniški odred 100 talcev pevski zbor, ritmični krožek, pa prometni, dopisniški (kdo ne pozna na naši strani rednih

avli. Ce pa bi imeli prostor, bi nam vse to dali za stalno razstavo. Borci prihajajo k nam v šolo,« pripovedujejo dopisniki, »z nami hodijo na pohode, vsako leto obiščejo kurirsko postajo TV-33, po kateri nosi ime naše šolsko glasilo, pa še druga zgodovinska mesta. Tako lepo znajo pripovedovati, da takrat na čas kar pozabimo. Na naše literarne večere se vedno odzovejo. Najraje pa vidijo, da pridemo mi k njim; in mi pridemo. Tudi na njihove sestanke pošiljamo svoje delegate, ki potem po šolskem radiu poročajo in seznanjajo s sklepi vse pionirje.«

Vodja krožka dopisnikarjev je pionirka Andreja Rotovnik. Za redno preštevane prispevkov pa je zadolžena Maja Olup. Ker je toliko nav-

Oktober 1982; pobiranje krompirja pri Kodrinu

dopisnikov iz Stranic?), dramski, šahovski krožek, ročna dela, športni, pravljicni, likovni, šolski radio, Pionirske minute« imajo, 30. aprila letos pa so ustanovili šolsko pionirsko zadrugo, da bi v njej združevali različne interese dejavnosti. Tako so šli delavno v 1. maj. Vse to združuje njihov PO Mirka Bračiča.

Ne ostaja pri tem. Stranjski pionirji sodelujejo s krajevno skupnostjo, v družbeno koristnih akcijah so se približali domačinom; ne le v okviru prostega časa v šoli, ampak povsem prostovoljno. Lomijo koruzo, pobirajo jabolka, lani so pobirali krompir, letos pa so ga pomagali saditi. Od pridelka vedno pride kaj tudi na šolsko jedilno mizo. »Včasih nam krajsani niso tako zaupali in niso hoteli, da jim pridejo pomagat. Zdaj pa že kar sami stopijo čez šolski prag in sporočijo, katero opravilo je na vrsti. Hura, seveda smo veseli tega! Tudi tako nadaljujemo tradicije NOB – pomagamo,« so povedali pionirji. Najraje so skupaj z borci. O tem so pripovedovali člani dopisniškega krožka. »Zelo so prijazni in radi se z nami pogovarjajo, pa tudi pokažejo nam razne predmete še iz NOB, na primer obleke, torbice, kape, pesmarice, izkaznice, žlice, vilice... Včasih nam to posodijo za občasne razstave v šolski

dušenih mladih novinarjev, kar 50 jih dela v krožku, se sestajajo v dveh skupinah, ob četrtkih in ob petkih. Pišejo v šoli, doma, v naravi, kadar pač pride ideja v glavo in pero v roko. »Ko je tema pred nami,« pripovedujejo, »najprej malo premislimo, potem pa se misli kar same nizajo. Pišemo pa resnično o dogodkih. Letos je prvič tudi v Stranice prispela štafeta mladosti. Bili smo zraven. Dopisniki morajo biti pač povsod, kjer se kaj dogaja.«

Pišejo: če kam gredo, če kdo pride k njim, če praznujejo, najraje pa, so dejali, da pišejo o svobodi in o Titu. Pišejo za svoje šolsko glasilo in za druge slovenske časopise in revije. Posebej izdajajo zbirke pesmic Vrtimo se. V šolskem glasilu TV-33 pa je vsako leto ena številka namenjena izključno narodnoosvobodilnemu boju. Prirejajo tudi recitale in literarne večere, za krajevno skupnost pa vodijo album. In sploh so takšni novinarji, da vse, kar se dogaja, skrbno zabeležijo tudi v fotografiji. Občinski odbor ZZB NOV Slovenske Konjice jim je izročil priznanje za uspešno pisanje v dnevnih časopisih. Za literarne večere, proslave in stike z domačini so prejeli priznanje od občinske kulturne skupnosti, sami pa si dobivajo priznanja s tem, ko prebirajo svoje prispevke v slovenskem časopisu.

Ziva Drole

Srečanje s Francetom Filipičem

Člani dramskega in novinarskega krožka smo pripravili recital Franceta Filipiča »Bataljon na mrtvi straži«. Recital nam je zelo dobro uspel in odločili smo se, da bomo pisatelja povabili na našo šolo.

Preteklo je precej časa, ko nas je mentorica končno le razveselila z novico, da nas bo obiskal pisatelj France Filipič. Nestrpno smo pričakovali avtomobil, ki se bo ustavil pred šolo. Končno smo ga le dočakali, s srci, polnimi pričakovanja in strahu hkrati.

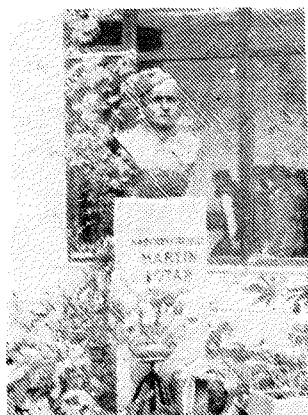
Po kratkem kulturnem programu nam je tov. Filipič začel pripovedovati o svojem delu.

»Najbolj vesel sem, ko lahko tako sedem med vas in vas opazujem,« je dejal. »Takšni ste kot otroci po drugih šolah, pa vendar drugačni. Mestni in vaški hkrati. Takšno življenje vam bo sporočilo za svet, da se moramo

povsod znajti sami in da ne smemo nikoli pozabiti na tih, mirni dom – Pohorje.«

Nato nam je iz svoje zbirke SLAVA KLAVORA prebral odlomek o tej hrabri borki za svobodo.

»Slava Klavora je v Mariboru končala trgovsko akademijo in že takrat postala članica partije. Za svoje ideje je pridobivala tudi svoje prijatelje in pomagala pri organizaciji partizanskih enot. Nekega dne pa je nepričakovano padla v roke sovražniku. Odpeljali so jo v zapor in jo mučili, da bi izdala prijatelje, silili so jo k sodelovanju z okupatorjem, a ona je pogumno molčala. Na sodno dvorišče v Mariboru so pripeljali skupino talcev, med njimi tudi Slavo. Nemški vojaki so se gnetli na lesenem odru, da bi opazovali streljanje. Gestapovec je prebral smrtno obsodbo in talcem so s črnimi trakovi zavezali oči. Slava je strgala obvezo z oči in za-

Doprsni spomenik vzorniku mladih Šentjernežčanov, spomenik narodnega heroja Martina Kotarja stoji pred osnovno šolo v Šentjerneju

klicala: »Živela KPJ!« Nato je zapela internacionalo. Kolikokrat je to pesem šepetala, sedaj pa se je izlila iz njene srca in preplavila vse dvorišče. Gestapovec je be-

sno zakričal povelje. Slava je opazila, kako je eden izmed vojakov povsilel orožje. Nato so zadoneli strelji. Še isto noč so Nemci ubili svojega človeka – vojaka, ki ni hotel streljati.«

Tovariša Filipiča smo še povprašali, ali bo napisal še kakšno knjigo. »Seveda«, je odgovoril. »Izdal bom knjigo, ki bo opisovala kraje pod Pohorjem: Josipdol, Ribnico na Pohorju, Ruše... Napisal pa bom tudi pravljice za otroke.«

Tako je pisatelj končal svojo pripoved. Pevski zbor je zapel pesem in učenka se mu je zahvalila v imenu vseh nas.

Bili smo zelo veseli, da nas je obiskal France Filipič. Ta obisk nam je vlil pogum za delo in nas navdušil, da bi na našo šolo povabili še kakšnega pesnika ali pisatelja ter tako bolje spoznali njihovo delo.

SLAVICA URH, 8. r.
OŠ Borcev Lackovega
odreda
Brezno-Podvelka

Počastili spomin na tovariša Luko

Z žalostjo v srcih smo sprejeli novico o smrti tovariša Franca Leskoška-Luke. Ob njegovi smrti smo pri novinarskem krožku pripravili oddajo po razglasni postaji, kjer smo prebrali kratek življenjepis, povedali nekaj o njegovem delu v naših najtežjih trenutkih – v času NOB in prebrali misli nekaterih njegovih prijateljev.

Tovariš Luka je med topliškimi pionirji dobro znana osebnost. Med nami ni nikogar, ki se ga ne bi spomnil, ko je pred dvema letoma, 23. 5. 1981, položil temeljni kamen za naš pionirski dom, v katerem naj bi pionirji iz vse Jugoslavije razvijali bratske vezi. To pa je tudi tisto, za kar se je tovariš Luka bojeval kot vojak med NOB in pozneje kot družbenopolitični delavec celih petinštirideset let.

Na hodniku naše šole smo pripravili in uredili izložbo, ki prikazuje tovariša Luko kot sodelavca tovarišev Tita, Kardelja ter Kidriča, tovariša Leskoška med delavci in nekaj knjig, ki govorijo o njegovem delu in ustvarjanju.

Smrt je odtrgala tovariša Luko od nas, ostala pa bosta spomin nanj in obljuba, ki jo bomo izpolnili: v našem pionirskem domu bomo razvijali in utrjevali bratske vezi ter skrbeli za ohranjanje tradicij NOB, saj vendar živimo v najlepšem in zgodovinsko najbogatejšem delu naše Slovenije – pod partizanskim Rogom – v katerem je tovariš Luka preživel precej časa.

INGRID MOŽINA
novinarski krožek
OŠ Dol. Toplice

V muzeju NOB

Na naši šoli je bila odprta muzejska zbirka, ki prikazuje začetke vstaje in boj proti okupatorju na območju našega šolskega okoliša. Zbranih je veliko dokumentov, fotografij, partizanska uniforma, puške...

Tovariš Štampohar, postavitelj zbirke, nam je na otvoritvi takole pripovedoval:

»Že leta 1918 se je močno razmahnilo politično življenje. Organizirali so shode. Minister Lovro Pogačnik je vodil tak shod v Šentjerneju (klerikalci). Skupina naprednih ljudi pa ga je razbila. To lahko zvermo iz članka, objavljenega v časopisu Jugoslavije. Seveda ni revolucionarno dogajanje potekalo samo na našem območju. Spominimo se kandijske republike, Vinice. Oktobrska revo-

lucija je že vplivala na miselnost ljudi. Oblast je poslala oddelke vojske in uničila te prve znanilce novih časov. Pomembno pa je, da se je iz teh vrst izoblikovala skupina, ki je organizirala komunistično stranko. Prve volitve 28. novembra 1920 so jo potrdile kot eno močnih strank. Bila je na tretjem mestu s 158 glasovi. Idejni vođa je bil Anton Majzelj, ki se je vrnil iz Rusije; ostali odborniki so bili Franc Jerele, Josip Kos, Karol Piletič, Franc Smit, Josip Pirkovič. Toda oblast je volitve razveljavila. Začela so se leta preganjanj in zapiranj. Leta 1924, ob Leninovi smrti, pa je najvišjem drevesu v Šentjerneju zaplapolala rdeča zastava. Upornost se je nadaljevala. Kljub listam simpati-

zerjev, ki so jih vodile žandarmerije in so omogočale hitre aretacije, revolucionarna dejavnost ni zamrla. Ob prihodu Nemcev v aprilu 1941 se je nadaljevala. V juniju pa se je okupator zamejnal. Prišlo so italijanske enote. V istem letu so nastali tudi prvi terenski odbori v večjih krajih. Začele so se akcije pisanja parol, simbolov, trosenja letakov. Prvi so odhajali v gozdove. Na Špiherjevi špiči se zadržujejo Milka Kerinova, Pacek in drugi partizani.

Območje Gorjancev je dobilo prvo partizansko enoto spomladi 1942. Trinajstega maja je bil namreč ustanovljen Gorjanski bataljon. Prvo osvobojevano ozemlje je bilo izbojevano pri Miklavžu. Začela je nastajati tudi ljudska oblast. Ta je organizirala partizanske delavnice na Prežek. Močno se je razmahnilo nasilje. Italijani so bombardirali vasi, streljali talce – v Zameškem 42, v gozdu Ilov-

ci 7 aktivistov. Trinajstega februarja so samostan Pleterje napadli partizani, ker se je v njem naselila belogardistična vojska, čeprav je prior Lavov nenehno protestiral. Ves čas je samostan sodeloval z OF. Partizanske enote so tako začele razbijati verigo belogardističnih postojank. Italijani so namreč začeli pospešeno graditi utrjeno linijo – jarki, bunkerji... vendar ni bila dokončana. Dohitela jih je kapitulacija. Nemci so iz Kostanjevice prodirali v Šentjernejo. Streljali so talce v Kostanjevici, na Prekopi, v Ostrogu, Šentjerneju, Gabrju... Na ajdovi njivi je tako 21. oktobra obležalo 27 Šentjernežčanov. Okupator je požgal, prišlo je do spopada s partizansko enoto v Ledeci vasi in obležalo je 32 borcev. Bombardiranja, talci, vse to nasilje pa ni prestrašilo ljudi, ki so bili trdno odločeni, da bodo izbojevali svoj boj do konca.

V letu 1944 se je nadaljevala popularizacija avnojskih

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Zmaga mrtvega bataljona

Vsi tisti, ki radi sučete pero, pozor! Velja za vse učence osmih razredov občin Jesenice, Kranj, Tržič, Radovljica in Škofja Loka in ne samo za tiste, ki so vključeni v novinarske ali literarne krožke v šolah. Še pred koncem šolskega leta vam želimo v imenu skupnosti borcev 7. SNOUB Franceta Prešerna iz Kranja in občinske organizacije ZZB NOV Radovljica ponuditi »kost«. Nekateri jo poznate, drugi se je boste lotili letos. Gre za razpis za najboljši spis ali pesem na temo Zmaga mrtvega bataljona, ki ga omenjeni organizaciji razglašata že vrsto let v okviru proslave zmage mrtvega bataljona na Pokljuki.

Kako se boste lotili, kaj boste pisali? Vaša naloga je, da zberete čimveč gradiva, iz katerega boste izluščili podobo boja, postavili ob njo svoja razmišljanja in zapisali na največ treh tipkanih straneh. V oporo so vam na primer Ukana in Rdeči sneg Triglava Toneta Svetine ali Mileta Pavlina V ognju in snegu ali Zmaga mrtvega bataljona avtorja Franca Jernejca-Milčeta. Prav bi bilo tudi, za bolj živo predstavo, da si ogledate kraj boja. Komisije v vaših šolah bodo potem že ocenile vaše spise ali pesmi, kar pač boste na to temo napisali, dva najboljša izdelka pa bodo v petih izvodih poslali občinski konferenci ZZB NOV Radovljica do 31. oktobra. V mesecu decembru bo v spomin na dan velike tragedije 3. bataljona Prešernove brigade na Pokljuki, na 15. december 1943, proslava. Ob tej priložnosti bo nagrajenih deset vaših najboljših sestavkov.

Pa veliko uspeha in izkažite se v množičnosti! Držim pesti!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Tudi mi smo taborniki

Narava nam je v veliko veselje. Najlepše je spomladi. Tako mislimo mi, ki smo se pred kratkim vključili v taborniško organizacijo. Na šoli smo sestavili tri vode: Poskočni jeleni, Zviti lisjaki in Mladi volkovi.

Mladi taborniki z naše šole smo se odpravili kar peš v Ajdovščino. S seboj smo nesli spalne vreče in odeje. Ob prihodu v tabor nas je tovarišica razdelila v skupine po pet, kolikor nas je lahko spalo v enem šotoru. Ob osmih smo začeli

kulturni program. Vsak vod je pripravil po eno točko. Sedeli smo okrog tabornega ognja in se zabavali. Ko je bila že trda tema, smo odšli v šotore, a zaspati nismo mogli. Zjutraj smo se postavili v zbor, izvedli jutranjo telovadbo, nato pa začeli z igro »Ilegalec«. Bilo je zanimivo in ob slovesu smo si obljubili, da se ponovno dobimo v taboru blizu Novega Grada.

TATJANA KRAPEŽ, 7. razred
COŠ narodni Heroj
Ivan Bizjak Otlica

Avto na gorivo iz odpadkov

Doma imamo zelo čuden avto. Na zadnjem delu je velik smetnjak, ki pobira smeti po mestu. Vodi ga zelo čuden sistem. Podoben je fotosintezi. Iz odpadkov prideluje gorivo, ki poganja avto. Namesto ogljikovega dioksida se pri izogrevanju sprošča kisik. Ima tri izpušne cevi, da lahko iz odpadkov predela čimveč kisika.

Vgrajene so tudi čistilne naprave. Ko vozi po mestu, ie pogosto zrak zelo onesnažen. Če je zrak zelo onesnažen, se čistilne naprave kar same vključijo, ker bi se drugače same zadušile.

Takšne naprave bi potrebovali v današnjem času!

SAMO DVORŠAK
OŠ Kerencičevih
Pesnica

Podpis listine

V sejni dvorani občine Domžale je bila izredno prijetna mladostna in spodbudna prireditve. Združenje zveze borcev občine Domžale in Zveza tabornikov občine Domžale sta ob navzočnosti treh odredov tabornikov iz Radomelj, Mengša in Domžal v okviru občinskega praznika podpisala LISTINO O OHRANJANJU, RAZVIJANJU IN PRENAŠANJU VREDNOT NOB IN REVOLUCIJE V TABORNIŠKE ORGANIZACIJE OBČINE DOMŽALE.

Domžalski taborniki, ki nosijo ime ODRED SKALNIH TABOROV, bodo 6. decembra 1983 slavili 30-letnico ustanovitve. V začetku se je v taborniško organizacijo Domžale vključevala mladina tudi iz drugih krajev zunaj Domžal, kar je bilo dosti naporno za mlade tabornike iz Mengša in Radomelj. Zaradi tega so leta 1981 ustanovili še dva odreda, in sicer v Mengšu ODRED UPORNI PLAMEN in v Radomljah ODRED MLINSKI KAMEN.

Odredi so trdni ter uporni, kot je bil uporen narodni heroj Matija Blejc-Matevž, ki so ga prvi partizani klicali tudi s partizanskim imenom Plamen. Vsi trije odredi imajo 500 članov.

Predsednik ZZB NOV Domžale tovariš Alfonz Avbelj je ob tej priložnosti poudaril v svojem govoru, da morajo borci še bolje sodelovati s taborniki in jim več pomagati v težavah in stiskah, saj taborniki gojijo in negujejo tovarištvo, humanizem, patriotizem, vztrajnost, hrabrost, bratstvo in enotnost. To so vrednote, ki jih moramo ne gledati na današnje

sklepov, stekle so priprave na volitve v NOO. Prišlo je tudi do tragičnega poboja na Javorovici. Sestnajstega marca 1944 je padlo 125 borcev Gorjanskega bataljona, zaradi izdaje. Okupator in njegovi somišljeniki so še v zadnjih zdihljajih prelivali kri. Toda ponosno ljudstvo izpod Gorjancev je dočakalo svobodo.

Ko si danes z zanimanjem ogledujemo muzejsko zbirko, nas s fotografij opominjajo vsi ti padli borci in bolečina v srcih se spreminja v zaobljubo: »Svoboda, nihče te ne more vzeti!« Pionirji smo našli že nekaj fotografij, zato bomo iskali še naprej, da v naši zbirki ne bo praznih mest namesto fotografij. Kajti za vsakim imenom se skriva človek, njegova usoda, mladost...

Naša šola namreč nosi ime po narodnem heroju Martinu Kotarju. Kadar nam pogled ostane na letnicah 19. 7. 1922 do 20. 4. 1944, se zave-

mo, da nosi šola ime po mlademu človeku – mladincu. Zato moramo pionirji nadaljevati vse tisto, kar je bilo izbojevano z velikimi žrtvami.

Martin Kotar se je rodil v Velikem Banu. Kot 19-leten fant je postal partizan – borec Gorjanskega bataljona, Tomšičeve brigade. Odlikoval se je po hrabrosti, tovariškem vedenju do soborcev. Izbrali so ga za komandanta bataljona Tomšičeve brigade. Ko je izvedel, da je napredoval v čin kapetana, je ta pogumni fant omahnil pod krogliami.

Radi smo obiskovali njegovo mater. Tako lepo je znala pripovedovati o svojem sinu, o Nežki, ki je padla blizu doma, o času, polnem preizkušenj in odrekanih. Zdaj tudi nje ni več. Le s fotografije nas spremlja nasmejani obraz mladega fanta. Ponosni smo, da nosi šola njegovo ime.

Lit.-novinarski krožek OŠ
Martina Kotarja Šentjernej

težave nadaljevati. Težave pa bomo premagali tako, kot smo že druge še hujše v naši preteklosti. Zaradi tega smo borci toliko bolj veseli, da s taborniki podpisemo listino o sodelovanju.

Mlada generacija, posebno pa taborniki, morajo nadaljevati z negovanjem revolucionarnih tradicij. Mladina naj dvigne zastavo bratstva in enotnosti, ne sme dovoliti nikoli in nikomur, da nam ogrozi našo svobodo.

Ta listina obvezuje borce in organizacijo VVI, da boste imeli v nas vzornike, pomoč in oporo, ki jo pričakujete ter potrebujete. Borci bomo zvesto izpolnjevali v tej listini sprejeta načela, ki naj jih mladi taborniki razvijajo in širijo v svoje dobro in dobro generacij, ki prihajajo.

Pri podpisovanju listine je bil tudi predsednik skupščine občine Domžale Karel Kušar, ki je v pozdravnem govoru med drugim dejal: »Globoko sem prepričan, da je današnje podpisovanje listine o sodelovanju med ZZB NOV občine Domžale in občinske zveze tabornikov Domžale samo pismena potrditev že dosedanjega sodelovanja in temelj, na katerem se bodo vezi med mladimi v taborniški organizaciji krepile in še bolj združevale ene in druge pri prenašanju revolucionarnih izkušenj.«

Listino sta podpisala: predsednik ZZB občine Domžale Alfonz Avbelj-Savo in predsednik občinske zveze tabornikov Domžale Janez Cerar. Slovesnega podpisovanja so se udeležili tudi predstavniki DPO občine Domžale, med njimi sekretarka OK ZKS Angelca Kržan, člani predsedstva ZZB in zveze tabornikov ter predsednik KO ZB S. Jenko, Milan Likar in Janez Zibelnik, KO ZB Mengše.

inž. Miha Pavlič

Spomini so potrebni za sedanost

Resnični borci za svobodo in socializem so vselej najprej pomagali drugim in šele zatem mislili nase. Partizanska vas Vogrsko je desetletja pomagala širši družbi, toda šele pred nekaj leti je začela urejati svoje komunalne probleme. Deležni so bili sicer družbene podpore, vendar so največji del sredstev zbrali iz svojih žepov (občinski in krajevni samoprispevki ter ob akcijah neposredno zbran denar), silno velik prispevek pa je pomenilo prostovoljno delo. Tako so lahko posodobili krajevne ceste na Brje, Jazbine, Staro goro in Brežic ter še prej do vasi in po njej; uredili so si cestno križišče in ob njem popolnoma sami postavili zidano avtobusno postajališče, zgradili so 4 kilometre vodovoda s črpališčem na Jazbinah; uredili so pokopališče in zelo estetsko prenovili mrljiški vežici ter preuredili skupno grobnico

padlih borcev; adaptirali so Zadrugi dom, v katerem so dogradili prostore za delovne družbenopolitičnih organizacij in krajevne godbe na pihala; posodobili so javno cestno razsvetljavo pa še marsikaj bi utegnili naštet. Krajevnih cest ni nič manj kot 20 kilometrov. Bralec si lahko predstavlja, kolikšen napor je bil potreben, da so dosegli vse to, kajti vaščanov ni nič več kot 830, pri tem pa je treba pomisliti še na dejstvo, da so se dela lotili, ko je bila gospodarska stabilizacija že v polnem teku. Res, mnogo skritih rezerv so znali odkriti! Toda med njimi ostaja glavna tista, ki jo vsebujejo krajevna solidarnost in pripravljenost za prostovoljno delo.

Približno takšne misli je izrazil predsednik krajevnosti Viktor Nardin v nedeljo, 5. junija, na dvojni slovesnosti, ki je potekala v

prelepem spominskem parku v vasi. Tega dne je ZB NOV podelila 100 priznanj medvojnimi aktivistom Osvobodilne fronte. Ob tem velja pripomniti, da je vasica štela med vojno dobrih 750 ljudi, na spomeniku pa je vklesanih kar 72 imen domačinov, ki so izgubili življenje za Jugoslavijo. Med Vogrini ni bilo izdajalcev, in še celo otroci so aktivno sodelovali v osvobodilnem boju.

Tistih hudih, vendar po človeški dobroti (kadar je bilo kaj časa zanjo) nadvse lepih časov so se spominjali ob tej slovesnosti tudi nekdanji pripadniki 4. bataljona iz 2. brigade VDV. Ta enota ima sicer domicil v Ajdovščini, toda med vojno se je veliko zadrževala v okolici Vogrskega. Borci ne morejo pozabiti, kako so ženske takrat skrbele za njihovo zdravje in osebno varnost. Dokler bodo

živeli, te bratske vezi ne bodo popustile, čeprav bi se hudi časi utegnili ponoviti. Spomnili so se pravkar preminulega prvega komandanta slovenskih partizanov tovariša Luke in pokojnih tovarišev iz svojih vrst. Med pripadniki te enote so bili tudi borci iz drugih republik. Enemu izmed njih, vrlemu pomorcu Stipku Ostojiću iz Dalmacije, je pripel plaketo VDV Slovenije sam generalpolkovnik Branko Jerkič. Kot glavni govornik na srečanju je ta v prvi vrsti pouda-

ril vrednosti bratstva in enotnosti, ki v sedanem času nima nič manjše vrednosti kot med NOB. Nekdanji komandant enote, Mirko Jarc, je zboru podal poročilo, nato pa so sprejeli pravilnik. Tudi on je izrazil hvaležnost domačinom. Za prihodnjo dejavnost – dokler bo še kaj teh prekaljenih borcev – so potrebni denar zbrali na kraju samem in iz svojih žepov. Pravijo, da se počutijo še vedno kot nekdanji mladinci, čeprav osiveli las, in da bi znali še vedno uspešno braniti vse tisto, kar je danes v hudi nevarnosti. Zaupati moramo vselej le v svoje moči.

Polde Vrbovšek

Skupščina ZZB NOV Slovenije 23. junija v Ljubljani

O opravljenem in načrtovanem delu

Osrednja tema letne skupščine slovenske borčevske organizacije bo brez dvoma poročilo o delu RO ZZB NOV Slovenije med 6. volilno in letno skupščino ZZB NOV Slovenije. Tu bo zapisano vse o tem, kaj je bilo iz načrtov uresničenega in kaj ne, hkrati pa bodo delegati sprejeli stališča in sklepe za delo vnaprej.

Na dnevnem redu je še poročilo nadzornega odbora, uskladitev statuta ZZB NOV Slovenije z zveznim borčevskim statutom ter zaključni račun RO ZZB NOV Slovenije in nekatere kadrovske zadeve.

Brez koša še vedno ne gre

Ciril Grošelj je bil aktivist gospodarske komisije kamniško-domžalskega področja, sedaj pa je invalidski upokojenec iz Vrhpolja pri Moravčah. Kot upokojenec ni opustil dejavnosti, ki jih opravlja že vrsto let. Je član gasilskega društva, načelnik CZ in aktiven član DPO v krajevni skupnosti. Ob dolgih zimskih večerih pa se ukvarja z zanimivo obrtjo, ki pri nas že počasi izumira – s pletenjem košev, košar in torb iz viter.

Kljub kmetijski mehanizaciji je takšenle koš posebej v hribovitih predelih kmetom še vedno nepogrešljiv, saj ga uporabljajo za prenašanje sena, listja, krme za živali, pa tudi za drva pride prav. Zato, in pa ker so danes izdelovalci pletenih košev že zelo redki, Ciril ne izdeluje košev več samo za domače potrebe in sosede, ampak dobiva vedno več naročil tudi od drugod.

Izdelovanje košev je precej zahtevno opravilo, ki zahteva spretnost roke. Potrebno je tudi vedeti, kakšen les uporabiti za določen del koša. Ciril za dno uporablja bukov ali macesnov les, stebričke za ogrodje nadomesti iz kostanja, vitre pa pripravi iz leske ali plastike. Če se z njegovim košem lepo ravna, ga je mogoče uporabljati tudi več let.

Cirilu Grošlju za zdaj dela še ne bo zmanjkalo, posebej v časih varčevanja z gorivom, ko vsake malenkosti ne moremo več prepeljati s traktorjem.

Jože Novak

Olika našega bika

Nobenih primerjav s špansko bikoborbo! Po svetu prevladuje prepričanje, da so bikoborbe viteške igre, tako da so torej navsezadnje tudi biki, udeleženci – vitezi. Bojujejo se pošteno proti številnim svojim morilcem. Slavo požanje, seveda, vselej ubijalec bika, vsega sovražstva pa je deležen biki, ki razmesari bikoborbo. Skratka, biki nimajo svojih navijalcev, niso člani športnih klubov, ne predmet kupčij med klubi in niso niti žrtve športnih sodnikov. Ne da bi bilo treba reči še kaj, biki imajo svojo oliko, in zato je pač samo po sebi umevno, da biki v areni ne preskoči iz bikoborbe v boks. Ni pa treba še pričakovati, da bi se moral opravičiti, ko zabode bikoborbo: Pardon!

Če je že res, da biki sodijo med športne viteze, bi menda šport nasploh tudi zaslužil posebno poglavje v kakšni knjigi o lepem, spodobnem, če že ne viteškem vedenju, ravnanju in miselnosti. Baje pa pri nas več ne pišemo knjig o lepem vedenju, ker jih pač ne pogrešamo. Zdi se celo, da bi bilo treba napisati knjigo s pravili proti vsem pravilom, češ da vendar živimo v času splošne, vsestranske svobode, sprostivne, neposrednosti, odprtosti, ko smo vsi enaki, neodvisni drug od drugega in ko smemo tudi pokazati, da bi radi drug drugega utopili v žlici vode, kar tudi iskreno poskušamo. Kdor hoče danes živeti, ne potrebuje nobenega bon-tona, ali bon-ton mu je lahko le cokla. Če se še vedeš »po starem«, si le don Kihot, ki se mu niti ne sanja, da v družinski knjižnici ni prostora za kakšno knjigo o lepem vedenju, ko pa je svet vendar preplavljen s kriminalno literaturo, z vsemi vrstami morilskih, vohunskih, tihotapskih, roparskih, revolverških in bordelskih zgodb! Ali ni to kar mogočno nadomestilo za učbenike o vzgajanju mladih ljudi? Ali nimamo dandanes povsod na pretek priljubljenosti se neposredno vzgajati in razvijati lastnosti »svobodnega«, »sproščenega«, »športnega« človeka? V šoli? Česa smo se naučili, radi pokažemo v dneh po zrelostnih izpitih, recimo junija. Če bi leviže zdavnaj ne izumrli pri nas, bi se zdaj na smrt prestrašili »super« zverskega rjovenja na naših mestnih ulicah. Tako smo trdno prepričani, da se je mladi rod naučil vsaj tega – tuljenja. Sicer pa to sodi v pravila športnega vedenja ali: tega se »sodobni« človek brž nauči v športnih dvoranah, na nogometnih igriščih in pred televizijskimi zasloni. Nihče se ne zgraža in ne čudi nad »sodelovanjem«, podoživljanjem športnega občinstva, čeprav je koga morda strah pred to strašno rjovečo, bešnečo čredo, podobno razkačenim zverem, a tudi kar spuščeni in pod razvitimi zastavami in totemi kot divjaške tolpe v dobah divjstva. Kje še najdeš bolj uspešno šolo »viteštva«?

Čudni so torej tisti nerodni glasovi o nekakšnem nešportnem vedenju na svetovnem košarkarskem prvenstvu, ko so košarkarji pokazali vsaj, »kako ga je treba mahiniti, hudiča«. Ali je kdo »viteze« vzgajal, da je treba reči tudi »pardon!«, ko suneš, brčneš, mahneš, lopneš »hudiča«?

efes

Po poteh Druge grupe odredov

Že petič zapored so prizadevni družbenopolitični in športni delavci Ivančne gorice ter Muljave organizirali množični in tekmovalni manifestativni pohod »Po poteh 2. grupe odredov«. Tako so počastili 40-letnico Avnoja, 40-letnico zasedanja Zbora od-

nanj 2. grupe odredov, v nedeljo pa se je okrog 1000 pohodnikov udeležilo množičnega pohoda po dokaj težavnem terenu. Pohoda so se udeležili tudi vidni družbenopolitični delavci občine Grosuplje, pa tudi Ljubljancanov ni manjkalo. Proga množič-

poslancev slovenskega naroda v Kočevju ter 40 let od ustanovitve 15. in 18. divizije NOV. Pohod je bil tudi v spomin na muljavsko bitko od 6. do 12. junija leta 1942, ki so jo bili borci 2. grupe odredov. Sicer so se minuli teden zvrstile še številne druge športne in kulturne prireditve v krajevnih skupnostih Muljava in Ivančna gorica, ki 6. junija praznujeta krajevni praznik.

V soboto, 11. junija, je bila slavnostna seja DPO s podelitvijo priznanj OF in priz-

nega pohoda je bila dolga 8, tekmovalna pa 18 kilometrov. Pohodniki so krenili že v dopoldanskih urah, proga pa je tekla mimo znanih krajev in obeležij iz NOV. Častni predsednik letošnjega množičnega in tekmovalnega pohoda je bil Franc Sever-Franta. Manifestativni pohod »Po poteh 2. grupe odredov« so sklenili s podelitvijo priznanj in plaket najboljšim, s kulturnim programom in srečanjem mladine, krajanov in nekdanjih borcev NOV.

Jože Čurin

Peti pohorski kolesarski maraton

Predsednik Franci Mrcina je sklical v domu družbenih organizacij v Mariboru sestanek organizacijskega odbora 5. kolesarskega maratona »Pohorski bataljon«. Na sestanku so obravnavali priprave na to kolesarsko prireditev. Peti kolesarski maraton bodo pripravili v počastitev dneva borca 4. julija na progi okoli Pohorja. To je največji slovenski kolesarski maraton, ki je v dosedanjih štirih prireditvah združil več kot 7500 kolesarjev. Organizatorji pričakujejo, da bo letos sodelovalo več kot 2500 tekmovalcev, ki se bodo vključili v dirko na devetih starih mestih.

Organizatorji so pripravili za tekmovalce okoli 2500 kolajn, saj je za kolesarski maraton izredno zanimanje. Start kolesarskega maratona bo 4. julija v vseh mestih ob progi od 6. ure dalje. Organizacijo tekmovalstva so tudi letos prevzele

družbenopolitične organizacije iz Slovenske Bistrice, Slovenskih Konjic, Vitanja, Mislina, Slovenj Gradca, Dravograda, Radelj ob Dravi, Ruš in Maribora, razen tega pa v organizaciji sodelujejo kolesarsko društvo Branik in kolesarska sekcija Mariborske livarne. Mariborska livarna pa je prevzela tudi pokroviteljstvo nad kolesarskim maratonom.

Organizacijski odbor pod vodstvom Francija Mrcine, predsednika mestnega odbora ZZB NOV Maribor je storil vse, da bi bilo tekmovalje čim bolj pripravljeno. Letos se bodo maratonu pridružili tudi kaveljci in korenine, ki bodo tekmovali za priznanja TV Ljubljana. V vseh krajih, skozi katere bo potekal kolesarski maraton, bodo poskrbeli za slavnostno podobo kraja in za tople napitke.

V nekaterih krajih bodo kolesarski maraton združili tudi s

proslavami v počastitev dneva borca. Tako bo na Trgu svobode v Mariboru igrala godba na pihala, pripravljajo pa tudi nastop folklornih skupin. Na žigosnih mestih bodo na voljo kontrolni žigi in poseben spominski žig za pohorski maraton. V vseh krajih pa bodo radioamaterji vzdrževali zvezo. Peti pohorski kolesarski maraton organizirajo v spomin na 40-letnico zadnjega boja Pohorskega bataljona na progi Maribor-Slovenska Bistrica – Vitanje-Mislina-Slovenj Gradec-Dravograd-Radlje ob Dravi-Ruše-Maribor na razdalji 150 kilometrov. Cilj kolesarjev, ki bodo startali v Mariboru, bo na Trgu svobode, kjer bodo dobili ob koncu maratona zadnji žig. Vsak udeleženec maratona, ki bo prevozil progo v enajstih urah, bo dobil kolajno, in če bo izžreban, še spominsko ali praktično darilo.

M. K.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. p. 598, Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35